

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
51 – 52/2017
16. december 2017

Cena 1,- €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

KOSTOL NA MILETIČKE
USTÚPIL ELEKTRICKE
Strana 4.

HYPOTEKÁRNY OŠIAĽ
A REALITNÁ BUBLINA
Strana 6.

NAŠA SLOVENČINA UŽ MÁ
TISÍCSTOPÄTDESAT ROKOV
Strana 10.

RUŠNÝ EDIČNÝ ROK
A NOŠA NOVÝCH KNÍH
Strana 13.

ŽERAVÁ KYSUCKÁ MAGMA
MALIARA ONDREJA ZIMKU
Strana 17.

SLOVO ZA DOMOVINU

MODLITBA ZA SLOVENSKO

Viem jedno hniezdo.

Rád ho mám.

V ňom ako v Božej sieti
je mnoho otcov, mnoho mám.

To hniezdo uvil Stvoriteľ.

A sám aj určil komu,
koho tam pozve prebývať
do človečieho domu.

Viem jedno hniezdo.

Rád ho mám.

Hreje ma dňom i nocou,
vystlané mäkkou vravou mám
a mozofami otcov.

Môj dobrý Bože,
zhladni naň.

Stráž nám ho neustále.

A aspoň Ty ho, Veľký, chráň,
keď si ho stvoril malé.

MODLITBA ZA RODIČOV

Pane, ktorý si na nebi,
zachovaj všetkým deťom mamy.

Nech ako cesto na chlebič
im rastú v teple pod rukami.

Podaruj deťom otecka
na každý deň,
nie iba včera.

Bez otecka je ovečka
zatúlaná a bez pastiera.
Zachovaj nám ich obidvoch,
veď dve ruky od Teba máme.
Dve rúčky deťom stvoril Boh:
pre ocka jednu,
druhú mame.

Milan RÚFUS

R - 2017048

www.neografia.sk

Slávime sviatky rodiny, pokoja, vzájomnej lásky, radosti Vianoce sú naplnením zázraku slova

Eva ZELENAYOVÁ – Ilustračné foto: Štefan KAČENA

Kresťanská civilizácia disponuje čarovným sviatkom, ktorý po akokoľvek hektických dňoch počas roka oslobodzuje ľudí a ponúka im pokoj. Počas Vianoc túžia byť spolu s najbližšími. Vianoce spájajú rodiny neviditeľným putom. Dokonca dokážu pomknúť politikmi a zastaviť nové operácie. Priam sa žiada zvolať, prečo Vianoce nemôžu trvať celý rok?!

Adventom vstupuje katolícka cirkev do nového roka. Čo o Vianociach hovorí biskup František Rábek: „Kresťanské Vianoce sú o narodení Ježiša Krista. Význam a pochopenie tejto udalosti by sa mali v nás pri každých Vianociach prehĺbovať. To je jeden aspekt ich novosti, druhý je v tom, že okolnosti, za akých ich prežívame, bývajú predsa len z nejakých dôvodov vždy iné. Pre jednotlivca i spoločnosť,“ povedal pre SNN. Či Vianoce oslovujú aj iné skupiny ľudí, a nielen kresťanov, odpovedal: „V globalizovanom svete, v ktorom ide predovšetkým o biznis, sú Vianoce celosvetovou záležitosťou. Tichá noc sa rovnako rozlieha v Japonsku, Číne či inde vo svete. Ale duch Vianoc, ich poslanstvo, to znamená rodina, pokoj, vzájomná láska, radosť, sú univerzálne hodnoty oslovujúce každého bežného človeka, bez rozdielu náboženského presvedčenia. Nakoniec aj Kristus sa stal človekom pre záchranu všetkých ľudí bez rozdielu. Pochopiteľne, že nie všetci ho ešte poznajú, nie všetci majú k nemu vzťah viery.“

■ KRÁSNE A VZÁCNÉ CHVÍLE
Evanjelici si tohto roku pripomenuli päťsté výročie reformácie. Miloš Klátik je dlhoročný biskup evanjelickej cirkvi augsburského vyznania. Evanjelickí kňazi môžu prežívať Vianoce v kruhu rodiny. Aké sú Vianoce

SLOVENSKÝ BETLEHEM v Rajcekej Lesnej je monumentálne dielo rezbárskeho majstra Jozefa PEKARU, na ktorom pracoval od roku 1980 pätnásť rokov až do svojej smrti. Je 8,5 metra dlhý, 2,5 metra široký a 3 metre vysoký a je v ňom rozmiestnených okolo tristo postáv. Nezobrazuje iba Kristovo narodenie, ale aj dejiny slovenského národa. Verejnosti ho sprístupnili v Dome Božieho narodenia 26. novembra 1995 na nedeľu Krista Kráľa, keď ho požehnal kardinál Ján Chryzostom Korec.

u Klátikovcov? „Rodina evanjelického farára prežíva Vianoce tak ako každá kresťanská rodina s tým, že súčasťou sviatkov je služba otca či matky (farára alebo farárky) alebo aj obidvoch. Je to náročnejšie na organizáciu, čo sa týka času, ale sú to krásne a vzácné chvíle – najprv v kruhu veľkej duchovnej rodiny na službách Božích a potom v kruhu tých najbližších. Naše deti od malička vedia, že rozbaľovanie darčiekov pod strom-

čekom je posledný bod slávnostného Štedrého večera. Najprv je spoločná večera, ktorá sa začína modlitbou ich starého otca. Po večeri si spolu čítame z Písma svätého a spievame naše krásne vianočné piesne z Evanjelického spevníka. Panuje radostná atmosféra rodiny.“

Vianoce sa s pribúdajúcim materiálным blahobytom stávajú viac sviatkom komercie než ducha. Kresťanská Európa sa systematicky zba-

vuje svojich koreňov a vyprázdňuje priestor novému náboženstvu a ideológii. Napriek tomu, že slovenská legislatíva prijala množstvo zákonov na podporu rodiny a manželstva ako zväzku muža a ženy, hrozba nie je zažehnaná. Už dnes sa deti v školách učia nestereotypným rolám mužov a žien. Ibaže celá spoločnosť nestratila zdravý rozum. Najnovšie aktivity otca Mariána Kuffu mobilizujú Slovensko na odpor proti zavádzaniu novopohanstva. A to dáva nádej.

■ MILOSTIPLNÁ ZVEŠŤ

Spisovateľ Cyril A. Hromník sa histórii Slovenov venuje skôr z kozmologického hľadiska, takže jeho knihy majú pre čitateľov na Slovensku zvláštnu príchuť. Na Vianoce sa pozrel cez dravidský jazyk a zistil, že „preklad dravidského slova vianose znamená zázrak slova. A to je presne to, čím Vianoce sú. Anjel zvestoval Márii, že počne a porodí syna. A Slovo telom sa stalo, čiže stal sa zázrak slova“. Tvrdí, že Slováci sú jediný národ, ktorý tomu rozumie. V nijakom inom jazyku narodenie Ježiša Krista nenesie spojenie zázrak slova.

Vianoce sú sviatkom duchovným, sviatkom narodenia Spasiteľa. A je na každom z nás, či ho prežijeme ako kresťania, alebo len ako konzumné tvory.

3 OTÁZKY PRE:

PhDr. Karola PIETU, PhD., vedca Archeologického ústavu SAV Nitra

V Bojnei sme na začiatku našich kresťanských dejín

• Bojná môže byť podľa najnovších archeologických zistení miestom mocenského centra Slovanov. Na kopci nad Bojnou sa už dlho kope – koľko ešte bude zamestnávať archeológov?

Bojná bola dlho známa, ale odborné archeologické vykopávky sa tu začali pred desaťročím – v roku 2007, a prinajmenej ešte desať rokov môžu pokračovať, keďže ide o rozsiahlu lokalitu. Tento rok sme napríklad začali a na budúci dokončíme východnú bránu, ktorou sa vchádza na celý priestor, a podľa niekoľkých metrov výšky valu vidno mohutnosť opevnenia. Siahla až do výšky takých desať metrov. V Bojnei sme nielen na mieste začiatkov našich dejín, ale aj na mieste, kde mohlo byť mocenské centrum Slovanov. Unikátne pamiatky sú materiálным dokladom zo začiatkov

kresťanstva na našom území. Ich repliky sú prístupné v obecnom múzeu.

• Tie nálezy sú výnimočné, vykopávky rozsiahle. Dokumentujú fakt, že Slovania na našom území mohli byť už pred rokom 500.

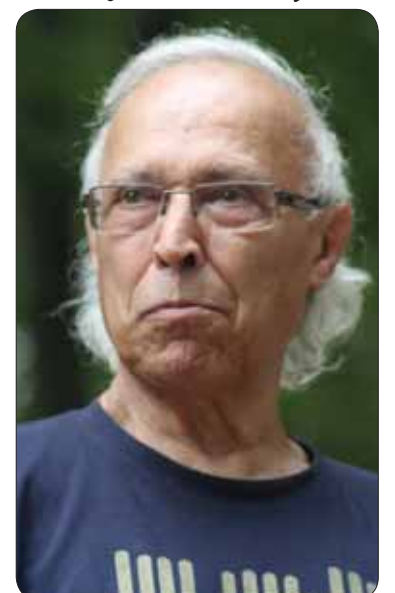
Oceňujeme pomoc dobrovoľníkov, trebárs zo združenia Rastic, ako aj tých, ktorí v napodobeninách pôvodných obydli, replikách drevených stavieb strávili istý čas, aby si tak priblížili takrečeno na vlastnej koži, ako sa tu dávno asi žilo, jedlo a spalo. Veď začiatky týchto valov sú staré tisíc rokov a viac. Ide o najväčšie takéto opevnené sídla v Karpatskej kotline. Bojná je výnimočná, je miestom mimoriadnych nálezov, a tým aj mimoriadneho významu pre dejiny slovanského osídlenia Karpatskej kotliny, ktorého začiatky siahajú

až do obdobia okolo roku 500 nášho letopočtu...

• Dnes sú tieto miesta, kde sa naši aj zlaté predmety, verejne prístupné...

Pripravuje sa však archeologický park na úpätí kopca, kde sa nachádzajú náleziská, miesta našej aktivity. Na deň sv. Cyrila a Metoda tu prišli tisíce ľudí. Tento rok tu bolo okolo tritisíc návštevníkov, ale aj pútnikov. Veď unikátne nálezy z Bojnei sa týkajú raných období nášho kresťanstva ešte pred príchodom misie sv. Cyrila a Metoda. Unikátny je zvon a zlaté plakety z prenosného oltára – tie majú mimoriadny význam – preto sa nedávno vystavili aj vo Vatikáne. Výskum je teda mimoriadne úspešný, a preto pokračuje...

Zhováral sa Dušan D. KERNÝ
Foto: autor

Matica slovenská a redakcia Slovenských národných novín prajú pokojné a radostné prežitie vianočných sviatkov v rodinnom kruhu, veľa šťastia, zdravia a Božieho požehnanie a šťastný Nový rok.

Najbližšie vydanie SNN vyjde až po Novom roku, konkrétne 6. januára 2018.

Slovenský dohovor za rodinu rázne proti Istanbulskému dohovoru

Ideológia rodovej rovnosti je neprijateľná

Eva ZELENAYOVÁ – Ilustračné foto: internet

Proti Istanbulskému dohovoru, zahŕňajúcemu v sebe genderizmus, sa dvíha opozícia. Proti nezmyselným unifikáciám rodov, priechajúcej sa zdravému rozumu i prírode, sa postavili aktivisti z iniciatívy Slovenský dohovor za rodinu. Istanbulský dohovor so vznešeným posolstvom ochrany žien pred násilím je projekt Rady Európy. Za Slovensko ho v roku 2011 podpísala vtedajšia i terajšia ministerka spravodlivosti Lucia Žitňanská. Za odvolanie podpisu pod dohovorom vyzývajú viaceré organizácie na Slovensku a zaznieva najmä z katolíckych kostolov.

Prednášky spojené so svätou omšou a sviečkovým ružencovým pochodom sa už uskutočnili vo viacerých slovenských mestách. Začiatkom decembra v Trnave, kde bol Kostol sv. Jakuba zaplnený do posledného miesta, sa prítomným prihovorili známi aktivisti za rodinu. Predovšetkým kňaz Marián Kuffa, predseda Aliancie za rodinu Anton Chromík či diecézny riaditeľ Spišskej katolíckej charity Pavol Vilček.

■ STOP KOREKTNOSTI

„Nemáme politické ciele, máme ciele hodnotové,“ vyhlásil otec Kuffa a vyzval na skoncovanie s politickou korektnosťou voči Istanbulskému

dohovoru. Nezabudol zdôrazniť, že premiér často hovorí o jadre. „My nevieme či áno, alebo nie, ale vieme, aké má byť.“ Anton Chromík pripomenul, že dokument je sofisticko-ve práve pripravený. Operuje veľkou myšlienkou – oslobodenie žien od diskriminácie mužov. Zavádza boj o moc medzi mužom a ženou, a tým sa stráca láska. Vnucuje ženám, aby odmietali svoju ženskosť, a mužom mužskosť. „Ideológia rodovej rovnosti je horšia ako potopa sveta,“ lebo podľa Chromíka ohrozuje rodiny.

Pavol Vilček hovoril o diskriminácii ich organizácie pomáhajúcej týraným ženám len preto, lebo sa kriticky vyjadrujú o Istanbulskom dohovore.

Preto vyhlásenie iniciatívy obsahuje výzvu, aby štát týraným ženám reálne pomáhal a nemiňal prostriedky na zbytočné kampane za prijatie Istanbulského dohovoru.

■ PROTI PODPISU

Vyhlasenie je adresované predsedovi NR SR Andrejovi Dankovi, predsedovi vlády Robertovi Ficovi a ministerke spravodlivosti Lucii Žitňanskej, ktorým ich vyzývajú, aby oznámili Rade Európy, že SR nehodlá štát na strane Istanbulského dohovoru a žiada, aby SR zobrala späť svoj podpis pod týmto dokumentom. Iniciatíva pripomína, že rod si nevyberáme podľa toho, ako sa cítíme. A ideológia, ktorá

Ako to nádhorne vyjadril slovenský bard MILAN RUFUS? Dve ruky deťom stvoril Boh: pre ocka jednu, druhú mame...

sa tvári, že pohlavie môžeme mať opačné než rod, je vedecky nezmyselná. Preto odmieta cieľ dohovoru a zavádzanie rodovej identity nezávislej od pohlavia do legislatívy SR.

Vo vyhlásení pripomínajú, že vyše sto päť inštitúcií a organizácií žiadalo neschváliť Istanbulský dohovor v NR SR a vyše tristoštyridsať lekárov, psychológov, sociológov a ďalších odborníkov protestovalo proti zavádzaniu „rodového scitlivovania“ do škôl. Prijatím Istanbulského dohovoru by mal

štát právo zasahovať do rodín a do výchovy detí. Iniciatíva to odmieta. Prednášky spojené so svätou omšou a sviečkovým pochodom sa budú konať vo všetkých krajských mestách. Zatiaľ najviac ľudí – až tisícpäťsto, prišlo podporiť iniciatívu v Prešove. Organizátori v Trnave sľúbili, že protestné pochody proti Istanbulskému dohovoru budú organizovať každý piatok po svätej omši až dovtedy, kým vláda nestiahne podpis Slovenskej republiky pod dohovorom.

Ústavný súd: Hlava štátu musí kandidátov na sudcov vymenovať!

Mazákovčinám v Košiciach odzvonilo

Ján ČERNÝ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Prvý senát Ústavného súdu SR rozhodol, že základné práva skupiny kandidátov na ústavných sudcov na prístup k voleným a iným verejným funkciám za rovnakých podmienok prezident rozhodnutím o ich nevyzmenovaní porušil. Predseda parlamentu inicioval urýchlené stretnutie troch najvyšších ústavných činiteľov.

Prezident Andrej Kiska ešte v rokoch 2014 a 2016 odmietol vymenovať kandidátov na tri voľné miesta na Ústavnom súde SR (ÚS SR). Podľa hlavy štátu nespĺňali nároky spojené s daným postom. V trinásťčlennom pléne ÚS SR sú tieto miesta dlhodobo neobsadené. Kriticky to spomaľuje prácu ÚS SR. Aj tie najdôležitejšie rozhodnutia majú meškanie a čaká sa na ne nezvyčajne dlho. Podľa aktuálneho rozhodnutia ÚS SR prezident SR Andrej Kiska bude musieť vymenovať na tri neobsadené miesta ústavných sudcov z kandidátov, ktorých v minulosti odmietol.

Senát prezidentovo rozhodnutie zrušil a zároveň mu prikázal, aby vo veci znova konal a rozhodol tak, že z dostatočného zvoleného počtu kandidátov navrhnutých Národnou radou SR vymenuje troch za sudcov ÚS SR. „Všetci kandidáti navrhnutí prezidentovi národnou radou od roku 2014 zostávajú kandidátmi na sudcovskú funkciu. Ide o Jána Bernáta, Miroslava Duriša, Evu Fulcovú, Janu Laššákovú, Mojmíra Mamojku, Juraja Sopoligu a Imricha Volkaia,“ vyhlásil predseda prvého senátu ÚS SR Peter Brňák.

„Nastala trochu zaujímavá situácia, keď ústavný súd konštatoval, že vracia vec ako keby do roka 2014,

že máme siedmich kandidátov, ale máme tri miesta. Ústava hovorí, že na každé miesto majú byť dvaja kandidáti, takže budeme musieť aj toto s pánom prezidentom a jeho poradcami veľmi dôsledne prejsť, tak aby bola patová situácia odstránená,“ povedal pre médiá riaditeľ odboru legislatívy a milosti Kancelárie prezidenta SR Stanislav Gaňa.

■ PREZIDENTOVA SVOJVŔLA

„Ústavný súd zabránil vzniku protidemokratickej prezidentskej totality opätovným rozhodnutím o povinnosti vymenovať presne polovicu z kandidátov navrhnutých národnou radou

za sudcov ústavného súdu a zákazom postupovať podľa rozhodnutia o vymenovaní generálneho prokurátora, s čím súhlasila aj Benátska komisia,“ vyhlásil jeden z kandidátov Juraj Sopoliga. Trojica ústavných sudcov svoje rozhodnutie zdôraznila slovami, že „nerešpektovanie a nepodriadenie sa rozhodnutiu ústavného súdu znamená hrubé porušenie ústavy, a to v časti právny štát.

Nerešpektovaním rozhodnutia sa môže dopustiť ústavnoprávneho deliktu, a to úmyselného porušenia ústavy“. To už sa priamo týka článku 107 Ústavy SR, ktorý umožňuje prezidentovi sťahovať ústavné porušenie ústavy.

■ REAKCIA Z PARLAMENTU

„Už neexistuje žiadna prekážka, aby Ústavný súd SR mal konečne doplnený počet chýbajúcich sudcov,“ vyhlásil predseda NR SR Andrej Danko. Zároveň inicioval predvianočné stretnutie troch najvyšších ústavných činiteľov. S prezidentom SR Andrejom Kiscom a premiérom Robertom Ficom chce hovoriť nielen o platoch ústavných činiteľov, ale aj o situácii s chýbajúcimi sudcami Ústavného súdu SR. Odpoveď má zatiaľ (7. 12. 2017) od premiéra. Stretnutie by sa mohlo uskutočniť v dňoch okolo 20. decembra. Podľa dostupných informácií poradca prezidenta pre komunikáciu Roman Krpelan informoval, že prezident Andrej Kiska po našťudovaní rozhodnutia ústavného súdu oznámi, ako bude ďalej postupovať.

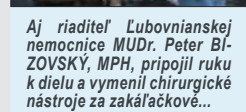
VŠIMLI SME SI

Štyri plné autobusy, ale aj ďalšie dopravné prostriedky doviezli pracovníkov, manažment i členov správnej rady Lubovnianskej nemocnice, n. o., zo Starej Lubovne do Lesnice k Chate Pieniny na II. ročník Mikulášskej zabijačky, ktorú pre azda aj vyše dvestočlenný medicínsky kolektív pripravil zohratý personál známeho zamagurského hotelierskeho a kulinárskeho kúzelníka Janka Gondeka.

Ratingy a ratičky pri Dunajci

A naozaj, od prvého momentu lubovnianski hostia prejavovali nadšenie nad súhrou kvarteta či sexteta mužov, čo sa zvrátilo okolo mohutnej ošipanej s mäsiarskym inštrumentárium, aby im pripravili zážitok z nie každodennej „operácie“.

„To nie je zakáľkačka, ale koncert,“ počuli sme slová uznania spomedzi prizerajúcich sa zdravotníkov, pre ktorých mali byť tradičné zabijačkové špeciality aj s príslušnými goralskými tekutými infúziami odmenou za vynikajúci rating a obdivuhodnú reputáciu tohto zdravotníckeho zariadenia, ktoré sa už tretí raz v rade po sebe stalo najlepšou všeobecnou nemocnicou na Slovensku. Spokojnosť pacientov, kvalita zdravotnej starostlivosti, efektívne hospodárenie, ale aj transparentnosť sú ukazovatele Inštitútu pre ekonomický rozvoj a sociálne reformy, v ktorých Lubovnianska nemocnica aj tento-raz dosiahla vysoko pozitívne skóre a zreteľne prevýšila medicínsku konkurenciu. Boli by sme o kritériách a manažérskych prístupoch debatovali s riaditeľom nemocnice MUDr. Petrom

Aj riaditeľ Lubovnianskej nemocnice MUDr. Peter BIZOVSKÝ, MPH, pripojil ruku k dielu a vymenil chirurgické nástroje za zakáľkačkové...

Bizovským, MPH, dlho, viac však ako strhávanie „paznechtov“ z nášho zdravotníctva bavil nás ten Gondekov zakáľkačkový rituál a jeho produkty – veď tam pod Sokolicou pri Dunajci bolo hneď zrejme, že o porážkach chorôb a víťazstvách zdravia rozhodujú najmä motivácie – teda aj hudba, tanec a klobásy...

Emil SEMANCO
Foto: Štefan KAČENA

Plte spisovateľa Vladimíra FERKA predsa len doplávali do neba

Drotári s krošňami vystúpili na piedestál

Ani nie pred mesiacom zapísali vďaka Ústrediu ľudovej umeleckej výroby drotárstvo ako špecifický fenomén do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska a dokumentácia a ochrana drotárstva v Považskom múzeu v Žiline pribudla do Zoznamu najlepších spôsobov ochrany nášho nehmotného kultúrneho dedičstva...

Mnohí si po slávnostnom akte v Divadle SLUK v Rusovciach povedali: Konečne! Ale my, čo sme mali drotárstvo v rodinách, neprestaneme mať pocit, že si zaslúži byť aj v onakvejších registroch unikátov – svetových, na ktoré dohliada UNESCO... Určite by so mnou súhlasili aj takí propagátori slovenskej zručnosti a vynachádzavosti i drotárskej fortieľnosti, ako boli jej zberateľ Karol Guleja (Svet drotárov, MS, 1992) alebo spisovateľ Vladimír Ferko (Svetom, moje, svetom, 1978, Ako divé husi, 1994, Pravda Ruda Pravdika, 1995), alebo aj ďalší môj kolega z bývalej Smeny literát Ján Čomaj (Drotárska odysea, MS, 2012). Málokto vie, že Vlada Ferka tiež pokrtili chlebovou lopatou vystrčenou von z okna – ta von do sveta... V srdci Drotárie vo Veľkom Rovnom to ani inakšie vtedy nešlo. A ukázalo sa neskôr, že od sudčiek či vedomkyň dostal talentov požehnanie, ba ovládol aj kysucké erbové remeslo, a nie hocijako – z drôtkov splietal obrázkové koláže. Keď mi ich to leto krátko pred smrťou (2002, pred pätnástimi rokmi!) s hrdoťou vynálezcu ukazoval, mal ich už nachystané na výstavu

v Budatínskom zámku. Mal som pocit, že omladol o desaťročie. Zabudol na chorobu, ktorá ho sužovala, a chví-

ČO INÍ NEPIŠU

Drôtená koláž Vlada FERKA podľa kresby Martina Benku s názvom Drotár v nebi.

lami sa mi zdalo, že sa mu v hlbokých a múdrych očiach zapalujú aj iskričky radosti a my už nebudeme hovoriť

o smútku, ktorý sme mohli okolo nás nahmatať, lebo Jerguško, ako hovoril svojmu najmladšiemu synovi a môjmu kamarátovi, bol stále pri nás, aj keď nám ho krátko predtým kruto vytrhla z nášho novinárskeho streda smrť. Aj ten prvý obrázok podľa Benkovho obrazu Drotár v nebi, ktorý mi ukazoval s pietou, urobil ako darček jemu... Napísal som „testament“ Trojchlapová madona, s ktorou mu pomáhali kamaráti, majstri Ondrej Zimka a Ladislav Jurovatý. A keď sme si dvaja utiahnutí pred žiaľom v jeho pracovni prezerali túto jeho pýchu, vravel mi nad obrazom Imra Weinera Kráľa: „Pozri, tam na riečke v pozadí namaľoval dve pltičky a ja som ti ich zlepil z takých kmienkov ako smietky. Čo myslíš? A prikladal ich na miesto, kde mali plávať na jeho drôtených vlnách. Onedlho mi však pošta doručila list v čiernom rámkovi a ja som tušil, že Ferkove plte už neploávajú ako divé husky. Boli to plte do neba! Vari tie, ktorých splav dolu Váhom vymyslel na tisícku dní novej slovenskej republiky, alebo tie, čo vplávali z Drotárie do kroniky slovenskej slávy!“

Text a foto: Emil SEMANCO

Esencia opozičnej úbohosti

Roman MICHELKO

V súvislosti s prijímaním aktuálnych sociálnych balíčkov – výraznejšia valorizácia najnižšej mzdy, príplatky za nočnú prácu či trinásť a štrnásť platy – počuť z opozície dvojité námiety. Tá prvá je, že vláda si niečo vymyslí, ale zaplatiť to majú iní, rozumej podnikatelia. Tá druhá je zas o tom, že časť tohto zvýšenia miezd, respektíve príplatkov sa aj tak nepremietne vo vyšších príjmoch, pretože logicky zvýšením príjmov sa zvyšujú aj odvody. Tak sa na tieto pseudoargumenty pozrime podrobnejšie.

Prvá dokonale ilustruje v zásade sociopatickú poruchu jej hlásateľov, zároveň však aj mentálne obmedzenie či blok, ktorí si naši ekonomickí neoliberalisti nesú vo svojej mentálnej výbave od ranných deväťdesiatych rokov. Ich predstava „nášho“ dobierania najvyššieho sveta stavia na jedinej komparatívnej výhode

– a tou je nízkonákladová, rozumej žobracky platená, ale pritom vysoko kvalifikovaná a veľmi disciplinovaná pracovná sila. Odhladiť od toho, že dlhodobo je toto cesta do Bangladéša, tento model dobierania sa vyčerpal.

Ak chceme naďalej ako spoločnosť napredovať, musíme nadnárodným spoločnostiam poskytnúť niečo iné. Efektívnu štátnu správu, rýchle a férové súdnictvo, plne rozvinutú a kvalitnú infraštruktúru, kvalitné školstvo a v neposlednej miere aj sociálny zmier. Dosiahnuť to je však podstatne komplikovanejšie, ako dlhodobo a systematicky okliešťať práva zamestnancov, eliminovať vplyv odborov, ignorovať tripartitu a podobne. Pritom treba jasne zdôrazniť, že práve dnes je ten najlepší čas na zrealizovanie a postupné vyrovnávanie miezd medzi Slovenskom a najvyššími štátmi Európy.

Žijeme v čase dlhodobej a práve vrcholiacej konjunktúry. Produktivita práce na Slovensku dnes dosahuje približne osemdesiat percent produktivity práce v Nemecku a v postate je paritná voči Slovinsku. Pritom mzdová úroveň je voči

KOMENTÁR

tej nemeckej sotva tretinová a voči Slovinsku sotva polovičná. Prečo to tak je? Pretože nemecké, ale aj slovinské podniky musia dať svojim zamestnancom podstatne viac zo svojich ziskov než na Slovensku. Prečo to robia? Pretože pochopili, čo je to spoločenská zodpovednosť firiem. V konečnom dôsledku vytváranie menších ziskov je kompenzované spokojnými zamestnancami, čo je hodnota, ktorá je pre perspektívu firmy veľmi dôležitá. Čím skôr to zamestnávateľia a ich opo-

ziční adlátusi pochopia, tým lepšie. No a teraz poďme k tým druhým výhradám. Podľa nich si zvýšenie plátov aj tak v značnej miere privlastní štát, za ktorým tvrdé opozičné jadro vidí najmä samého „arcidiabla“ Fica. Toto tvrdenie je vrcholom či priam esenciálnym prejavom tej najodpudivejšej politickej perfidnosti. Tak predovšetkým, odvody si nikdy neberie štát, ale v lepšom prípade verejné inštitúcie ako Všeobecná zdravotná poisťovňa (VŠZP) alebo Sociálna poisťovňa, v horšom prípade súkromné zdravotné poisťovne. Teda prostriedky, ktoré tam idú, sa vracajú svojim platiteľom – zamestnancom – vo forme hradenia zdravotnej starostlivosti alebo akumuláciou prostriedkov na svoj dôchodok. A, áno, dodnes je možné, aby si akcionári súkromných zdravotných poisťovní vyplácali nehorázne zisky, ale to len preto, že Ústavný súd SR zákaz vyberania si zisku zo zdravotných poisťovní vyhlásil za protiústavný.

A práve tu sa už viackrát naplo prejavilo farizejstvo našej opozície. Vždy a často pod extrémne trápnymi zámenkami odmietli podporiť vládu na prijatie ústavného zákona, ktorý by zisk zdravotných poisťovní zakázal alebo ich obmedzil na správny fond vo výške súčasných troch percent

objemu vybraných prostriedkov. Ľudia, samozrejme, majú aj iný nástroj na to, aby si ich odvody neprivilastňovali akcionári súkromných zdravotných poisťovní. Stačí sa prepoistiť do VŠZP a každý poistenec vie, že všetky prostriedky, ktoré tam pošle, pôjdu do zdravotného systému.

Podobne je to pri dôchodkovom poistení. Dnes po tom, čo ľudia mohli na vlastnej koži okúsiť, čo „koštujú“ tie barnumskou reklamou ohlasované švajčiarske dôchodky, každý chápe, že boli len trápny marketingovým ťahom. Politici štyrikrát otvorili systém a umožnili sporiteľom z druhého piliera vystúpiť. Pripúšťam, že veľmi úzkej vrstve vysoko solventných mladých sporiteľov, ktorí dokážu aktívne riadiť svoje investičné portfólio, môže druhý dôchodkový pilier aj niečo priniesť. Absolútna väčšina sporiteľov na to však doplatí a smiať sa budú len súkromné správcovské spoločnosti.

Summa summarum, to, čo v ostatnom období predváža opozícia v súvislosti so sociálnymi balíčkami, je prejavom toho najpodlejšieho cynizmu, najhrubozrnnejšej demagógie a najväčšej politickej nehanobnosti. Hádám to skôr či neskôr pochopí aj časť jej voličov.

Pramene, ba až gejzíry nevkusu

Eva ZELENAYOVÁ

Toľko významných výročí sa v tomto období ponúka na pripomenutie si nielen zašlej slávy Slovákov, ale aj vytúženého samostatného štátu. A kde nič, tu nič... Politická reprezentácia sa venuje sama sebe a verejnoprávna RTVS radšej prispeje na domácu, nenávisť šíriacu tvorbu, než by sama niečo slovenské vyprodukovala. Alebo film Únos či Mečiar mali byť príspevkom k oslave dvadsiateho piateho výročia štátnosti?

V tomto období by sme si mali pripomínať 1 150. výročie od ustanovenia staroslovenčiny za liturgický jazyk. Konštantín Filozof zvládol obrovský tlak proti zástancom názoru, že len v troch jazykoch je možné hlásať slovo Božie: latinčine, hebrejčine a gréčtine. O vyše tisícročné predbehol ustanovenie národných jazykov v liturgii druhým vatikánskym koncilom v šesťdesiatych rokoch minulého sto-

ročia. Samotný tento fakt znamená, že starí Slováci museli byť už v 9. storočí na vysokej politickej i kultúrnej úrovni a v slovanskom svete predstavovali elitu. No dnešná tzv. elita Slovenska sa vyjadruje o šíriteľoch slovenskej histórie ako o zverozvestcoch

POZNÁMKA

z Matice... Neprijíma nijaký dialóg ani polemiku.

Ako nemiestne vo svetle našej starodávnej kultúry vyznieva pripravovaná oslava desiateho výročia vstupu do Schengenu! Do tohto priestoru, ktorý sa stal eldorádom migrantov z celého sveta. Voľný pohyb občanov v krajinách Európskej únie bol pre štát, ktorého občania nemohli bez pečiatky vycestovať ani k najbližšiemu kapitalistickému susedovi, veľkou úľavou. Dnes je nočnou morou!

Jubileum vzniku štátu sa stalo skôr príležitosťou na kriminalizáciu aktérov tohto historického počinu než na pripomenutie si okamihov znovunadobudnutej samostatnosti. Že to nebolo vôbec jednoduché, hovoril Vladimír Mečiar na konferencii venovanej vzniku novodobej štátnosti, ktorú však neorganizoval štát, ale slovenská inteligencia. Tá jej časť, ktorej denník Sme nevie prísť na meno. Slová ekonóma a prognostika Petra Staněka nikoho nenechali na pochybnostiach, že politické reprezentácie po roku 1998 mysleli skôr na seba než na záujem občanov.

V súvislosti s konaním konferencie vyšiel najavo stav našej spoločnosti v dodržiavaní ľudských práv. Uskutočnila sa v priestoroch kina Lumière, ktoré patrí Slovenskému filmovému ústavu a je príspevkovou organizáciou Ministerstva kultúry SR. Ústav si za jednu z podmienok konania konferen-

cie stanovil, že organizátor podujatia „nebude propagovať politické a náboženské názory“. Zmenil postoj a škrtol túto podmienku zo zmluvy iba po tvrdom upozornení, že štátna organizácia týmto flagrantne porušuje Ústavu SR a Dohovor o ľudských právach.

Rezort kultúry má množstvo podlžností voči spoločnosti. Nielenže prispieva na programy polarizujúce spoločnosť, ba dokonca šíriace nenávisť, a nevíš si ani porušovanie ústavy v súvislosti s hanobením kresťanských symbolov; toleruje nevkusné, gýčovité a estetickým i morálnym kritériám priechiace sa inscenácie v Slovenskom národnom divadle. Výstavný pavilón UBS – národnú kultúrnu pamiatku – postavený členmi spolku v roku 1926 z ich darov, dovolil parcelovať „električkárom“. Nie na poslednom mieste absolútne odignoroval mediálnu politiku, ponechal ju napospas... Média ovládané finančnou oligarchiou určujú, kto má právo na slobodu slova. Pod vedením rezortného ministra kultúry Mareka Maďariča sa nekultúrnosť slovenskej spoločnosti prehľubuje natoľko, že nebyť mimovládnych organizácií nezávislých od Sorosa, staneme sa neidentifikovateľnou masou poslušne slúžiacou záujmom globálneho kapitálu.

SPOZA OPONY

Uplynulý rok som si s priateľmi povedal, že sa vedno pozrieme na rôzne miesta akosi súkromne, prejdeme si kus západnej Európy bez profesionálnych záujmov, len tak z čirej radosti. Zobrali sme pohodlný šesťmiestny automobil a prešli sme tuším viac ako osem štátov, nikde nijaká hranica. Najvýraznejšie si pamätám azda celú alpskú trasu Tour de France, ktorú inak, samozrejme, ignorujem, kým tam nebude Sagan.

Dejiny ma dobehli v istú slnečnú nedeľu v Nice. Brána pravoslávneho chrámu bola zatvorená a strážená. Stačilo však vystrčiť hlavu a povedať my Ruskiye a brána pred autikom so švajčiarskym číslom sa otvorila dokorán, aj keď nikto z nás nebol Rus. Ako keby bolo úplne samozrejme, že pravoslávni ruskí veriaci zo Švajčiarska chodia na francúzske pobrežie do Nice. V chráme som sa ocitol pred obrovským pravoslávny križom s vyobrazením celej cárskej rodiny vyvráženej boľševickými spanikárenými z toho, že sa k nim v lete 1918

blížili čs. légie a hrozili, že Romanovcov oslobodia. Cársku rodinu neďávno cirkev kanonizovala. Stál som rovno naproti križu, ktorý ostatní veriaci bozkávali. V chráme, ktorý dal v roku 1912 postaviť práve ten zavraždený

za tých sto rokov odohralo, čoho všetkého sme boli svedkami, čo všetko si pamätáme – a ako si to pamätáme. Ako sa svet zmenil a ako sme sa zmenili my v ňom.

Býval som na ulici súběžne s tou, kde sa vlni odohral

slovo: Eto podarok... A na revanš chceta táto rodená Francúzka vedieť správnu výslovnosť niektorých ruských slov.

V azda najstaršom stredovekom meste francúzskej Riviéry v Saint Paul de Vence, kde je

potom sa stal svetoznámy. Preniesol som kameňok cez tisíce kilometrov a cez diaľavu časov, nemohol som nepoložiť ho tam.

Z ciest, ktoré som prešiel, najväčšmi ma oslovila cesta po západnom Slovensku. Bola to vlastne púť po miestach našich dejín, po miestach kresťanských pamiatok z čias pred príchodom sv. Cyrila a Metoda, osobitne v Nitrianskej Blatnici a v Ducovom pri Piešťanoch. Kedysi v sedemdesiatych rokoch minulého storočia ich doslova spod zeme vykopal archeológ Alexander Ruttkay. V Ducovom ho viedla intuícia profíka, v Blatnici to určil zachovaný kostol. Kedysi som tam stretával osamotených pútnikov. Jeden dokonca v Ducovom recitoval Hollého Svato-pluka v bernoláčtine, Svato-pluka bez prehlasovaného ä. Dnes na Ducové aj do Nitrianskej Blatnice chodia davy, masy ľudí ako na púte. To, čo bolo v sedemdesiatych rokoch archeológiou, vedeckým nálezom, je dnes súčasťou pohybu, v ktorom hľadáme a našli sme naše civilizáčné kultúrne korene. To je to, čo potrebuje národný štát v neistej globalizácii a integrácii dneška.

Prečo potrebujeme vyhrabávať korene

Dušan D. KERNÝ

cár Mikuláš II., a teraz bol plný veriacich. Nepravoslávni, turisti, Neruskije museli ostať za plotom a čakať, kým sa tu na francúzskom pobreží v Nice, v chráme, ktorý dal postaviť ruský cár, skončí pobožnosť. Dialo a deje sa to tu tak nepretržite od toho roku od jeho vysvätenia doteraz. Keď ste pred tým križom s blahorečenými členmi cárskej rodiny v roku storočnice onej revolúcie, ktorá sa v dnešnom Rusku nazýva boľševickým prevratom, zide vám na myseľ, čo všetko sa

krvavý teroristický útok. Hotel sa volal De Paris a ulica Rue de France. Raňajky v kaviarničke na rohu ulice stáli za to – vedľa bol obrovský nápis v azbuke s ponukou prenájmu nehnuteľností, lietadiel a jácht a vybavenia dokladov, chýbala už len ponuka na prenájom ponorky. Všetko, samozrejme, pre Rusov, veď preto to bolo v azbuke. Pár metrov od miesta teroristického útoku – a Rusov sa neboja. Predavačka v obchode so záplavou syrov k nákupu pridala úsmev aj ruské

za rohom fascinujúce múzeum moderného umenia, tiež i ruského, som zašiel na hrob Marca Chagalla. Cintorín je vysoko na skale. Išiel som tam, lebo som musel na náhrobok položiť kameňok, aký tam dovtedy asi nebol. Kameňok, ktorý som zobral pri jeho rodnom dome vo Vitebsku, v tom bieloruskom meste, kde niet ani jedného jeho obrazu; v tom meste, kde aj Chagall podľahol ilúzii revolúcie a istý čas bol leninským revolučným komisárom pre umenie. Až

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Cieľom aktuálneho textu je priblížiť všeobecno-spoločenské pohľady a náhľady na mediálne stvárňovanie migračnej a utečeneckej problematiky v slovenskej mediálnej sfére. Mediá, tvorcovia mediálnej reality a účastníci na vytváraní a šírení jazykovo-mysliteľského obrazu mimoriadnej udalosti z krízového prostredia prezentovali informácie o migrantoch a utečencoch (príčinách vzniku tejto situácie, životných osudoch prichádzajúcich ľudí, názoroch a postojoch politických činiteľov a spoločensky uznávaných osobností k sledovanej problematike a i.) spôsobom zodpovedajúcim mediálnej politike konkrétneho typu médiá a vopred stanoveným pragmatikomunikáčnym aspektom výsledných mediálnych komunikátov.

Mediálna realita

Všeobecno-spoločenské pohľady a náhľady na proces medializácie migračnej a utečeneckej problematiky sú rôzne. Mediá prinášajú informácie rozličným spôsobom, jedny sú k migrantom a utečencom empatickejšie, druhé skeptickejšie, čím podnecujú k vytváraní ambivalentných názorov o tejto skupine ľudí na strane recipientov (pozri nasledujúce názory získané výskumom sledovanej problematiky, ktoré potvrdzujú rozmanitosť verejnej mienky; príklady uvádzame v pôvodnej verzii bez autorských zásahov): 1. „Migračná kríza sa v slovenskej tlači podľa môjho názoru prezentuje príliš jednostranne, aj keď sú isté pokusy o vysvetlenie príčin migrácie a pokusy o zmiernenie negatívneho pohľadu na situáciu. Celkovo chýba širšia diskusia o príčinách problémov súčasnej migračnej krízy, spoločenská debata o tejto téme zostáva veľmi strohá, len za a proti bez akýchkoľvek širších myšlienok, prevažujú skôr xenofobické názory, aj keď som sa v rádií RTVS stretla aj s pokusom o priblíženie života utečencov na SK napríklad spôsobom, aby to ľudia začali chápať aj z inej stránky.“ 2. „Súčasná migračná politika (...) sa priamo či nepriamo dotýka aj Slovenska, a teda v tomto prípade nejde až tak veľmi o politické zameranie médiá, ale skôr o jeho inklinovaní k bulváru či naopak serióznemu spravodajstvu. Opäť sú tu mediá, ktoré sa snažia informovať o súčasnej situácii objektívne bez viditeľného emocionálneho zamerania, druhú skupinu obsahujú tie, ktoré sa snažia predovšetkým zaujať bez ohľadu na to, či správu predložia v pozitívnom alebo negatívnom svetle. Tretiu skupinu tvoria mediá, ktoré sa zameriavajú na negatívne situácie a s údajmi pracujú tak, aby ich analýza vyznela negatívne.“

Annamária GENČIOVÁ,
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie FF UMB

Architekti Mária Ada a Marián WEBER a ich základné kamene a korene na Slovensku

Farebná a duchovná konštrukcia domova

Zhovárал sa Emil SEMANCO – Foto: Jozef ŠIMONČIČ, Miro MIKLAS

Na začiatku bolo slovo a vitráže. To slovo bolo od Sláva a od neho boli aj výtvarné návrhy na dotvorenie budúceho kostola saleziánov v Bratislave, ktorý projektovali jeho známi Ada Mária a Marián Weber. Takto som sa prostredníctvom priateľa, akademického maliara Slavomíra Brezinu pred vyše dvadsiatimi rokmi zoznámil s manželským párom architektov, ktorí sa krátko po promócií na bratislavskej Fakulte architektúry STU rozhodli po obsadení Česko-Slovenska vojskami Varšavskej zmluvy emigrovať do Švajčiarska. Tu sa profesijne uplatnili a o ich mimoriadnych schopnostiach a kreatívnych dispozíciách výrečne hovorí fakt, že všetko, čo na Slovensku po novembri 1989 podľa ich výkresov postavili, získalo uznanie a ocenenie odborných kruhov. Hneď prvú ich spomínanú realizáciu pre bratislavské saleziánske ústredie, kde sa s výstavbou kostola rátať už v tridsiatych rokoch minulého storočia, odmenili Medzinárodnou cenou SAV za rok 1999 a nomináciami na Jurkovičovu cenu a Stavbu roka 1998. Kláštor Milosrdných sestier svätého Vincenta v Bojníčkách pri Hlohovci (2000) bol jedným z objektov, ktoré prezentovali slovenskú architektúru na výstave v Berlíne počas kongresu UIA 2002. Nový rímskokatolícky Kostol Narodenia Panny Márie vo Vigľaši odmenili v celoštátnej súťaži Stavba roka 2006 a nominovali ho na Cenu Dušana Jurkoviča 2006...

• Stavbu vášho životného projektu s manželom Mariánom hneď po skončení štúdia narušili v roku 1968 tanky okupantov. Aké zložité bolo rozhodnutie opustiť domov a žiť v zahraničí?

Mali sme už kúpené obrúčky aj sľúbené miesta v Bratislave, ale po tom šoku sme sa rozhodli radšej pre neistotu v cudzine ako pre relatívnu istotu v obsadenej vlasti. Počas Mariánovej vojenčiny som sa ako rodáčka zo Slovenskej Lupče zamestnala na projektovom pracovisku v Banskej Bystrici, ale po troch týždňoch prišla „internacionálna pomoc“, ktorú sme ako tisícky iných nemohli predýchať. Zavládlo hrozné dusno... Boli sme presvedčení, že po Dubčekovom záväzne slobody opäť nastane totalita. Ani nie po roku, čo k nám vtrhli okupanti, nasadli sme na vlak a už sa nevrátili. Napokon aj Brezinov starší brat Ľubomír, tiež architekt, vtedy emigroval do Kanady, kde doteraz žije... Po dvoch týždňoch sme si vo Švajčiarsku našli prácu a svadba už bola v Zürichu...

• Zrejme ste nasadli do toho správneho vlaku. Ste úspešní, akceptovaní a vo vašich stopách idú a napredujú aj dcéra a syn, ktorí sú tiež architekti. Zo Švajčiarska ste na Slovensko mohli prísť po roku 1989 už ako renomovaní architekti aj umelci vytvoriť viaceré pôsobivé sakrálne stavby, ako povedzme Kostol saleziánov dona Bosca na Miletičovej ulici v Bratislave, kde ste si mohli spoločne s jeho užívateľmi pripomenúť nedávno dvadsiate výročie vysviacky. Ako s odstupom rokov vnímate túto vydatú stavbu i ďalšie vaše projekty pre duchovnú architektúru?

Manželia Weberovci, pôvodom Slováci, žijúci od roku 1969 vo Švajčiarsku, vyprojektovali kostol saleziánov v Bratislave z priazne k domovine zadarmo.

Bežne počujeme o životných výzvach. Práca na kostole je takou profesijnou výzvou, ale môže byť aj potechou. Tú sme vkladali do ich základných kameňov. O našich stavbách písali odborné časopisy, vznikli pochvalné recenzie, vyslovovali sa k nim s uznaním rešpektovaní odborníci, ako povedzme rozhladený prof. Štefan Šlachta, ale azda tým najlepším hodnotením je mienka veriacich, že sa tam cítia dobre a radi tam chodia...

Všetky naše projekty pre Slovensko sme urobili zadarmo – z radosti, že je slobodné. Domov z emigrácie sa nám podarilo prvý raz prísť po osemnástich rokoch usporiadať si záležitosti tak, aby sme mohli prísť aspoň na pohreb rodičom bez obáv, že nás zatknú už na hranici. S mamou som sa nemohla preto rozlúčiť a nechcela som, aby sa to opakovalo aj pri otcovi... Tresty a väzenie už nám nehrozili, mali sme švajčiarske občianstvo, ale nikdy sme sa nevzdali nášho slovenského. Keď sme na hraniciach videli strážne veže

a vojakov so samopalmi, nazdávali sme sa, že ideme do vojnovnej zóny...

• Takže na paletu spomienok na domov je dosť černe, ako to kedysi napísal proletársky literát, a ani netušil ako triafa klinec po hlavičke...

Na domov nemožno spomínať alebo myslieť so zášťou. My sme hrdí na naše slovenské korene, živíme nimi naše deti, nikdy sme ich nezapierali ani v cudzine. Priezvisko Weber (bez ová) mám iba preto, lebo mi ho tak zapísali švajčiarski úradníci do dokladov vo vydaji. Skôr sme zazlievali našim krajanom v cudzine, ako rýchlo dokážu na svoj pôvod a domovinu zabudnúť...

Nedávno na našej alma mater v Bratislave uskutočnili spomienkové podujatie k storočnici profesora Jozefa Lacka, ktorého Most SNP zaradili medzi desať najlepších mostov tejto jednopólovej konštrukcie na svete a na Slovensku vyhodnotili v roku 2001 ako Stavbu storočia... Pozvali aj nás s Mariánom, keďže sme

jeho diplomanti. Výborný architekt, skvelý pedagóg, ale aj statočný, čestný človek. Už niekoľko týždňov po našom odchode dal naše diplomové práce prefotiť aj spoločný semestrálny projekt a fotografie formátu A4 nám potom švagr preniesol do Viedne a ďalšie nám poslal do Zürichu, aby sme si aj takto mohli ľahšie hľadať prácu... Toto bola naša spomienka pred auditoriom, ku ktorej sme pridali, že nikdy nezabudneme na toto jeho veľké a odvážne gesto a ešte aj na povzbudzujúce slová, ktoré nám po mojom príbuznom poslal s osloveniami, ako si nás pamätal zo školského zoznamu a ktorý nás vlastne s budúci manželom zbližil...

„Dobre ste urobili, Valentková + Weber. Ste mladí, budete žiť v slobodnej krajine, ktorá vám dá slobodne dýchať a tvoriť. Nás tu teraz po tejto strašnej okupácii nič dobrého nečaká. Nezabudnite pritom na Slovensko a robte slovenským školám architektúry dobré meno.“

MEDZI NAMI

Je čas Vianoc. Ten sme nazývali aj sviatkami lásky, pokoja a porozumenia, ale, žiaľ, toto kresťanské zvykoslovie sa z nášho života postupne vytratilo ako drobné z vrecka. Vzrástla moc bohatých a bezmocnosť chudobných. Novodobé božstvo slobodného trhu a bezohľadného zisku nás v pravidelných cykloch trestá krízou, morálne relativizuje náš duchovný život. Nikoho neprekvapuje a málokoho zaujíma, že v čase proklamovanej ekonomickej prosperity len v novembri na začiatku mrazov zamrzlo v Bratislave sedem bezdomovcov. Občianske združenie Vagus označilo tento stav za alarmujúci, lebo ešte nikdy nezahynulo toľko ľudí za taký krátky čas. A to nás „trojkráľová zima“ ešte len čaká.

„Ak im nebudeme môcť v uliciach pomáhať my, nepomôže im už nikto, pretože sme v mnohých prípadoch jediní, ktorí to dokážu,“ vyhlásil štatutár Vagusu Sergej Kára. Na Slovensku sú pritom stovky mimovládnych organizácií, ktoré majú na vývesnom štíte ľudské a občianske práva a oháňajú sa slovami o demokracii, tolerancii, solidarite voči každému, teda najmä voči migrantom. Osud tu žijúcich ľudí, bojujúcich každý deň, každú noc o prežitie, je mimo náplne ich práce.

Lebo veď bezdomovecťvo je fenomén starý nejakých pár tisíc rokov, ktorý sme vraj zdedili z čias socializmu. Tak sa aspoň píše v štúdiách niektorých apologetov kapitalizmu. Akurát vtedy, pred rokom 1989, bolo bezdomovecťvo latentné, skryté v podnikových a iných ubytovniach. Každý musel pracovať, každý musel niekde bývať a nezamestnanosť trestal

Vládnu zákony džungle

Ludovít ŠTEVKO

zákon. Vraj to bol prejav neslobody a dnes v nových podmienkach predsa umierajú ľudia slobodne na uliciach, v kanáloch a pred bránami supermarketov.

Podľa odhadu len v Bratislave žijú štyri- až päťtisíc ľudí – mužov žien i rodín s deťmi bez prístrešia, a aký bude stav tejto úbohej armády vydedencov na konci zimy možno iba tušiť. Mnohých škrtnú zo zoznamu živých kruté zimy a ďalší žijú prubudnú. Taký je systém, ktorý plodí vrstvu superboháčov a vrstvu superchudobných, taký je kolobeh súčasného „slobodného života“ s jeho sprievodným znakom bezdomovecťvom ako prirodzeným so-

ciálno-patologickým javom. Nikto na tom nič nezmení. Stratégia tried na oboch stranách pomyselného rebríčka životnej úrovne je rozdielna: stratégia triedy horných desaťtisíc je vytláčať, urvať si zo systému čo najviac a trieda na najspodnejšom šteblíku spoločnosti má jedinou životnú stratégiu – prežiť. Komu sa to nepodarí, má smolu...

Inak máme všetko: slobodu prejavu, cestovania, ľahkej i stupidnej televíznej zábavy, máme banány, celebrity, aj oživené prosperujúce profesie exekútorov, úžerníkov a mafiánov, o ktorých sme si doteraz mysleli, že majú svoje živnosti iba v Amerike a na Sicílii.

Podľa výpisu z Centrálného registra exekúcií je na Slovensku katastrofálna situácia – exekúciám čelí 968 986 fyzických osôb, z toho tridsaťpäťtisíc dôchodcov, často kandidátov na titul bezdomovec. Zlú situáciu ľudí (dôchodcov, invalidov, živnostníkov, mladých rodín i nezamestnaných), ktorí sa ocitli v dlhovej pasci, riešia od 1. marca 2017 pra-

vidlá osobného bankrotu, čosi ako spôsob prístupnejšieho splácania dlhu konkurzom alebo cez splátkový kalendár. Pri konkurze odovzdá dlžník na speňaženie svoj majetok a súd následne rozhodne o oddĺžení. V prípade splátkového kalendára si dlžník ponechá časť majetku, ale v stanovenom období platí sumu, ktorú určí súd. O osobný bankrot treba požiadať a zaplatiť správcovi preddavok päťsto eur. Človek má potom akú-takú šancu, že prežije hoc aj na sume mesačného životného minima 199,48 eura na osobu. Pri maximálnom šetrení výdavkov na bývanie (nájomné, elektrina, voda, plyn) mu hádam vyjde na jedno skromné jedlo denne.

Pravdaže, je tu stále nádej, že sociálne frustrovaný človek dlhy a vysoké úroky splatí, že sa nedostane do pazúrov exekútora a nepríde o strechu nad hlavou. Je tu aj nádej, že takýto systém posadnutý peniazmi a animálnou túžbou po nekresťansky nadobudnutých ziskoch nemôže trvať večne. Ľudskú spoločnosť predsa nemožno dlhodobo degradovať na úroveň zvieracej rieše, kde alfasamci surovo uplatňujú právo silnejšieho. Amorálne fungovanie spoločnosti predátorov a poníženeho chudobného stáda nemôže byť trvalým príznakom ľudského vývoja. Príde Kristus, ktorý sa tiež narodil v chudobe, ešte raz spašit' náš pomýlený svet?

Neutrálny, kritický pohľad neutrálneho Švajčiarska a mienkotvorného periodika Európska únia ako monolit praská a zásadne sa mení

Dušan D. KERNÝ – obálka časopisu

Ide o slobodu východu Európy, pretože prichádza dobrá správa: veci v Európskej únii sa menia, mení sa politická os tohto zoskupenia, zaviaľ vietor zmeny, ide o veľkú záležitosť... Toto tvrdí vo svojom úvodníku švajčiarsky týždenník Die Weltwoche. Vofakedy slúžil ako reprezentatívny mediálny odrazový mostik pre dvoch prezidentov Slovenskej republiky – M. Kováča a R. Schustera – v prointegračnom úsilí, dnes je v popredí jeho obálky Viktor Orbán. Ide o veľmi špecifický švajčiarsky pohľad a zoznámenie s ním môže rozšíriť náš obzor o tom, ako médiá tohto štátu vysvetľujú našu situáciu.

Týždenník nazýva maďarského politika Viktora Orbána, rakúskeho víťaza volieb Sebastiana Kurza, poľského Jaroslava Kaczyńskiego a českého Andreja Babiša „bojovníkmi za slobodu na východe Európy“. Podľa analýzy týždenníka voľby tak v Čechách, ako aj v Rakúsku boli vzbudou voliča proti európskym elitám a ich nesprávnym programom v Únii; elity chcú premeniť Európu podľa svojich predstáv a občana nechať bokom. Podľa názoru občanov, osobitne voličov v posledných dvoch voľbách v Čechách a v Rakúsku, „plány politických elit Európy v očiach mnohých ľudí ohrozujú mnohé základné hodnoty a podstatu našej kultúry“. Oficiálne vedenie Európskej únie, jeho špička, prijíma rozhodnutia podľa seba bez ohľadu na občana, čo vyvoláva odpor, a to sa prejavuje pri volebných urnách.

■ PROTI AROGANCII

Netreba však podliehať omylu, že je to len protestné hlasovanie, že je to volebné veto frustrovaných a nabok odstavených ľudí, nie je to len zlosť, rozhorčenie či predsudky proti cudzincom, akýchsi hrdzňavých. Za tým všetkým je pochopiteľné, vecné racionálne želanie občanov a občianok na demokratickú zmenu. Volanie po skutočnej opozícii, naozajstnej opozícii v susedných štátoch Švajčiarska je veľmi citelné, priam sa dá chytiť rukami. Veď v Nemecku vládne už viac ako jedno desaťročie približne tá istá klika s takou istou viac-menej sociálne demokratickou politikou. Podobne sa dá hovoriť o Rakúsku; priam večnosť tam vládla koalícia ľavicovo-liberálnych kresťanských demokratov a ľavicových socialistov. Volá sa po opozícii. Ale po akej opozícii? Proti

komu? Proti arogancii vládnucich kruhov, proti tomu, že sa neberie ohľad na realitu, na skutočné pomery ľudí. Priveľa ľudí má pocit, že celá politika sa odohráva mimo ich záujmov a potrieb. Nevyznajú sa ani v rozhodnutiach a ani v inštitúciách.

Nejde pritom o maličkosti, ide o podstatné veci, teda o to, či je človek v demokracii zastúpený a zohľadňovaný, či sa ľudia berú vážne. Nejde len o nekontrolované pristahovalctvo z Afriky a z Blízkeho východu, ale že sa ani len nemohlo otvorene

hovorí o znepokojení z islamizmu či o kriminalite pristahovalcov. K tomu sa pridružila nezodpovedná peňažná menová politika, osobitne Európskej centrálnej banky, ktorá začala masovo produkovať hotovosť, vlievať eurá do obehu a znehodnocovať úspory nulovými alebo dokonca negatívnymi úrokmi. K tomu sa pridružili daňové finančné problémy vrátane existencie daňových rajov, teda únikov reálnych príjmov štátov Únie, potom pribudla politická korektnosť, pokiaľ ide o problematiku rôznych pohľadov a rodovej rovnosti či práv LGBTI, tiež čudnej rozvojovej pomoci, ako aj povedzme štátom financovaných zdrojov náhradnej energie, tzv. subvenčné kolchozy obnoviteľných zdrojov energie, a na účinnosť rozsiahlych subvencií do toho sa verí stále menej. Nie je toho málo, čo vyvoláva pochybnosti, nespokojnosť, nesúhlas.

■ ODPOR Z VÝCHODU

A dnes jasne vidno, že to nie je náhoda – predstavitelia odporu pochádzajú – podľa švajčiarskej mienky – zo štátov strednej Európy. Teda z krajín bývalých sovietskych satelitov, ktorí si za veľkých obetí vybojovali slobodu a chcú dnes uskutočniť svoju túžbu po demokracii, právnom štáte a slobode slova bez príkazov politickej korektnosti, bez obmedzení a zákazov, pokiaľ ide o slobodu názoru a slobodu vyjadrovania. Mnohí verili, že práve to dosiahnu v Európskej únii a dnes s prekvapením zisťujú, že štruktúra, ktorej sa vrhli s takým nadšením do náručia, hrozí stať sa tým väzením, ktorému unikli. Znie to príkro, veľmi hrubo, ale faktom je, že nálady mnohých Čechov, Slovákov, Poliakov a Maďarov sú podobné. Týchto slobodmilovných ľudí netreba čas-

tovať poučovaním, aroganciou ako jazdeckým, bičikom. Je to omyl, nedorozumenie, keď ľudí, ako je predseda maďarskej vlády Viktor Orbán, zaškatulkujeme ako populistov či odsúvame do rohu pravicových extrémistov. Orbán tak ako ostatní nie je nepriateľ Európskej únie, ale naopak. Je presvedčený Európan, lenže je odporca centralistického systému, ku ktorému Únia smeruje.

„Každý Maďar je individuálny bojovník za slobodu,“ vyhlásil Viktor Orbán pre týždenník Die Weltwoche. Ak to Európskej únii páli, tak sa nechá zápasom za slobodu z Východu inšpirovať, veď ide o veľa. A veľa vecí je aj v pohybe. Francúzsky prezident Macron sa predstavuje ako priateľský Napoleon obnovenej Európskej únie. Že pritom ide o viac Francúzska a viac centralizmu, to je zrejme, ale o tom sa nehovorí. Je možné, že takticky hľadá doľava, aby odbočil doprava smerom k eurovízií à la generál de Gaulle, teda k Európe vlasti, Európe národov, o ktorej sníval.

■ REAKCIA MERKELOVEJ?

Merkelová je považovaná nielen za porazenú, ale až za odrovanú. Vylievajú na ňu vedrá najrozličnejších pomenovaní, ale stále žije nádej, že sa prejaví ako najprispôbivejšia politička súčasnosti. V roku 2003 začala ako liberálno-konzervatívna a vykročila naľavo tak ďaleko, že to takmer zahubilo nemeckú sociálnu demokraciu SPD. Teraz je asi možné, že sa zase obráti doprava. A otázka je, či jej tajnými spojencami nebudú práve „bojovníci za slobodu“ z východu Európy.

Merkelová zostáva šéfkou vlády a má druhú veľkú príležitosť. Je jedno, ako sa to bude vyvíjať, lebo už dnes je jasné – časy, keď v Európskej únii vládla monokultúra rozhodovania, sa už minuli. Je viac rôznorodosti, poctivého a priameho sporu, menej umelej, hranej harmónie, falšnosti, nepravdivosti, ktorá vždy ako v rozprávke had fascinoval a ochromil žabu, vždy ohromovala, priam hypnotizovala švajčiarskych vyjednávačov na rokovaníach s Úniou. Európska únia ako monolitný blok praská, transformuje sa, mení sa a to je dobrá správa pre Švajčiarsko, tvrdí úvodník Die Weltwoche.

Američania získavajú na balkánskej šachovnici viac operačného priestoru Balkánom zmietajú vlny protichodných emócií

Od nášho balkánskeho spolupracovníka Martina JARINKOVIČA – Foto: internet

Uplynulý rok sa na Balkáne niesol v znamení pokračujúceho procesu začleňovania regiónu do euroatlantických štruktúr, odohrávajúceho sa na pozadí geopolitického súperenia Západu a Ruska, ktoré v tomto priestore naberať na intenzite. Bol to zároveň posledný rok existencie Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu, ktorý svojimi rozhodnutiami aj tohto roku vyvolal vlny protichodných emócií.

Dominantné postavenie v regióne si aj naďalej zachovali Spojené štáty americké. Potvrďuje to dianie v Čiernej Hore, ktorá sa začiatkom júna 2017 napriek ruskému nesúhlasu stala dvadsiatym deviatym členským štátom NATO. Všetko sa rozhodlo v dramatických čiernohorských parlamentných voľbách v októbri 2016, ktoré poznačil údajný pokus o puč, z ktorého vtedajší čiernohorský premiér Milo Đukanović pohotovo obvinil Rusko. Nová vláda sformovaná opätovným víťazom volieb – Demokratickou stranou socialistov (hoci sa Đukanović stiahol a do premiérskeho kresla posadil Duška Markoviča), dokončila integráciu do Aliancie. Bez „zbytočného“ referenda, v ktorom by hrozilo, že väčšina Čiernohorcov povie svoje nie.

■ ZMENY V SKOPJE

Za ďalší úspech americkej politiky možno považovať zmeny v Skopje. Macedónske po umelo vyvolanej trojročnej politickej kríze po decembrových voľbách získalo v máji 2017 novú vládu Sociálno-demokratického zväzu Macedónska a albánskych strán zlákaných

prísľubom zavedenia dvojjazyčnosti na celom území štátu. Nová vláda vedená premiérom Zoranom Zaevom nahradila konzervatívnu vládu Nikolu Gruevského (VMRO-DPMNE), ktorý sa pre Západ stal neprijateľnou figúrou. Gruevski totiž nechcel ustúpiť z obrany národných záujmov v otázke zmeny názvu krajiny, po vzore Viktora Orbána zastavil príliv utečencov na hraniciach a bol pragmatický vo vzťahoch k Rusku. Aby nedráždila Bulharsko a Grécko, budú sa meniť učebnice dejepisu, názov letiska v Skopje či odstraňovať pamätníky. Najdôležitejšou je však Zaeva ochota na zmenu názvu štátu tak, aby Grécko odblokovalo svoje veto voči vstupu Macedónska do EÚ a NATO, čím USA vytesnia vplyv Ruska na tomto území. V snahe poistiť si domáce pomery pred plánovanými ťažko stráviteľnými zmenami vydala sa vláda politikou zastrasovania a prenasledovania opozície. Lenže zatknutím tridsiatich šiestich osôb z opozičného tábora koncom novembra 2017 vyvolala vlnu protestov VMRO s potenciálom destabilizácie spoločenských pomerov.

Nové pomery v Macedónsku oživil aj záujem jeho východného suseda. Bulhari dodnes pociťujú voči Macedónsku silný sentiment, pričom väčšina Bulharov vníma Macedónsko ako druhý bulharský štát. Nová bulharská vláda po tohtoročných marcových voľbách

Z CENTRA DIANIA

sa aktívne chytila historickej príležitosti oživenia pretrhnutých väzieb.

Staronový prozápadný bulharský premiér Bojko Borisov, ktorý vo voľbách porazil Bulharský socialistický stranu podozrievanú z proruských postojov, podpísal so svojím macedónskym kolegom memorandum o priateľstve a uskutočnilo sa aj spoločné pracovné zasadnutie dvoch vlád. Bulharsko podporuje eurointegračnú macedónsku cestu, na ktorej sa pasuje do pozície staršieho brata ochrancu. Netreba však mať veľké ilúzie o vzájomných vzťahoch. Bulharské kalkulácie poodhalil výrok, ktorý odznel v jednej bulharskej televíznej debata: že Macedónci, priláčení Albáncami do kúta, sami budú žia-

odvážny experiment, ako si nakloniť aj Brusel, ktorému však bola vždy bližšia Priština, kde stále častejšie počuť úvahy o zlúčení s Albánskom.

■ CHORVÁTSKY ŠOK

Jediným trvalým ruským úspechom na balkánskej šachovnici (okrem zblíženia s Tureckom) je skutočnosť, že doteraz napriek všetkým snahám

a pokusom prozápadnej opozície o zmeny úspešne vo svojej pozícii odoláva prezident Republiky Srbskej v Bosne a Hercegovine Milorad Dodik, ktorý Rusko považuje za kľúčového spojencu. Naopak, isté rozčarovanie zo svojich západných spojencov cítiť v ostatnom čase v Chorvátsku, ktoré dlhodobo navyknuté na pozíciu balkánskeho miláčika Západu cíti hnev na Haag. Pre Chorvátsko je skutočným šokom posledné rozhodnutie tribunálu, ktorým bola potvrdená vina šiestich predstaviteľov neuznaného štátu Herceg-Bosna za vojnové zločiny. Priam symbolickú bodku za činnosťou zlovestného súdu dal chorvátsky generál Slobodan Praljak, ktorý si v obdivuhodnom geste hrdinu antickej tragédie v proteste proti rozsudku vzal život v priamom prenose. Paradoxom histórie sa stala skutočnosť, že protisrbský tribunál nedokázal agresiu Srbska na Bosnu a účasť na spoločnom zločineckom zámere jeho vedeniu na čele so Slobodanom Miloševićom, ale posledným rozsudkom túto vinu pririelkol Chorvátsku Franja Tudjmana.

■ SRBSKÁ NEUTRALITA

Kľúčovým štátom západného Balkánu bolo vždy Srbsko, kde sa dosiaľ vedie zápas o to, na ktorú stranu sa postaví. V tejto situácii paradoxne žne úspech tretia možnosť, ktorú prezentuje Aleksandar Vučić, niekoľkonásobný premiér, ktorý sa po aprílových prezidentských voľbách stal novým srbským prezidentom. Vučić hlása vstup do EÚ bez členstva v NATO. Presadzuje tiež potrebu vyrovnaných vzťahov so svetovými hráčmi, pričom záruku srbskej neutrality vidí v modernizácii armády tak, aby bola schopná obrániť vlasť. Spolieha sa pritom na dodávky zbraní z Ruska a Bieloruska, čím dráždi Západ. Srbské sedenie na dvoch stoličkách odráža aj zostava vlády zloženej z prívržencov prozápadnej i skôr prorusckej orientácie na čele s premiérkou LGBTI orientácie Anou Brnabičovou, čo predstavuje na konzervatívnom Balkáne pomerne

NA OKRAJ

Euro je síce spoločná mena všetkých členov eurozóny, ale nie je menou všetkých členských krajín EÚ. Aj po splnení požadovaných kritérií viaceré štáty váhajú euro prijať. Čo je príčina? Dnes ponúka ECB peniaze ostatným účastníkom finančného trhu korporatívne za jednopercenčný úrok. Jedna úroková sadzba eura pre všetkých je prvý zásadný problém. Môže ju meniť len ECB a treba povedať, že nikdy nebude vyhovovať všetkým. Jej výška má však zásadný vplyv na fiškálne rozpočty štátov eurozóny s rozdielnymi daňovými sadzbami aj s rozdielnymi výpočtami daňových základov.

Bude euro v celej únii?

Preto bude potrebné v daňovej oblasti členských štátov eurozóny uskutočniť zmeny, ktoré budú zodpovedať potrebám fiškálnej únie. Ďalšou slabinou eurozóny je výmenný kurz, ktorý bol pre každú budúcu členskú krajinu stanovený už vopred, a ten sa nedá po vstupe do eurozóny devalvovať alebo revalvovať tak, aby zodpovedal potrebám tej-ktorej ekonomiky. Keď k tomu priradíme neschopnosť Európskej komisie zakročiť proti zadĺženým štátom, alibistický postoj k tým, čo neplnia kritériá, ochotu euroskeptiky poskytovať dlžníkom ako na bežiacom ďalšie a ďalšie záchranné balíčky a „ústretovej“ menovej politiku ECB, ktorá neprestáva vykupovať štátne dlhopisy – teda verejné dlhy štátov, a tým im nepriamo umožňovať žiť nad pomery, nemôžeme sa čudovať, že štáty EÚ mimo eurozóny majú na jej fungovanie oprávnené výhody.

Zjednotenie menovej politiky ECB s rozpočtami jednotlivých štátov vyžaduje vznik fiškálnej únie aj s približne rovnakými konsolidovanými základmi dane z príjmov, čo nebude pre Slovensko výhodné, lebo nízkymi daňami lákame k nám zahraničných investorov. Keďže chceme byť v európskom jadre, musíme rátať aj so zrušením niektorých brzdiacich mechanizmov, ako je trebárs právo veta, budeme sa musieť viac podieľať na riešení migračnej krízy, najmä sa však aktívne podieľať na reštarte spoločného európskeho projektu v daňovej oblasti. EÚ potrebuje nielen koordináciu, ale aj reguláciu národných hospodárskych politik svojich štátov tak, aby prispievala zamestnávateľom a tiež zamestnancom. Až potom by sme mohli hovoriť o fungovaní spoločnej fiškálnej a hospodárskej politiky, ktorá následne prispieje k fungovaniu eura nielen v eurozóne, ale napokon aj v celej EÚ a bude menou všetkých občanov únie.

(rh)

Extrémne lacné hypotéky vyhnali na Slovensku nahor ceny bytov

Hypotéky nafukujú realitnú bublinu

Róbert HÖLCZ – Ilustračné foto: Emil SEMANCO

Podľa údajov Národnej banky Slovenska uzavreli klienti v tomto roku vyše dvestodvadsaťtisíc hypotekárnych úverov na bývanie, ktorých priemerná výška dosahuje takmer sedemdesiat tisíc eur. Väčšinu z nich si zobrali ľudia vo veku od dvadsaťpäť do tridsaťdeväť rokov na riešenie vlastného bývania. Tento hypotekárny ošiaľ je podporovaný extrémne nízkymi úrokmi aspoň počas fixácie, ale tiež aj klesajúcou nezamestnanosťou a rastom miezd, ktoré sa však zvyšujú o menej percent, ako sa zvyšujú ceny nehnuteľností. Odborníci hovoria o nerovnovážnom stave na trhu nehnuteľností, a preto majú obavy vzniku realitnej bubliny.

Tento stav však nie je všade na Slovensku, týka sa len regiónov s dostatkom pracovných príležitostí, kam patrí najmä Bratislava. Obrovský dopyt spôsobil nárast cien nielen starých, ale najmä nových bytov, ktorých cena je aj niekoľkonásobne vyššia ako pár desiatok kilometrov za hlavným mestom. Pri terajších nízkych úrokoch sa pôvodná cena bytu po tridsiatich rokoch splácania hypotéky predraží o zhruba dvadsaťpäť percent, čo je menej ako sa za rovnaké obdobie zvýši inflácia. V tejto súvislosti však treba opäť pripomenúť, že aj za vznikom doteraz neskončenej finančnej krízy na druhej strane Atlantiku bol vábivý americký sen o vlastnom bývaní za nízke úroky. Keď sa tie po niekoľkých rokoch splácania zvýšili, neboli dlžníci schopní splácať bankám založené nehnuteľnosti. Došlo k zastaveniu peňažného kolobehu s následným krachom viacerých bánk...

■ MENIA PODMIENKY

Podľa údajov Národnej banky Slovenska, ktorá je regulátorom podmienok poskytovania hypotekárnych úverov komerčných bánk, len v tomto roku poskytl úvery na bývanie za vyše dvadsaťpäť miliárd eur. Keďže stále trvá prevaha dopytu nad ponukou, nemôžeme perspektívne počítať s poklesom cien. V tomto roku sa medziročne

Stavebná konjunktúra v našom hlavnom meste je evidentná, stavby rastú pred očami a rovnako sa nahor šplhajú aj ceny prenájmov a bývania v nich.

zvýšili o viac ako sedem percent. Spomínané riziko vzniku realitnej bubliny si uvedomuje aj regulátor, ktorý v tomto roku sprísnil podmienky poskytovania hypoték, ale aj spotrebných úverov. Zmenila sa i metódika výpočtu schopnosti splácania úverov dlžníkov v tom, že hypotéka sa poskytuje len

do výšky osemdesiat percent z ceny nehnuteľnosti, na zvyšok ceny treba mať vlastné úspory alebo si zobrať spotrebný úver, ktorý je

úrokovovo drahší. Banka povinne zisťuje finančnú rezervu žiadateľa o úver. Tá sa od nového roka zvyšuje na dvadsať percent z disponibilného príjmu po sčítaní všetkých splátok jeho úverov. Tiež sa zisťuje, koľko peňazí mu ostane po zapltení všetkých výdavkov.

■ HYPOTÉKY MLADÝCH

Od nového roka 2018 nastanú zásadné zmeny pri hypotékach mladých, ktorí doteraz mali úvery

za nižšie úroky. Ak mladý žiadateľ do tridsaťpäť rokov veku priemerne hrubým mesačným príjmom nepresiahne v sledovanom období 1,3-násobok priemernej nominálnej mesačnej mzdy v národnom hospodárstve a požiada banku o úver, už nedostane samostatný úverový produkt pre mladých ako doteraz, ale úver ako každý iný žiadateľ. Rozdiel však bude v tom, že v prípade splnenia spomínaných podmienok si v rámci ročného daňového priznania bude môcť uplatniť daňový bonus vo výške polovice zo zapltených úverov za rok, maximálne však len do výšky štyristo eur. Táto zmena sa bude týkať len nových žiadostí o úver. Na hypotéky z minulosti si budú uplatňovať štátny úrokový príspevok.

■ DEVELOPERSKÁ ŽATVA

Kto príde do nášho hlavného mesta po nejakom čase, určite si všimne stavebný ruch na takmer každej ulici, najnovšie aj na autobusovej, ale i železničnej stanici. Podľa primátora Bratislavy má naše hlavné mesto rozlohu ako Vieďeň, ale štyrikrát menej obyvateľov, je riedko osídlené. V súvislosti s narastajúcim dopytom po predražených bytoch si nielen obyvatelia Bratislavy kladú otázky, kde doteraz bývali kupujúci týchto bytov, keď obyvateľstvo starne, deti sa rodí menej a mládež s lepšou kvalifikáciou hľadá uplatnenie v zahraničí? Je za tým sťahovanie občanov z východného Slovenska, očakávame viac cudzincov z menej vyspelých štátov z východnej a juhovýchodnej časti Európy či vracajúcich sa našich občanov z Británie po jej odchode z EÚ? Podľa všetkého chce mať čoraz viac domácností vlastné bývanie, ako bývať v drahých prenájmoch, a tí, čo podnikajú, sa podľa všetkého rozhodli svoje príjmy prednostne investovať aj do predražených nehnuteľností s výhľadom ich ďalšieho zhodnotenia.

Vyrovnaný štátny rozpočet Slovenska sa odsúva na neskorší termín

Deviati dostanú viac a štyria menej

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: slovenská tlač

Slovenský parlament bez väčších problémov schválil vládny návrh rozpočtu verejných financií na nasledujúce tri roky, ako aj návrh štátneho rozpočtu na rok 2018 s konštatovaním, že prvýkrát v histórii budeme mať rozpočtový deficit začínajúci sa nulou. Predvlani sme však kalkulovali s tým, že v roku 2018 budeme hospodáriť s vyrovnaným štátnym rozpočtom, čo však podľa vládneho návrhu najdôležitejšieho zákona roka neplatí, keďže poslanci v NR SR schválili pre budúci rok deficit verejných financií na úrovni 0,83 percenta k HDP, na rok 2019 sa predpokladá rozpočtový deficit 0,1 percenta k HDP a až v roku 2020 by sme chceli dosiahnuť vyrovnaný štátny rozpočet.

Po skúsenostiach s chronickým (ne)dodržaním vládami proklamovaných termínov väčšina občanov tejto rozpočtovej schémy neverí. Keďže rok 2020 je posledným rokom vládnutia terajšej koalície vlády, v záujme získania čo najlepšieho predvolebného vysvedčenia štátnu kasu určite nebude šanovať. Napokon aj v tomto roku sme chceli dosiahnuť rozpočtový schodok na úrovni 1,29 percenta a už dnes vieme, že bude na úrovni 1,63 percenta, čiže takmer rovnako ako vlani. Viac sme totiž investovali do zdravotníctva aj do výstavby infraštruktúry. Na prekvapenie sme vybrali o 235 miliónov eur menej na firemných daniach a v budúcom roku počítame s ich ešte väčším výpadkom – až takmer 330 miliónov eur. Keďže však rastie domáca spotreba, tento výpadok nemusí veľmi strašiť.

■ SOCIÁLNY BALÍČEK

Vláda si pre budúci rok nechala schváliť celý rad vyšších výdavkov. Sú zahrnuté v sociálnom balíčku v objeme štvrt miliardy eur. Celkové výdaje štátu v budúcom roku sa zvyšujú o 43,2 miliardy eura. Zadĺženosť slo-

venskej ekonomiky sa neznižuje, práve naopak, keďže sa však počíta s nárastom HDP o viac ako štyri percentá, znižuje sa ročný deficit verejných financií na spomínaných 0,83 percenta a kumulovaný deficit verejného dluhu na 49,9 percenta k HDP. Pri vyšších výdavkoch sa tieto deficitné ukazovatele dajú znižovať len za pod-

FINANČNÝ SERVIS

mienky, že sa zároveň zvyšuje HDP, ako sa to napokon v budúcom roku aj stane.

Rozpočtový schodok v budúcom roku dosiahne takmer dve miliardy eur. Ten vláda uhradí emisiou štátnych dlhopisov na finančné trhy za úrok, ktorého výška bude závisieť od menovej politiky Európskej centrálnej banky. V súlade s hospodárskou politikou vlády z trinástich rezortov dostane oproti vlaňajšku deväť rezortov viac a štyri rezorty menej. Viac (a podstatne) pribudne ministerstvu obrany a ministerstvu práce, menej je v rozpočte pre ministerstvo financií, ministerstvo životného prostredia a tiež

ministerstvo dopravy. Ako to sa to napokon prejaví na ich fungovaní, bude závisieť od budúceho vývoja HDP, a teda objemu domácej spotreby a exportu a tiež daňových a odvodových príjmov, s ktorými nemáme v poslednom období dobré skúsenosti.

Prehrievanie globálnej ekonomiky sa odráža aj na tej slovenskej. Domácnosti sa čoraz viac

zadlžujú, vyššie mzdy pôsobia na rast inflácie, a teda aj úrokov, čo výrazne predraží štátne dlhy, ale aj splácanie hypotekárnych úverov. Keď k tomu pripočítame negatívne následky brexitu, hospodárskej politiky terajšieho amerického prezidenta, neuzavretých a najmä nejasných diskusií okolo budúceho európskeho jadra a integrácie štátov eurozóny, čoraz viac si uvedomujeme budúci význam fiškálnej zodpovednosti národných vlád členských štátov EÚ. Tento záver platí aj pre slovenskú ekonomiku, ktorej budúcoročný štátny rozpočet dodržal aj predpísané európske fiškálne parametre a tie hovoria o potrebe znižovať každoročne rozpočtový deficit o pol percenta.

■ EURÓPSKE POČTY

A ako chce hospodáriť Európa? Poslanci európskeho parlamentu sa dohodli na objeme peňazí vo výške viac ako 160 miliárd eur, ktoré sa použijú na posilnenie hospodárskeho rastu, riešenie migrácie a zabezpečenie bezpečnosti občanov. Členské štáty EÚ prispejú do úniového rozpočtu 145 miliardami eur, slovenská položka bude takmer deväťsto miliónov eur. Naďalej sa predpokladá, že z európskeho rozpočtu dostaneme viac, ako bude náš príspevok – a síce takmer 1,5 miliardy eura, ktoré pôjdu viac na projekty vzdelávania a výskumu. Na druhej strane treba povedať, že po roku 2020 sa aj vinou brexitu počíta nielen s nižším objemom peňazí, ale aj so zmenou doterajšieho spôsobu financovania v neprospech infraštruktúrnych projektov a viac na prospech investícií do ľudského kapitálu, a to vo forme zvýhodnených úverov.

Za každým zásahom do územnosprávneho členenia by mal byť čo najširší konsenzus

Historické územné celky by sa nemali kúskovať

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: Marián ŠIMKULIČ a archiv

Súčasná podoba rozdelenia Slovenska na osem krajov (vyšších územných celkov) a sedemdesiatdeväť okresov nadobudla platnosť v roku 1996 na základe ukazovateľov sociálno-ekonomického rozvoja regiónov a prispela tak k systematizácii štátnej správy. Na Slovensku sa nachádza 2 922 obcí – vrátane mestských častí Bratislavy a Košíc, každá s vlastnou symbolikou v erbe. V minulosti sa jednotlivé regióny Slovenska označovali názvami spájajúcimi sa s rázovitými etnografickými alebo prírodnými špecifikami. Tak vznikli regióny Gemer, Šariš, Spiš, Zemplín, Tekov, Orava, Kysuce, Ponitrie, Liptov, Považie, Záhorie a iné. Každý z regiónov je okrem iného charakteristický aj svojimi etnografickými a folklórnymi zvyklosťami. Je dnešné členenie Slovenska vyhovujúce alebo je čo zmeniť, zlepšiť, napraviť? O tom sa Slovenské národné noviny rozprávali s historikom, podpredsedom SNS a poslancom NR SR Antonom HRNKOM.

• Kedy a ako sa v našej histórii vôbec začalo nejaké „územnosprávne členenie“ Slovenska?

Administratívne členenie väčších územných celkov je také staré, ako sú staré dejiny politickej organizácie ľudskej spoločnosti. V histórii sa vždy príbuzné kmene spájali do väčších aliancií, aby lepšie vedeli zabezpečiť svoje podmienky na život a brániť svoj ekonomický priestor pred potenciálnym agresorom. Dlhú dobu po vzniku štátu pretrvávali bývalé kmeňové územia ako administratívne celky štátnej organizácie. Keďže niekedy tieto územia mali secesionistické (odštiepené – pozn. red.) tendencie, štátna moc ich často rozparcelovala na čisto administratívne celky, ktoré nemali nijakú väzbu na predchádzajúce predštátne organizačné celky. Tak napríklad v Českom kráľovstve už v hlbokom stredoveku vznikli kraje, ktoré viac-menej pretrvali až dodnes a ktoré boli ohraničené čisto na územnom princípe. Komitátne (župné) zriadenie Uhorského kráľovstva malo preduhorský veľkomoravský pôvod a pravdepodobne do určitej miery reprezentovalo pôvodné staroslovenské rozdelenie zdedené z obdobia pred vytvorením štátu, teda pred 9. storočím.

• Župa – prečo župa, čo vlastne označuje tento výraz? Je župa historicky pôvodný slovenský názov alebo – ako si mnohí myslia – názov pochádzajúci z maďarčiny?

Termín župa je v slovenčine novotvar prevzatý pravdepodobne z chorvátskeho županija cez češtinu. Pôvodné slovenské označenie územia, ktoré sa v latinských textoch objavovalo pod názvom comitatus (z tohto slova je aj anglické county; angl. count, latinský comes – gróf), bolo španstvo (maďarsky bol vytvorený z tohto slovenského slova termín inšpáság, v nemčine Gespanschaft). Pôvod tohto názvu je ten istý ako v prípade županije. Tkvie v starom slovanskom pomenovaní comesa – špan v slovenčine a žpan v chorváčtine. Tento termín je zachovaný v maďarskom slove išpán, vicispán, ale aj v niektorých geografických pomenovaniach na Slovensku ako Špania Dolina alebo Špánske.

• Zaoberajme sa teda výrazom španstvo.

Pôvodné španstvo (comitatus), ktoré bolo nástrojom centrálnej moci panovníka na území štátu, sa vo vrcholnom stredoveku zmenilo na šľachtickú samosprávnú jednotku, ktorej symbolom bola súdna právomoc šľachtických samosprávnych zhromaždení, teda súdna stolica. Z toho sa potom vyvinulo slovenské pomenovanie týchto územných celkov v podobe stolice. Pri etablovaní česko-slovenského štátu sa prevzalo na Slovensku staré stoličné zriadenie, ktoré sa v roku 1923 upravilo zákonom. Keďže nové územné celky nemali tú samosprávu funkciu ako uhorské stolice, zvolilo sa pomenovanie župa, ktoré presnejšie vyjadrovalo charakter nových územných celkov ako slovo stolica. Nové župy boli skôr komitáty než stolice. V roku 1928 sa župné

zriadenie skončilo, župy boli rozpuštené a Slovensko vystupovalo ako jednotný územný celok – Slovenská krajina. Župy sa opäť zaviedli v roku 1940 za prvej Slovenskej republiky a pretrvali až do roku 1945. Termín župa ani župná organizácia nemá nič spoločné s maďarčinou a uhorským štátom.

• Je aj názov župan či županka jazykovo v súčasnosti korektný?

Z hľadiska čisto jazykového nemožno proti nemu nič namietat. Je to síce termín pôvodne chorvátsky, ale obnovovať dávno v jazyku zabudnutý termín špan a španstvo

Historické členenie žúp by zrejme aj oživilo staré historické spory, veď pôvodné územia viacerých pôvodných územnosprávnych celkov ležia aj v susedných štátoch – ako trebárs Zemplín – kde len spor o značku Tokaj zamestnal obe strany na niekoľko desaťročí a úplne „nevychladol“.

• Ktoré župy sme mali pôvodne?

Ide o to, v ktorom konkrétnom historickom období. Nitrianske kniežatstvo pred svojim definitívnym zánikom na začiatku 12. storočia malo asi len štyri veľké územné administratívne celky – vlastnú Nitru, Hont, Zvolen a Boršod. Neskôr na dnešnom slovenskom území bolo šestnásť stolíc viac-menej v celosti a ďalšie, ako napríklad Komárno, Ráb alebo Ostrihom, z menšej časti.

• V ére socializmu sa Slovensko rozčlenilo na hlavné mesto, krajské a okresné mestá. Tie krajské mestá nekopirovali územia dnešných vyšších územných celkov, hoci ich tiež žargónovo nazývame kraje. Ako vlastne správne nazývať tieto administratívne celky?

Socialistické trojkrajové členenie Slovenska s vykrojením Bratislavy ako samostatného kraja po roku 1970 bolo typicky zhora naoktrojované riešenie a prezidentovi A. Novotnému slúžilo na presadenie centralistického modelu štátu a úplné vyradenie slovenských orgánov z riadenia vecí verejných na Slovensku. Bolo umelé a Slováci ho ako umelé aj považovali. Preto hneď v roku 1969 boli kraje zrušené a obnovené boli až po nástupe opätovnej centralizácie v roku 1970. Rovnako zrušené boli aj po roku 1990. Nevzili sa a ľudia ich zväčša z praktických dôvodov odmietli. Dnešné kraje sú ešte neživotnejšie ako tie z éry Novotného. Podľa mojich informácií Mečiara niekto presvedčil, že čím viac naruší historické územné celky, tým viac sa odstrániť vraj feudálne partikularistické tendencie na Slovensku. Myslí si, že tí ľudia nevedeli, o čom rozprávajú.

sa mi zdá nenáležitá. Aj keď povedzme Česi k tomu po roku 1990 pristúpili. A vôbec im neprekáža, že termín hejtmán je priezračne nemeckého pôvodu (Hauptmann – náčelník, kapitán).

• V súčasnosti sa pomerne intenzívne rozprúdila diskusia o možnom novom územnosprávnom členení Slovenska. Vstúpili ste do nej aj vy osobne. Akú máte predstavu?

Myslím si, žeby sme nemali kúskovať staré historické územné celky, keďže dodnes mnohým obyvateľom Slovenska poskytujú značnú časť ich osobnej identity. Mali by sme vytvoriť také územné členenie, ktoré by zachovalo historické celky kompaktné, ale zároveň by nebolo príliš rozsiahle a príliš nákladné. Mali by sme sa pozrieť aj na to, ako situáciu riešia v krajinách nám podobných či už históriou alebo tradíciami. Slovensko nie je veľké územie, dá sa rozčleniť podľa hlavných komunikačných osí, ktoré boli nosnými v minulosti a nosnými sú aj dnes. Je to podunajská, povážska, pohronská a potiská os. Na týchto osiach sa dajú skonštruovať vyššie územné celky, ktoré by spĺňali všetky kritériá potrebné na funkčnosť i historické tradície.

• Vo vašom návrhu je zaujímavý tzv. severojužný prvok v strede Slovenska a taktiež vyčlenenie dvoch miest – Bratislavy a Košíc – ako samostatných celkov. Vysvetlite to bližšie?

Už vyššie som načrtnul hlavné komunikačné osi, ktoré sústreďujú politický i hospodársky život do určitých centier – Žiliny, Nitry – Trnavy, Banskej Bystrice – Zvolena a Prešova. Zároveň by územná samospráva mala mať maximálne

Historik a predseda parlamentného Výboru NR SR pre obranu a bezpečnosť Anton HRNKO odmieta nerozvážne zásahy do územného členenia SR.

dve úrovne. V súčasnom členení dve mestá – Bratislava a Košice – majú tri úrovne samosprávy, čo je nezmyselné. Bratislava i Košice ako štatutárne mestá, teda mestá so zriadeným magistrátom, sú vstave zabezpečiť si úplnú funkčnosť bez interferencie vyššieho územného celku. Mali by byť podobne ako Budapešť v Maďarsku župnými mestami, teda samosprávnymi jednotkami mimo existujúcich, podľa môjho návrhu, štyroch žúp.

• Najčudnejším regiónom z vonkajšieho pohľadu akejkoľvek nesúrodosti je súčasnosť Trnavská župa, zasahujúca oblúk od Záhoria až po Podunajsko. Zdá sa vám takáto župa z pohľadu služieb občanom do budúcnosti progresívne funkčná?

Myslím si, že po osi Dunaja by sa mala spojiť s Nitrianskym samosprávnym celkom a vytvoriť jednotnú Podunajskú župu. Z praktických dôvodov by som za jej sídlo zvolil Trnavu, ale vôbec by neprekážalo, ak by sídlom bola Nitra alebo dokonca obe mestá. Nie sú až tak ďaleko od seba, aby sa nevedeli dohodnúť.

• Za akúsi reformu územnosprávneho členenia sa v podstate priamo ako vy alebo aj nepriamo neodmietaním témy vyslovuje i opozícia. Veríte, že v téme nájde parlament niekedy spoločnú reč?

Územné členenie štátu je veľmi dôležitá otázka života bežných občanov. Nemalo by sa robiť spôsobom, víťaz berie všetko, pretože sa potom štát i občania dostávajú do polohy nestability, lebo sa dá predpokladať, že porazená časť spoločnosti sa bude snažiť presadiť svoje predstavy v prípade získania moci. Tomu by sme mali zabrániť tým, že každé takéto členenie by malo byť prijímané na širokej politickej báze s najväčším možným konsenzom. Preto by som aj ja chcel o návrhoch široko diskutovať, čo, samozrejme, nemôže obísť ani otázku kompetencií územných celkov. Nie je pravda, že najskôr treba určiť kompetencie a potom nám z toho vyjde územné členenie. Ono to musí ísť v súzvu.

• S touto témou by sa asi nemalo dlho otáľať, je predsa vždy transparentnejšie robiť zmeny po voľbách ako pred voľbami. Stane sa teda aktuálnou agendou SNS?

Budem sa snažiť po novom roku zvolať širšiu komunitu, ktorá sa otázkami zaoberá, a zistiť, či je na zmenu vôľa. A ak je, tak prečo nezačať.

GLOSA

Umelecká i akademická obec Slovenska považuje budovu Umeleckej besedy slovenskej, ako aj objekt príľahlej záhrady na nábreží Dunaja v Bratislave za symbol. Ťažko túto symboliku definovať konkrétne, jej mimoriadnosť spočíva najmä v pociťovateľnosti roviny, v spomienkach, v udalostiach, ktoré sa k Umeleke viažu. Ale aj k poslaniu, ktoré si hrdo a so cťou dlhé roky plní. Je kultúrna pamiatka. Po novembri 1989 prevedená pod správu Slovenskej výtvarnej únie...

Ohrozená je nielen Umeleka...

Postavená bola v rokoch 1924 – 1926 pre ciele spolku Umeleckej besedy slovenskej. Projektanti stavby boli českí architekti Alois Balán a Jiří Grossmann. K pozemku patrí aj veľká záhrada, ktorá sa po čase stala populárna ako Záhrada umelcov. Architektonický výraz tejto stavby je postavený na jednoduchosti radenia funkcionalistických hmôt, charakteristickej farebnosti prírodných materiálov a ich kontraste s inými materiálmi. Tento výraz si Umelecká beseda zachovala dodnes.

Lenže dnes si – okrem iných, istá finančná skupina nárokuje aj na pozemky, na ktorých budova a jej záhrada stojí. Vraj – aby postavila pre mesto dôležitú električku. Jej trasa má viesť v takej tesnej blízkosti tohto výstavného pavilónu, že ho – okrem zdevastovanej záhrady – môže nenapraviteľne poškodiť. Tími „inými“ sú aj všetky parcely v blízkosti nového sídla Slovenského národného divadla.

To si, našťastie, vyslúžilo ochranu od samotného ministra kultúry Mareka Maďariča. Podľa ministerstva kultúry trať električky v tesnej blízkosti areálu divadla bude rušiť návštevníkov a výrazne obmedzí vstupy do budovy. Nejde iba o estetický pocit, s vibráciami, ktoré vyvoláva prejazd električky, majú svoje skúsenosti dve ďalšie významné budovy – dominanty kultúry v hlavnom meste – Reduta, sídlo Slovenskej filharmónie, ako aj Pyramída, sídlo rozhlasovej zložky Rozhlasu a Televízie Slovenska, v ktorej sú jedinečné koncertné priestory.

Developer J&T chce električku trasovať tesne popri Umeleke, nárokuje si aj priestory na jej pozemku. Okrem pozemkov pri Umeleckej besede ide o priestor pri škole Novohradská a pozemky v Petržalke. Developer uisťuje, že Umeleku búrať nechce, výtvarníci však odmietajú električku prakticky vo foyeri budovy a v časti jej záhrady. Trať je zakreslená kriticky blízko k objektu, ktorý má štátúť národnej kultúrnej pamiatky. Preto treba veľmi seriózne posudzovať udelenie štátutu významnej investície tomuto developerskému projektu. J&T RE chýba v súčasnosti asi päť percent pozemkov, na ktorých chce stavať. Medzi nimi sú aj dve parcely Slovenskej výtvarnej únie (SVÚ), na ktorých stojí budova Umeleky s okolitým areálom.

SVÚ tak v zmysle našich zákonov reálne hrozí aj vyvlastnenie.

Text a foto: Ivan BROŽÍK

Historická budova Umeleckej besedy slovenskej.

NA OKRAJ

Keď sa pozrieme dookola, zistíme, že súčasné médiá dokážu nenápadne dať niektorým slovám iný, takpovediac opozičný význam. Napríklad termín národný je nenápadne manipulovaný smerom k nacionalizmu a jeho kladná konotácia je sústavne oslabovaná. Podobne je to aj s termínom osveta. Od čias Fándlyho cez štúrovcov až po koniec druhej svetovej vojny bola osveta vnímaná kladne. Problém nastal, keď sa do vecí vložila po februári 1948 ideológia. Tá sa ostatne stala súčasťou celého spoločenského života. Noví strážcovia správneho svetozázoru sa usilovali pevne priskrutkovať k slovu osveta slovo socialistická.

Osveta nezostarla

A postupné oslabovanie naskrz kladného významu tohto slova sa začalo. Veď čo vlastne značila osveta a jej prameň, ktorý zvykneme označovať aj ako éra osvietenstva, pôvodne? V prvom rade išlo o pozdvihnutie (nielen) pospolitého ľudu. Na Slovensku, vtedy ešte v Hornom Uhorsku, sa k tomu pridružila aj obrana proti sústavnému a tvrdému maďarizačnému tlaku a boj za národné sebauvedomenie. Ale najmä bolo potrebné oboznámiť čo najširšie vrstvy nášho obyvateľstva so súdobými vedeckými a hospodárskymi novinkami. Ruka v ruke s tým kráčala aj kultúrna osveta. Vydávanie slovenských kníh, novin – ako Slovenské národné noviny, či časopisu, ako sú Slovenské pohľady, ktoré sa môžu hrdiť európskym primátom v dĺžke existencie. Spojenie týchto pólov osvety doslova čítankovo ilustruje Samuel Jurkovič. Na jednej strane založil v roku 1845 Gazdovský spolok v Sobotišti, ktorý bol jednoznačným predchodcom (toho neideologického) družstevníctva, no zároveň bol dušou ochotníckeho divadla v Sobotišti. Práve toho divadla, kde bola hviezdou Anička Jurkovičová, neskôr manželka jedného z najvýznamnejších šíriteľov osvety Jozefa Miloslava Hurbana. Snahy o vzdelávanie a povznesenie našich boli skrátka znamením celého devätnásteho a prvej polovice dvadsiateho storočia. Potom prišla už spomínaná „socialistická“ osveta. Je len prirodzené, že ľudia sa podvedome proti ideologizácii obrátili. Samozrejme, ochotnícke divadlo, folklór či trebárs amatérski výtvarníci sa vďaka obetavým osvetárom posúvali kvalitatívne vpred, no umelo pridané nálepky socialistického internacionizmu či socialistickej kultúrnej politiky zanechávali flaky aj na kladnom obraze osvety. To spôsobilo, že najmä po novembri 1989 bolo často s vaničkou vyliate aj dieťa a termín osveta dostal podvedomú konotáciu, ak nie priamo niečoho „komunistického“, tak určite niečoho staromilského, prezíťého, podobne ako známe štúrovské spolky striedmostí. A že by sa najmä v súčasnosti najmä mladým ľuďom zišli! Zdanlivá samospasiteľnosť moderných technológií, internetu so svojimi sociálnymi sieťami nahráva tým hlasom, ktoré osvetu označujú za prežitý koncept. Jedným dychom vzápätí označujú za prežitok aj národné štáty. Neudržateľnosť týchto teórií je zrejme. Rovnako ako je zrejme aj dôležitá úloha osvety, konkrétne zakotvená v duchovnom odkaze národných kultúrnych tradícií. Kultúra najmä na vidieku a v malých mestách jednoducho stojí a bude stáť na obetavom osvetárskom úsilí od mestských knižnic cez rôzne krúžky záujmovej umeleckej činnosti až po literárne kluby. Nič na tom nezmení občasná snaha bagatelizovať osvetu ako prežitok. Naopak. Zdá sa, že osveta, tak ako ju vnímal pán Jurkovič, znovu vstáva z popola.

Maroš M. BANČEJ

Takmer štyridsať vysokých škôl je dosť na to, aby uspokojili potreby praxe Financovať kvalitu, a nie počty študujúcich

Štefan SAMSON – Foto: archív SNN

Slovenským vysokým školám sa vyčíta, že sa v nich vyučuje plno teórii, ale že ich absolventi sú málo použiteľní pre prax. Je to dosť zjednodušené tvrdenie, ale je v ňom aj veľa pravdy. Vyčerpávajúco ukázať podstatu tohto problému si v prvom rade žiada definovať zmysel a úlohy vysokej školy, aj keď sú vo všeobecnosti známe.

Štúdium na vysokej škole je najvyššia forma vzdelávania. Absolventi vysokých škôl v jednotlivých študijných odboroch majú získať vedomosti, ktoré by predstavovali súčasnú najvyššiu úroveň poznatkov v jednotlivých oblastiach hospodárskej a spoločenskej činnosti a umožňovali by im bezproblémové začlenenie sa do nich. Ak by sme naozaj chceli mať vysoké školy na tej najvyššej úrovni, tak by ich absolventi mali byť schopní realizovať sa nielen v súčasných podmienkach, ale mali by byť schopní určovať a zabezpečovať ich vývoj. Jednoduchšie povedané, univerzity by mali byť svojimi poznatkami pred praxou, mali by predbiehať prax. Mali by udávať určitý smer vývoja v používaní nových technológií, materiálov, ako aj v spôsoboch výroby a riadenia.

ANI JEDNO, ANI DRUHÉ

V súčasnosti naše vysoké školy neplnia ani jedno, ani druhé. Zaoštvávajú poznatkami, ktoré dávajú svojim absolventom, za potrebami hospodárstva i spoločnosti a o tom, že by boli vpred pred praxou a mohli ju učiť, sa nedá hovoriť. Takýto stav na vysokých školách nie je ani tak preto, že by na nich bolo veľa teórie, ale najmä preto, že nie zriedka sa učí len teória pre teóriu, odtrhnuto praxe. Akoby sa ignoroval základný zmysel teórie, že existuje vlastne preto, aby slúžila potrebám praxe. Pritom poznatky – teda samotná teória je výsledkom zovšeobecnenia poznania praxe a späť sa má vracieť do praxe a obohacovať ju. No a nezriedka je problém aj v tom, že učiteľia, ktorí učia teóriu, nepoznajú prax a mnohí v nej vôbec neboli. Pritom platí, keď učim, musím

to dokonale ovládať, a to nielen v teórii vyjadrenej slovom, ale aj jej praktickom použití.

FORMÁLNY PRÍSTUP

Spolupráca fakúlt vysokých škôl s praxou a s firmami je u nás často len formálna, a nie na hlbšom prepojení vzájomných obohacujúcich sa činností. Nedostatky sú tak na jednej, ako aj na druhej strane. Aj jedni, aj druhí ponúkajú a dávajú málo. Chýba skutočná vzájomná prepojenosť ich činností, ktorá by prinášala obojstranný úžitok.

Absolventom univerzít a vysokých škôl chýba firemná prax a zahraničné stáže. Firmy by v tomto smere vo vlastnom záujme, v záujme vlastných potrieb mali pomôcť vysokoškolskému vzdelávaniu. A keď už pomáhajú, nemali

by to vonkoncom chápať ako svoju podnikateľskú činnosť vykonávanú pre vysoké školy. Nemali by len čakať, že im vysoká škola dodá absolventov s takými vedomosťami a praxou, akú akurát potrebujú. To bez ich príspevia vysoké školy nedokážu. Firmy sa musia omnoho viac ako doteraz podieľať na profilácii štúdia vysokých škôl. Musia tiež jasne a na dlhší čas formulovať svoje požiadavky na ich absolventov.

POČTOM MNOHO

Tiež veľakrát počujeme, že máme veľa vysokých škôl a fakúlt. Tridsaťsedem vysokých škôl s množstvom fakúlt v nich alebo aj osve, trebárs dvadsať pedagogických fakúlt, je na malé Slovensko až, až. Počtom je ich naozaj veľa, ale kvalitou málo. Len niektoré

z nich spĺňajú požiadavky trhu práce a potreby praxe. A ak ich porovnáme s vynikajúcimi zo zahraničia, zaoštvávajú tak v kvalite vzdelávania, ako aj v dosahovaných výsledkoch výskumu, posúvania teoretických poznatkov vo svojom odbore dopredu a ich konkrétneho využívania v hospodárskej a spoločenskej praxi.

Názory niektorých „tiež múdrych“, že trh sám určí, koľko bude treba škôl a aké bude ich zameranie, sú nedomyslené. Trh sám osebe to nedokáže, treba mu tiež pomôcť. Pomôcť musia školy, firmy a aj riadiaca inštitúcia vzdelávania ministerstvo. Ministerstvo školstva musí zmeniť systém financovania vysokých škôl. Veď financovaním škôl na žiaka priam motivuje na raste podnikateľov, a tým aj raste škôl, ktoré zarábajú na vzdelaní, aj keď ho robia s nízkou kvalitou. Financovať sa má najmä kvalita vzdelávania, a nie počty študujúcich, ako je to doteraz. A ak chce pomôcť aj trhu, tak má financovať predovšetkým tie študijné odbory, ktorých absolventov je nedostatok, a to sú dnes, ale pravdepodobne aj v najbližšej budúcnosti technické odbory. O ich štúdium je malý záujem a nič lepšie ako finančná motivácia tento stav nezmení. Všimnime si, že o vzdelávanie v technických a prírodovedných odboroch nemajú záujem súkromné vysoké školy. Podnikať v týchto odboroch by bolo pre ne príliš nákladné a neoplatilo by sa im to.

NEPODLIEHAŤ TLAKOM

Pracovný trh sám osebe sa nedokáže vyrovnáť s nekvalitnými, resp. málo kvalitnými vysokými školami, ktoré neplnia základné ciele vysokoškolského vzdelávania. Trhový systém nemá dnes nikde ani v jednom odvetví ekonomických činností, a v oblasti vzdelávania tým menej, takú silu, aby vytváral rovnovážne stavy medzi ponukou a dopytom. Ak by to tak bolo, nemali by sme nekvalitné inštitúcie vzdelávania. Musíme sa ich zbaviť sami, a to systémom financovania kvalitného vzdelávania a aj zodpovednou prácou akreditačnej komisie, a tiež nepodliehať politickým požiadavkám a tlakom.

Osemdesiat rokov STU – príprava stopäťdesiatitisíc inžinierov na prácu pre našu vlasť Od mostov, ciest a miest po priemyselné celky a informačné systémy

Michal SITNIK – Foto: propagácia STU

Slovenská technická univerzita v Bratislave si v minulých dňoch pripomenula osemdesiate výročie založenia. Na slávnostnom zhromaždení akademicko-kej obce a Vedeckej rady STU v Aule Dionýza Ilkoviča sa zúčastnil aj podpredseda vlády SR pre investície a informatizáciu Peter Pellegrini a ministerka školstva, vedy, výskumu a športu Martina Lubyová. Vlášnym predstaviteľom pri tejto príležitosti udelili univerzitné plakety a diplomy. Rovnako si uctili aj zahraničných vedcov a kooperujúcich akademických funkcionárov.

Po vzniku prvej ČSR v roku 1918 zrušili na Slovensku všetky dovtedajšie vysoké školy – Alžbetínsku univerzitu v Bratislave, Poľnohospodársku akadémiu v Košiciach aj Vysokú školu banícku a lesnícku v Banskej Štiavnici. Ako náhrada v roku 1919 vznikla Univerzita Komenského v Bratislave, ale len s fakultami lekárskou, filozofickou a právnickou.

Slovensko tak zostalo bez technického a prírodovedeckého vysokého školstva, aj keď v Čechách a na Morave boli štyri také školy. Slováci odchádzali študovať tam alebo do cudziny. A záujem bol veľký, keďže tradícia študovať techniku bola silná najmä vďaka banskoštiavnickej banskej akadémii.

DVADSAŤROČNÝ BOJ

O vznik technickej univerzity Slováci zápasili takmer dvadsať rokov. O obnovenie slovenskej techniky sa usilovali najmä Slováci pôsobiaci na českých univerzitách. Aktívny bol najmä Michal Ursíny, slovenský profesor mechaniky na Českej vysokej škole technickej v Brne, a po jeho smrti Jur Hronec, ktorý tiež pôsobil v Brne ako profesor matematiky, vedec a dekan. Slovenská technická univerzita sa konštituovala

od roku 1937 najprv ako Vysoká škola technická M. R. Štefánika v Košiciach, ktorá sa v roku 1939 premenovala na Slovenskú vysokú školu technickú (SVŠT) a neskôr po vnútornej reprofiliácii a odčlenení ďalších vysokých škôl, ku vzniku ktorých prispela, na Slovenskú technickú univerzitu (STU). Odvtedy vychovala vyše stopäťdesiatitisíc inžinierov, ktorí budovali našu domovinu – od mostov, ciest a miest až po priemyselné celky a informačné systémy.

VKLAD DO IDENTITY

„Uvedomujeme si významnú úlohu, ktorú zohrala Slovenská technická univerzita v budovaní našej národnej identity. Počas osemdesiatich rokov vychovala špičkových odborníkov a mňa mrzí, ako málo dnes hovoríme o tom, akú kvalitu vzdelávania dokážu poskytnúť mladým ľuďom naše slovenské univerzity,“ povedal v príhovore P. Pellegrini, ktorý dlhodobo podporuje rozvoj STU a propaguje technické vzdelávanie a vzdelávanie v oblasti IT medzi školskou mládežou. Ministerka školstva Martina Lubyová vo svojom príspevku vyzdvihla význam osobností, ktoré STU vychovala: „Vaše poslanie pre vzdelanie a rozvoj krajiny je neza-

Rektor Robert REDHAMMER odovzdáva podpredsedi vlády SR Petrovi PELLEGRINIMU pamätnú plaketu STU.

stupiteľné a našou úlohou je vytvárať vám pre toto poslanie zázemie s cieľom zastaviť trend klesajúceho záujmu mladých ľudí o technické vzdelávanie,“ zdôraznila ministerka.

ROZVOJOVÉ PROJEKTY

„Založenie Slovenskej vysokej školy technickej, dnešnej STU,

predstavovalo vyvrcholenie dôležitej etapy emancipačných snáh slovenského národa,“ uviedol na margo jej jubilea rektor Robert Redhammer a vyzdvihol úspechy univerzity a rozvoj, ktorým prešla v ostatnom období, keď sa zamerala na ďalšie zlepšovanie podmienok na vzdelávanie a výskum. Hovoril aj o ďalších rozvojových projektoch. Ak sa dofinancujú, STU sa môže stať reprezentatívnu slovenskou univerzitou európskeho významu.

Slovenská technická univerzita v súčasnosti ponúka plnohodnotné univerzitné štúdium, bohatý študentský život, no najmä perspektívu zaujímavej práce a dobrého platu po jej skončení. Absolventi nemajú problém so štartom do života. Stávajú sa z nich top manažéri, podnikatelia, odborníci, ktorí formujú spoločenský a ekonomický život krajiny. Tieto úspechy pramenia najmä z prepájania vzdelávania s vedecko-výskumnou a inžinierskou praxou. Činnosť univerzity, jej práca a výsledky sú známe domácej aj medzinárodnej odbornej komunite. Rešpektované je jej postavenie v kategórii Počítačové vedy a informačné technológie aj umiestnenie v rebríčku svetových, výskumne intenzívnych univerzít.

Kresťania sa na slávenie Vianoc a narodenie Ježiša Krista pripravujú vlastne mesiac vopred. V Advente postupne počas štyroch nediel zapalujú sviečky symbolizujúce očakávaný príchod Jezuliatka. Z pohanských zvyklostí ostalo ozdobovanie príbytkov, ale aj nakupovanie vianočných darčiekov. Neodmysliteľnou súčasťou predvianočných zvyklostí a zaujímavým dňom je 13. december – sviatok Lucie, ktorý patrí k tzv. stridžím dňom. Ľudia veria, že v tento deň treba byť opatrný, pretože strigy môžete stretnúť naozaj. K stridžím dňom patrí aj 30. november a 4. december. Na Ondreja sa veštilo z olova, na svätú Barbaru zas vymetalo husacím krídlom z domov zlo. Rodiny sa na slávenie najkrajších sviatkov pripravovali svedomito. Upratovali, vyrábali ozdoby a hľadali najkrajší stromček. V chalúpkach bolo málo miesta, nuž ho zavesili na hradu nad hlavami. Ozdobili ho ináč ako dnes: voňali oriešky i jabĺčka, šušťali slamené ozdôbky. Pod stromčekom nechýbal betlehem s posolstvom Božieho narodenia.

■ NA POLNOČNÚ

Štedrý večer sprevádza množstvo symbolov. Jedným z najtradičnejších je ozdobený stromček. Jeho kronika má prvú stránku popísanú nemeckými protestantmi. Prvá písomná zmienka o stavení ozdobeného stromčeka pochádza totiž z roku 1507 z Alsaska. V roku 1815 sa spomína prvý stromček v Gdansku, o dva roky neskôr vo Viedni a potom postupne v Paríži, Londýne a v roku 1833 v Ríme. Pôvod takéhoto stromčeka však nie je ani biblický, ani kresťanský. Siahla až k rímskym oslavám slnovratu. Na našom území sa tradícia zdobí vianočný stromček najprv udomácnila v mestskom prostredí a až koncom 19. storočia začala prenikať na vidiek. Dovtedy si ľudia v izbách vešali rôzne slamené predmety a zelené vetvičky. Prečo sa práve ihličnatý stromček stal symbolom Vianoc, nepoznáme presne. V ľudových obradoch však symbolizovala zeleň zrod nového života a stromy sa tešili veľkej úcte... Zapálená sviečka je svetlom, ktoré pomáha nájsť cestu, oblátka symbolizuje spoločný pokrm, med, orechy a jabĺčka zabezpečia zdravie. Cesnak a cibuľa ochránia pred každým zlom, šupinky z ryby prinesú do

Najkrajšie sviatky roka sú plné podmaňujúcich symbolov a posolstiev

Od Adventu do Troch kráľov

Igor VÁLEK – Foto: Štefan KAČENA

Sviatky pokoja a lásky každoročne zavítajú do našich domovov. Väčšina z nás ich dnes spája s kresťanskou tradíciou a biblickým posolstvom. Naši pohanskí predkovia však v týchto dňoch oslavovali zimný slnovrat. Kresťanstvo na území Slovenska prebralo mnohé pohanské obrady a naplnilo ich novým posolstvom.

Trojkráľoví vinšovníci Gašpar, Baltazar, Melichar prinášajú biblické dary do rodín...

Koledníci neodmysliteľne patria k vidieckemu koloritu vianočných dní. Títo sú z Hriňovej, ktorej kataster patrí k slovenským aj európskym unikátom.

rodiny peniaze a šťastie. Dnes sa pod obrus ukladá peňaženka (alebo aspoň bankovka), aby nebola núdza. V iných domácnostiach omotajú stôl mašľou, aby rodina držala pokope. Na Štedrý deň sa nesmie nič požičovať, aby neprišla bieda. Zvlášť je aj stolovanie, nemal by chýbať párný počet tanierov a miesto pre počestného. Aj jablká mali v minulosti symbolický charakter. Po večeri rozkrojil otec rodiny jabĺčka, ak bolo zdravé, rodinu čakal pokojný rok. Každý pri stole z neho dostal kúsok, aby vždy našiel bezpečnú cestu domov. Inde si viac všímali symbol, ktorý prekrojením jabĺčka vznikol. Ak sa objavil krížik, znamenal chorobu, ak hviezda, zdravie. Slobodné dievčatá mohli vyjsť počas večere von a stretnúť toho pravého. Po celodennom pôste – skončil sa východom prvej hviezdy – zasadla rodina

k stolu. Postupne sa naň dostali všetky dopestované plody. Jedlá, ktoré sa v jednotlivých regiónoch Slovenska podávajú dnes, sa líšia podľa tradícií. Kapustnica, pečená ryba, med, oblátky, zemiakový šalát, koláče, ovocie či opekance – pupáky... Medovým krížikom ozdobili čelá malých aj veľkých, ba dokonca i zvierat. V minulosti muselo zostať jedlo aj pre koledníkov. Po Štedrej večeri sa rodina usadila k vianočnému stromčeku a začali sa deliť darčeky. Potom sa rodina pobrala na polnočnú svätú omšu...

■ TICHÁ NOC...

Najväčším sviatkom Vianoc je pre kresťanov 25. december – narodil sa Kristus. Na prvý a druhý vianočný sviatok chodia rodiny vinšovať a navštevujú svojich blízkych. Na Štefana – 26. decembra, chodili v minulosti

po dedinách pastieri – betlehemci. Ozývali sa zvončeky aj koledy. Najznámejšou vianočnou piesňou, pri ktorej tónoch nás v okamihu premkne sviatočný pocit, je určite Tichá noc. Už nie taký známy je fakt, že jej text pochádza z rakúskeho mestečka Lungau. Tu ho v roku 1816 zložil duchovný Joseph Mohr, ktorý o dva roky neskôr pôsobil v Oberndorfe pri Salzburgu. Na Vianoce, presne 24. decembra 1818, požiadala organistu Grubera, aby k jeho básni skomponoval melódiu. Vznikla skladba pre dve spevácke sóla, chór a gitarový sprievod, pretože tamojší organ mal – poruchu. Premiéra piesne Stille Nacht – Tichá noc – v malej kaplnke oberndorfského kostola mala úspech. Kaplnka dodnes nesie jej meno a text tejto najznámejšej vianočnej piesne preložili postupne do tristo jazykov

sveta! Pripomeňme si jej slovenskú podobu: „Tichá noc, svätá noc! / Všetko spí, všetko sní, / sám len svätý bdie dôverný pár, / stráži Dieťaťko, nebeský dar. / Sladký Ježiško spí, sní, / nebeský ticho spí, sní. / Tichá noc, svätá noc! / anjeli zleteli, / najprv pastierom podali zvesť, / ktorá svetom dnes dáva sa niest': / Kristus, Spasiteľ je tu, / Tešiteľ sveta je tu! / Tichá noc, svätá noc! / Nežná tvár, lásky žiar / božsky rozsieva v jasličkách tam: / bije záchranná hodina nám / v tvojom zrození, Boh, Syn, / Ježiško, Láska, Boh, Syn!“

■ ČAS KOLIED

Slovenské koledy sú zrkadlom časti kultúrnej histórie nášho územia. Hoci v nich nachádzame aj špecificky slovenské piesne, veľká časť z nich logicky úzko súvisí s vianočnými piesňami susedných národov. Proces sústredenej kristianizácie slovenských kolied zapríčinil výrazný ústup starších vývinových vrstiev repertoáru spájajúceho ho s koledami ostatných Slovanov. Vznikajú a rozvíjajú sa pastorálne koledy. Koledy sú cenným prameňom poznania spoločenstva ľudovej, pololudovej a umelej piesne. Toto je jedna z najtradičnejších: „Narodil sa Kristus Pán, veselme sa, / vzkvitol nám z ruže kvietok, radujme sa. / Z života čistého, z rodu kráľovského / nám Pán narodil sa. / Prokormi nám hlásaný, veselme sa, / na svet nám je poslaný, radujme sa. / Z života čistého, z rodu kráľovského / Kristus Pán narodil sa...“

Sviatky sa chýlia ku koncu Silvestrom a vítaním Nového roka. Ako na Nový rok, tak po celý rok. Mali by sme teda dávať pozor na to, čomu sa v tento deň venujeme – nehádať sa, deti musia poslúchať a gazdiné vystríhať sa lenivosti. Posledným sviatkom charakterizujúcim vianočné obdobie a záver zimného novoročného obdobia je 6. január – sviatok Troch kráľov. Počas neho nosia ľudia vodu do kostolov i chrámov a posvätenú si ju odnášajú domov. V minulosti sa svätá voda aj soľ, ktorú gazdovia pridávali dobytku do krmiva. Trojkráľové sviatky sa používali na ochranu ľudí a zvierat pred zlými silami a chorobami. Do polnoci sa museli zjesť všetky zvyšky novoročných jedál. Ak by sa nimi šetrilo, čakala by domácnosť bieda. Nebiedme teda...

Hymnické piesne sú nenabraditeľný slovenský národný klenot

Žili aj borili sa s hymnou v duši

Lubica VOZÁROVÁ-STRÁŽAYOVÁ – Foto: Štefan KAČENA

Srdcervúcu báseň nedokáže stvoriť básnik žijúci v blahobyte, neznalý utrpenia a nemajúci za čím túžbou mrieť. Slovenský národ sa stáročia boril s nadvládou iných národov. Naši predkovia prežili mnoho krušných chvíľ, riskovali, mnohí i životy položili, aby náš národ nevyhynul. Nečudo, že zo srdca našich vlastencov dokázali v tých časoch vytvoriť také nádherné verše, ktoré keď prenikli medzi ľud, znárodneli, mnohé zhudobneli a ako národné hymnické piesne znejú dodnes. Nesú v sebe všetky bóle nášho ľudu, smútok, nádej, no aj radosť či vieru. Ony sú obrazom dávnej slávy i poroby nášho národa, obrazom odhodlania našich predkov zmeniť osud na lepší...

Tvorca vari najkrajšej a najbojovnejšej hymnickej piesne Hej, Slováci! či nemenej krásnej Kolo Tatier čierňava chýžňiansky farár Samuel Tomášik (1813 – 1887) pripomínaním slávnej minulosti Slovákov usiloval sa dokazovať ich rovnoprávnosť s inými národmi. Jeho literárna tvorba upriamuje pozornosť na historické okamihy, v ktorých i Slováci ako národ zohrali

významnú rolu. Ani strata sluchu, spôsobená pádom z koňa, či strata ôsmich detí neochromili jeho vlastenecké cítenie. O básnických vlohách Ludovíta Štúra (1815 – 1856), autora nádherných hymnických piesní Nitra, milá Nitra a Děvín, milý Děvín, netreba nikoho presvedčať; väčšiu časť života však venoval zápasu za uzákonenie spisovnej slovenčiny a s tým spojeným jazykovedným dielom, ako i založení

SERIÁL – KONIEC

slovenského tlačového orgánu – Slovenských národných novin s literárnou prílohou Orol tatranský. Práva národa vehementne bránil tiež ako poslanec uhorského snemu. Na piedestál slávy vyniesli Janka Matúšku (1821 – 1877) verše Ponad Tatrou blyská ako jedny z mnohých príležitostných veršov mladého teológa, ktorými reagoval na aktuálne dianie v krajine, a nielen ony znárodneli a zhudobneli. Autor viacerých povestí i drámy sa však po roku 1849 literárne odmlčal. Na pohnutý čas po zosadení Štúra z katedry a následnom odchode študentov z bra-

Devínske hradné bralo s plastikou Slovanky od akademickej sochárky Ludmily Cvenegrošovej.

tislavského lýcea reagoval veršami i Viliam Pauliny-Tóth (1826 – 1877). Hymnické piesne Kto si rodom Slováč, Slovenčina moja či Čo čušíš, čušíš, Slováku mužný? neboli zďaleka jediné

jeho vlastenecké verše, popri ktorých venoval sa i historickým prózám. Podieľal sa tiež na založení Pešťbudinských vedomostí a okrem humoristického Černokňažníka vydával aj slovenský literárny časopis Sokol. Vlasteneckej a duchovnej poézii, ako i filozofickým rozpravám a politickým udalostiam venoval sa vo vlastnom časopise Hronka Karol Kuzmány (1806 – 1866), tvorca mobilizačnej piesne Kto za pravdu horí. Publikoval tiež svoj návrh na založenie Matice slovenskej, ktorej bol napokon prvým podpredsedom. Vlastná i prekladateľská literárna tvorba ho natrvalo zapísala do dejín literatúry. Meruôsme roky prežil na vlastnej koži aj legionár, neskôr okresný sudca v Dolnom Kubíne Juraj Zvestoň Bulla (1827 – 1898), autor známych veršov Bratislava, Bratislava i mnohých publicistických článkov o národnej otázke. Zakladajúceho člena Matice slovenskej Andreja Sládkoviča (1820 – 1872), autora hymny Hojže, Bože! (Pieseň), preslávili popri najdlhšej ľúbostnej básni na svete aj verše plné lásky k národu, dve jeho vrcholné diela, ktoré akoby na seba nadväzovali. Nespočetné množstvo krásnych piesní, medzi nimi Rodný môj kraj či Pieseň o rodnom kraji, zrodilo sa v srdci jeho vnuka Pavla Braxatorisa (1909 – 1980), spoluzakladateľa slovenskej operety. Ďaleko za hranicami rodného kraja žil syn kožušníka, finančne podporujúceho Štúrove Slovenské národné noviny, Peter Bella Horal (1842 – 1919), z pera ktorého

vzišla najnádhernejšia hymna vzdávajúca hold krásam vlasti – Aká si mi krásna (Návrat). Na škodu pre národ zachovalo sa z jeho básnickej tvorby, popretkáwanej láskou k Slovensku, len veľmi málo, a aj to zväčša len v časopisoch, okrem jednej útlej zbierky básní. Jazykovo zdatný Tichomír Milkin (1864 – 1920), tvorca veršov Bože, čosráčil slovenskému ľudu, napriek svojmu katolíckemu kňazstvu písal popri náboženskej a vlasteneckej i ľúbostnú poéziu. Zástanco slovenskej autonómie bol jednoznačne evanjelický farár v Pribylíne Martin Rázus (1888 – 1937), neskôr predseda Slovenskej národnej strany, vždy aktívne reagujúci na politické dianie v krajine. Zhudobnený básnický skvost Hoj, zem drahá (1918) je súčasťou literárneho diela, kde popri básnickej tvorbe má svoje miesto autobiografická a historická próza. Národné uvedomelý Ferko Urbánek (1858 – 1934) prevažnú časť života venoval divadelným hrám, ktoré sa stretli s obrovskou obľubou u slovenského diváka. Spomedzi asi sto osemdesiatich básní z pera kráľa ohotníckych divadiel vynikla zhudobnená Hoj, vlast' moja.

Obdobie zápasu za národnú slobodu prebudilo básnické vlohy v mnohých našich národovcoch. Poézioi mohli vyjadriť všetko to, čo v časoch perzekúcie nemohli povedať nahlas, a zároveň tak dokázali svoje myšlienky šíriť medzi svoj ľud. A zväčša to bol mládučký vek básnikov, ktorý vložil do ich básní zdravú bojovnosť.

Pripomíname si významné výročie našich civilizačných a kresťanských koreňov

Slovenčina už má tisícstopäťdesiat rokov

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív autorky a SNN

Ktovie, kto to takto zariadil, ale prvý január je pre Slovákov veľmi významný deň. A najmä ten blížiaci sa, keď si pripomenieme 25. výročie vzniku druhej Slovenskej republiky a 1 150. výročie od prijatia staroslovenčiny za štvrtý liturgický jazyk pápežom Hadriánom II. Lenže – napočudovanie – ani jeden z týchto sviatkov nemá pripravený taký veľkolepý program osláv ako desiate výročie prístúpenia Slovenska do Schengenu. Minister vnútra Robert Kaliňák predpokladá výdavky na program v SND vo výške okolo stovadsaťtisíc eur a ďalšie financie za prenájom našej prvej scény. Keď sa ho kedysi novinári pýtali, kedy prišli solúnski bratia Cyril a Metod na naše územie, nevedel. Takže nemožno sa čudovať, že taká „zanedbateľná“ historická udalosť, ako bolo povýšenie nášho jazyka medzi tri svetové, ktorými sa smelo a mohlo kázať Božie slovo, nie je pre súčasných politikov dôvod na oslavy. V Matici slovenskej to vnímajú inak – pri Dome MS v Bratislave pôsobí Hlaholská akadémia. Hlaholika a všetkému, čo s ňou súvisí, sa už vyše desať rokov venuje Mgr. Elena ŠUBJAKOVÁ.

• **Absolvovali ste odbor jadrová fyzika, akú súvislosť to má s historickými grafémami – s prvými písmenami slovenskej abecedy?**

Spoločným menovateľom je túžba po poznání. Istý novinár sa ma kedysi opýtal, ako je možné, že viacerí známi fyzici sú idealisti? Odpovedala som mu parafrázou jedného fyzika, ktorý vo svojej básni vyjadril myšlienku: Aj fyzik musí iba veriť, že za algebraickou formulkou skutočne existuje častica, ktorú opisuje svojim matematickým jazykom. A to vyžaduje silnú dávku idealizmu.

• **Takže do hlaholiky ste sa pustili s výbavou jadrovej fyziky exaktne, systémom analýzy – syntézy?**

Asi tak. Fyzika ma naučila v prvom rade sa správne pýtať a abstraktné myslieť. V škole nás pripravovali na exaktne zvládnutie danej problematiky, všetko bolo nutné zdôvodniť a dokázať, jedno-ducho vedieť analyzovať problém a dospieť k reálne overiteľnému záveru.

• **A napriek tomu vaša literárna tvorba má aj náboženský charakter. Prečo?**

Pre kresťanskú vieru som sa rozhodla až počas štúdiá na vysokej škole. Neskôr ma veľmi silne oslovilo mariánske pútnické miesto v Turzovke a začala som o ňom písať. Na túto tému som napísala viaceré knihy a nakrútila aj nejaké filmy. Ikonografia Panny Márie turzovskej ma nasmerovala k Cyrilovi a Metodovi a zatúžila som o nich vedieť viac. To ma priviedlo k štúdiu Života Konštantína a Života Metoda, čo sú naše najstaršie slovenské pramene...

• **Nedá sa povedať, žeby dielo o živote Konštantína a Metoda bolo prijímané ako literárna fakta. Čo sa dá o tom povedať?**

Rozhodne to nie je mytológia ani legendy (panónsko-moravské), ako sa o nich zvyčajne hovorí. Život Konštantína napísal náš Kliment, etnický Slovak, a Život Metoda tiež napísal Slovak – Gorazd. Slavista Šimon Ondruš vo svojej knihe o Metodovom živote a diele z roku 1985 tvrdí, že Život Konštantína a Život Metoda sú prvé slovenské literárne fakty. Dnes je už zrejmé, že nejde o legendy, ale o autentickú históriu Slovákov napísanú Slováckmi.

• **Hlaholika je dnes mŕtve písmo. Čo vás motivovalo na jeho štúdium? Dokonca ste založili Hlaholskú akadémiu pri Dome MS v Bratislave...**

Vôbec nemôžem súhlasiť s tvrdením, že hlaholika je mŕtve písmo. Je fakt, že na Slovensku bola hlaholská písomná kultúra zničená, ale samotné písmo nie je mŕtve. Napríklad v Chorvátsku sa hlaholika stala národným písmom a ešte dnes sa k nemu Chorváti hrdo hlásia. Glagoláši používajú na liturgické obrady knihy písané hlaholikou a aj v súčasnosti spievajú z nich na omšiach. Ja osobne som

sa k záujmu o hlaholiku dostala pri čítaní Života Konštantína a Života Metoda. Tu som narazila na ťažko uveriteľnú vetu: „A tu Boh zjavil Filozofovi slovenské písmená,“ ktorá vo mne zanechala nezmažateľnú stopu. Táto myšlienka, opakujúca sa v rôznych obmenách takmer vo všetkých staroslovenských prameňoch z 9. storočia, sa stala akousi „rozbuškou“, ktorá ma nútila na hľadanie genézy hlaholiky a v konečnom dôsledku priviedla až k samotnému založeniu Hlaholskej akadémie.

• **Vaša kniha Hlaholika, posvätné dedičstvo Slovákov vyšla už v dvoch vydaniach a je rozpredaná. Znamená to, že je o túto tému na Slovensku záujem. Kniha je faktograficky bohatá a najmä prístupným a zrozumiteľným spôsobom dáva udalosťi tej doby do súvislostí. Čo ste v hlaholike hľadali?**

Dušu Hlaholskej akadémie pri Dome Matice slovenskej v Bratislave je Mgr. Elena ŠUBJAKOVÁ, ktorá ju vedie už desať rokov.

Povedala som si, ak je pravda, že toto písmo je Bohom inšpirované, musí to byť na tej abecede vidieť. Ukázalo sa, že to nebola iba dobová teologická fráza. Toto písmo skutočne javí známky Božieho diela. Abeceda, ktorú k nám Konštantín priniesol, bola výsostne kresťanská. Od ostatných sa líšila nielen tvarom, ale predovšetkým symbolikou zobrazujúcou v majstrovskej skrátke celú podstatu Kristovho evanjelia. Alfou a omegou tejto abecedy je symbol Križa a Trojice, čiže svojím grafickým vyhotovením je obrazom Krista, ktorý je Počiatok i Koniec (Zj 1,8,17).

A možno tu vidieť aj ďalšie zaujímavé súvislosti. Slovenský národ ako prvý zo všetkých Slovanov dostal vlastné písmo a slovenčina sa už v 9. storočí konštituovala ako samostatný kultúrny jazyk. Stali sme sa predvojom a ohniskom duchovnej i svetskej kultúry všetkých Slovanov, a preto staroslovenčinu možno nazvať i „latinčinou Slovanov“.

Nezvyčajný začiatok kultúry nášho národa spočíva najmä v tom, že sa zrodil Božím slovom. Symbolicky aj doslova. Prvý písomný dokument slovenskej

kultúry sa začína slovami Evanjelia podľa Jána: „Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha ...“ Aj preto možno hovoriť, že Slováci sú národom Slova. Zrod slovenskej písomnej kultúry je unikátny už tým, že poznáme presný dátum jej vzniku. Je to rok 863. To nemá nijaký iný národ. Navyše písmo pre Slovákov zostavil najväčší učenec a mystik stredoveku – Konštantín Filozof, zvaný Cyril. Vytvoril originálny ortografický systém pozostávajúci z tridsiatich ôsmich znakov, ktorý vystihuje všetky osobitosti slovenského jazyka. Fonologicky prevyšil gréčtinu i latinčinu. Jeho dokonalosť spočívala v dôslednom uplatnení zásady fonéma = graféma (čo hláska, to písmeno). V tom sa ukrýva originalita Konštantína Filozofa.

• **Máte to doložené?**

Áno, práve pramene z 9. storočia aj jazykovedné výskumy potvrdzujú misiu bratov zo Solúna výlučne len u moravských Slovanov, dnes Slovákov a Moravanov. Život Konštantína, ktorý zaznamenáva celoživotné cesty Konštantína-Cyrila v rámci slovanského sveta, hovorí iba o misii u moravských Slovanov. Slovákom je adresovaná aj bula pápeža Hadriána z roku 869 Gloria in excelsis, s ktorou posielala Metoda do slovenských krajín.

To potvrdzuje aj letopis kyjevského mnicha Nestora z 11. storočia, keď hovorí: „Sloveni, ktorí sedeli pozdĺž Dunaja, ktorých si podrobili Uhri... Lebo týmto najprv preložené boli knihy ... Písmom slovenským sa najprv nazývalo toto písmo...“ Záznamom o Uhroch Nestor jednoznačne určil konkrétny národ Slovanov – Slovákov, lebo iba tých si podrobili Maďari (Uhri), a nie všetkých Slovanov. Tento údaj je spoľahlivý a potvrdzuje ho aj dielo jazykovedca Jána Stanislava Slovenský juh v stredoveku. Dokonca tu máme zaznačené, že písmo, ktoré do „Slovenskej zeme“ priniesol Konštantín, sa vtedy nazývalo „slovenské písmo“.

• **Nie je absurdné, že slovenské akademické kruhy nevenujú pozornosť hlaholike, keď vieme, že to písmo vzniklo pre Slovákov?**

Ani nie. Takto nás dobieha čechoslovakizmus. Permanentne sa nám podsúva myšlienka, že byzantská misia prišla kakými Slovienom. Toto pomenovanie však nemožno priradiť nijakému slo-

vanskému národu. Jeden z našich najvýznamnejších slavistov Ján Stanislav ešte aj v sedemdesiatych rokoch poukazoval na to, že českí odborníci nedokázali nájsť na Slovensku žiadne stopy po účinkovaní Cyrila a Metoda. Ako keby Slovensko nemalo nijakú účasť na cyrilo-metodskej misii. V tom čase už Ján Stanislav sám presvedčivo dokázal, že najproduktívnejší cyrilo-metodský žiak – sv. Kliment Ochridský, bol Slovákom. Práve vyšla kniha Slováci – apoštolí Slovanov. V nej poukazujem na historický fakt, že Cyril a Metod účinkovali ako apoštolí iba Slovákov. U žiadneho iného slovanského národa nepôsobili. Až ich učeníci Slováci sa stali apoštolmi Slovanov.

• **Máte to doložené?**

Áno, práve pramene z 9. storočia aj jazykovedné výskumy potvrdzujú misiu bratov zo Solúna výlučne len u moravských Slovanov, dnes Slovákov a Moravanov. Život Konštantína, ktorý zaznamenáva celoživotné cesty Konštantína-Cyrila v rámci slovanského sveta, hovorí iba o misii u moravských Slovanov. Slovákom je adresovaná aj bula pápeža Hadriána z roku 869 Gloria in excelsis, s ktorou posielala Metoda do slovenských krajín.

To potvrdzuje aj letopis kyjevského mnicha Nestora z 11. storočia, keď hovorí: „Sloveni, ktorí sedeli pozdĺž Dunaja, ktorých si podrobili Uhri... Lebo týmto najprv preložené boli knihy ... Písmom slovenským sa najprv nazývalo toto písmo...“ Záznamom o Uhroch Nestor jednoznačne určil konkrétny národ Slovanov – Slovákov, lebo iba tých si podrobili Maďari (Uhri), a nie všetkých Slovanov. Tento údaj je spoľahlivý a potvrdzuje ho aj dielo jazykovedca Jána Stanislava Slovenský juh v stredoveku. Dokonca tu máme zaznačené, že písmo, ktoré do „Slovenskej zeme“ priniesol Konštantín, sa vtedy nazývalo „slovenské písmo“.

• **Nie je absurdné, že slovenské akademické kruhy nevenujú pozornosť hlaholike, keď vieme, že to písmo vzniklo pre Slovákov?**

Ani nie. Takto nás dobieha čechoslovakizmus. Permanentne sa nám podsúva myšlienka, že byzantská misia prišla kakými Slovienom. Toto pomenovanie však nemožno priradiť nijakému slo-

V tom čase by mu to jednoducho inak nedovolili publikovať. Veď Stanislav už v roku 1948 vedecky dokázal, že Panónia (dnešné Maďarsko) bola v stredoveku až po Drávu slovenská. Že tam žili Slováci a používali stredoslovenský dialekt. To nás oprávňuje hovoriť o Slovákoch v 9. storočí. Dielo Jána Stanislava Slovenský juh v stredoveku sa po komunistickom prevrate dostalo na index zakázaných kníh. Nebolo možné ho citovať, bolo vyradené z knižníc a kompletne skartované. Z toho dôvodu dodnes nie je všeobecne známe, je však stále mimoriadne aktuálne. Stanislav na základe záverov svojich vedeckých výskumov napísal: „Poznanie, že Panónia bola slovenská, má veľký vedecký, kultúrny a národný význam. Preto bude potrebné opraviť nejednen omyl, tradovaný v historiografii i v slavistike, a od základu prestavať naše učenie.“

• **Ako sa prejavila hlaholika v histórii Slovákov?**

Vďaka činnosti sv. Cyrila a Metoda u Slovákov došlo v 9. storočí k vytvoreniu vlastného slovenského písma hlaholiky, a tým boli položené základy celej slovenskej kultúry. Bolo založené školstvo od základného až po akadémiu, a to v národnom jazyku, čo bolo na tú dobu unikátne. Staroslovenčina sa stala prvým spisovným jazykom Slovákov a bola povýšená na liturgický jazyk. Bula pápeža Hadriána II. z roku 869 patrí k najdôležitejším dokumentom v histórii Slovenska, pretože sa ním oficiálne Sloveni – Slováci už v 9. storočí zaradili ku kultúrnej i duchovnej špičke európskych národov ako Gréci a Rimania. Platnosť slovenského liturgického jazyka aj v 13. storočí znovu potvrdil pápež Inocent IV., odvolávajúc sa na bulu Hadriána II. Týmto neopakovateľným historickým cirkevno-právnym aktom medzinárodného dosahu bola legalizovaná naša cirkevná i národno-štátna suverenita. Ide teda o výsostne významnú udalosť v dejinách svojbytného úsilia Slovákov a slovenskej štátnosti.

• **Kedy asi bola staroslovenčina uvedená ako štvrtý liturgický jazyk do bohoslužobnej praxe?**

Schválenie nášho liturgického jazyka muselo nastať vo vianočnom období, keďže sa udialo na oltári rímskej Baziliky Panny Márie Snežnej, pod ktorým sú uložené relikvie pôvodných betlehemských jasielčiek. To, že sa to stalo práve v tejto pápežskej bazilike, bolo pravdepodobne z dôvodu mariánskeho sviatku prvého januára 868. Jediný mariánsky sviatok vo vianočnom období je podľa liturgických kníh už od začiatku 8. storočia sviatok Bohorodičky, a ten sa už vtedy slávil prvého januára. Tento deň je pre Slovákov, mariánsky národ, veľmi symbolickým dátumom. Pripomína nám uznanie nášho jazyka za liturgický, mariánsky tradíciu aj vznik našej modernej štátnosti prvého januára 1993.

• **Ako vidíte Slovákov v ich historickom kontexte? Kto sme, odkiaľ ideme a kam?**

Na to nám dáva odpoveď naša prvá hlaholská písomná kultúra. Treba si uvedomiť všetky kultúrne aj duchovné unikáty, ktoré Slováci dostali práve v 9. storočí. Švajčiarsky historik F. Graus vo svojej publikácii o vzniku národov a štátov v strednej Európe vyjadril presvedčenie, že dejiny Slovenska a Slovákov tvoria „historický zázrak“ a prakticky nie sú porovnateľné s okolitými národmi. Pevné základy pre dejiny Slovákov, a to bez teritoriálnej, kultúrnej či politickej autonómie, boli podľa neho položené práve v období do 10. storočia A to sú základy cyrilo-metodské.

Priamo v centre mnohomiliónovej Moskvy nájdete les, step, tundru i riečnu nivu

Miliónové inšpirácie aj pre slovenské mestá

Text a foto: František MACH

V polovici novembra navštívil predseda slovenského parlamentu Andrej Danko Moskvu, kde vystúpil v Ruskej dume pred poslancami ako prvý slovenský politik. Podobne i český prezident Miloš Zeman priletel do Soči s vládnu delegáciou a so sprievodom podnikateľov. Obidve štátne návštevy dokumentujú záujem o prehĺbenie vzájomných hospodárskych a kultúrnych vzťahov týchto krajín. Nedávno som strávil týždeň v Moskve. O svojich dojmach sa chcem podeliť s čitateľmi matičných novín. Niektoré skúsenosti – ako zabezpečenie potravinovej sebestačnosti, doprava, výstavba bytov, parkov – sú inšpirujúce i pre Slovensko.

Do hlavného mesta Ruska som sa vrátil po viac ako štvrtstoročí. Moja zvedavosť, ako sa mesto zmenilo, bola teda na mieste. Prileteli sme pred polnocou na letisko Vnukovo, vzdialené vyše tridsať kilometrov od centra. Priatelia nás čakali a odviezli do hotela. Nebol to nijaký komfort, ale primeraná cena pre slovenských dôchodcov.

■ ZLATÁ JESEŇ

Bývali sme neďaleko Veľkého moskovského divadla na ulici Petrovka. Cestou na Červené námestie sme prechádzali popri stánkoch gastronomického festivalu Zlatá jeseň. Nedalo nám, zvedavosť nás premohla, navštívili sme stánky, ochutnali z gastronomickej ponuky Ruska. Zastavili sme sa na Manežnom námestí a Námestí revolúcie, kde z farebných tekvičiek vystavali sochy rôznych tvarov. Na výzdobu predajných miest organizátori použili vyše dvadsaťtisíc farebných tekvičiek dovezených z vidieka. Festival trval od 22. septembra do 8. októbra. V jednotlivých moskovských okresoch a parkoch sa konali ochutnávky a predaj potravinárskych produktov zo štyridsiatich regiónov Ruska. Regionálni producenti potravinových výrobkov pripravili ochutnávky a predaj mäsových výrobkov, rýb, syra, medu, ovocia, zeleniny a iných produktov. Ponúkali ich aj v známom obchodnom dome GUM. Moskovčania gastronomickej ponuke doslova podľahli. V priebehu festivalu prišlo len na sprievodné podujatia vyše päť miliónov ľudí. Zámer propagovať poľnohospodársky vidiek v hlavnom meste je inšpiratívny i pre Bratislavu či Košice.

Festivalovú ponuku spetrovali vystúpenia hudobných, tanečných, folklórnych súborov z jednotlivých oblastí Ruska. Nás „zastihli“ Dni Krasnodarského kraja, odkiaľ do Moskvy popri gastronomických potravinárskych produktoch priviezli regionálne suveníry, ľudový folklór, ale aj ponuku agroturistických pobytov. Členom organizačného štábu sme odovzdali propagačné materiály zo Slovenska o možnostiach rekreačných a poznávacích pobytov na našom vidieku. Záujem prejavili o vínnu turistiku, konkrétne o Malokarpatskú vínnu cestu, ktorá už oslávila svoje dvadsiate narodeniny. Rusi ponúkali svoje vína z južných regiónov a informácia o svetových úspechoch slovenských vín na medzinárodných súťažiach ich prekvapila. V moskovských vinotékach sme hľadali slovenské vína, no márne. Zastúpenie mali všetky vinárske veľmoci, Slovensko však chýbalo. Z Českej republiky sme zazreli na pultoch tradičné pivo aj alkoholické nápoje. Zdá sa, že ruský trh budú musieť slovenskí potravinári objavovať a ukončiť tak nezmýslenné hospodárske sankcie...

■ POTRAVINOVÁ STRATÉGIA

Nezmyselná blokáda vytvorila v Rusku podmienky na posilnenie výroby domácich poľnohospodárskych a potravinárskych produktov bez závislosti od dovozu zo zahraničia. Vedenie štátu stanovilo cieľ, aby krajina dosiahla do roku 2020 potravinovú sebestačnosť. Rusko sa môže stať jedným z najväčších svetových dodávateľov zdravých ekologických potravín. Už v súčasnosti hodnota vyvážaných potravín je rovnaká ako hodnota vývozu zbraní a tvorí tretinu z vývozu plynu. Rusko má dostatok úrodnej pôdy i pracovných síl, má všetky predpoklady dosiahnuť potravinovú bezpečnosť.

Rusi pri každej príležitosti demonštratívne ukazujú, že sa dokážu uživiť aj sami.

Čo by na takúto výzdobu Červeného námestia povedal Stalin?

V samom centre metropolity vyrastá park, kde si môžete vybrať prírodné zákutia podľa nálady.

Ruské skúsenosti sú inšpiráciou i pre slovenských poľnohospodárov a potravinárov. Na Slovensko dovážame zo zahraničia až šesťdesiat percent potravín, pred rokom 1990 sme boli v potravinách sebestační.

Moskva je najväčším mestom v Európe, má vyše pätnásť miliónov obyvateľov. Mesto sa rozkladá na ploche viac ako dvetisícpäťsto štvorcových kilometrov s priemernou hustotou obyvateľstva 4 770 obyvateľov na štvorcový kilometer. Rozsiahle územie mesta a hustota obyvateľstva vyžaduje vysoké nároky na mestskú dopravu. V Moskve je päť letísk – najväčšie civilné dopravné letiská sú Domodedovo, Šeremetjevo a Vnukovo. Z každého letiska odlieta priemerne ročne dvanásť až pätnásť miliónov pasažierov. Moskovské metro patrí medzi najväčšie a najstaršie na svete. Metro bolo budované v tridsiatych rokoch minulého storočia. Dĺžka trás je 298 kilometrov so 182 stanicami. Tento dopravný systém denne prepraví osem až deväť miliónov pasažierov, čo ročne predstavuje až tri miliardy

cestujúcich. V čase dopravnej špičky je súčasne v metre pod zemou až 1,5 milióna obyvateľov. V metre premávajú vlaky v štyridsaťsekundových intervaloch. Na povrchu jazdia električky v dĺžke tratí vyše dvesto kilometrov a na štyridsiatich linkách so štyristo dvadsiatimi zástavkami. Trolejbusová doprava má okolo sto liniek.

Moskva je zahľtená modernými automobilmi svetových značiek. Povrchová doprava je v uliciach mimo dopravných tepien pomerne pomalá, problémy sú najmä v dopravnej špičke, podobne ako u nás v Bratislave. Naša cesta večer autobusom od priateľov trvala do centra mesta vyše hodinu. Moskovčania využívajú na dopravu i bicykle, na uliciach sú stanovišťa bicyklov, ktoré si môžu záujemcovia požičať. Viac však využívajú taxíky...

Naši hostitelia nám ukázali starú, ale i novú modernú Moskvu. Absolvovali sme okružnú poznávaciu cestu mestom autobusom i loďou po rieke Moskve. Pri vstupe do obchodných domov, do metra a na frekventovaných miestach polícia kontroluje

obsah batožiny. V ostatnom období sa v Moskve množia falošné nahlásenia teroristických útokov, čo vyžaduje evakuáciu obyvateľov. Len 6. októbra bolo nahlásených stotridsať bombových útokov, čo si vyžiadalo evakuáciu viac ako stotisíc obyvateľov mesta.

■ STARÁ I MODERNÁ

Sovietsku Moskvu charakterizujú tzv. stalinské mrakodrapy. Je ich sedem a väčšina vyrástla po druhej svetovej vojne. Najznámejšie sú Moskovská štátna Lomonosovova univerzita, budova Ministerstva zahraničných vecí, hotel Ukrajina, hotel Leningradskaja... Horná komora ruského parlamentu schválila v tomto roku zákon o renovácii bytového fondu v meste. Zákon predpokladá zbúranie celých štvrtí domov, ktoré boli postavené v päťdesiatych až šesťdesiatych rokoch minulého storočia. Predpokladá to presídlenie 1,6 milióna obyvateľov mesta. Ako povedal V. Putin na nedávnom oceňovaní osobností, všetky úspechy Ruska sú závislé od ľudí, ktorí sú motorom pokroku. Preto vytvárajú čo najoptimálnejšie podmienky pre občanov v oblasti zdravotníctva, školstva, športu, a oddychu...

Najkrajší zážitok priniesla prehliadka moderného moskovského obchodného centra Moskva – City, ktoré sa skladá z dvoch častí – východ a západ. Rozloha komplexu je viac ako jedenásťtisíc štvorcových metrov. Prácu a bývanie tu našlo vyše stôpätisíc obyvateľov metropolity. Komplex mrakodrapov má v podzemí sieť obchodných domov, zábavných parkov, garáží a ďalších pomocných zariadení. Mrakodrapy sa týčia až do výšky 374 metrov, majú viac ako sto poschodí. Sklenené výťahy premávajú rýchlosťou osemnásť metrov za sekundu. Výhľad na mesto je nádherný, zaujme domácich, ale aj zahraničných návštevníkov. Medzi atrakcie patrí aj moskovský protiatómový kryt zo sovietskej éry, ktorý má desať poschodí pod zemou. V Moskve je rozsiahla výstavba bytov, priemyselných objektov, infraštruktúry, na ktorej sa podieľajú pracovníci z celej krajiny i zo zahraničia.

■ ČRIEPKY Z MOZAIKY

Hneď vedľa Červeného námestia vyrastá rozsiahly park pod názvom Zariade, ktorý umožní Moskovčanom v strede mesta si oddýchnuť a zabaviť sa. Park je už v prevádzke, otvorili ho 9. septembra pri príležitosti osláv 870. výročia založenia Moskvy. Výstavbu parku inicioval ruský prezident Putin na mieste bývalého hotela Rossija, východne od Kremľa. Zariade je historický názov starého obvodu mesta z 12. storočia. Park predstavuje výsadbu drevín, ktoré symbolizujú ruskú prírodu, typy krajiny, ako je les, step, tundra aj riečna niva. Ľudí tu nelimitujú chodníky, vyznačené trasy, môžu sa slobodne pohybovať, sadnúť si voľne v prírode. V parku je amfiteáter pre šesťtisíc divákov, kino, vyhladkové plošiny nad riekou Moskva a ďalšie atrakcie.

Megapolis nás milo prekvapil, rastie do krásy. Tieto spomienky na Moskvu sprostredkúvam vašim čitateľom najmä preto, lebo v slovenských médiách informácie chýbajú, sú jednostranné, neobjektívne. Venujeme pozornosť iba západným vzorom, ktoré sú cudzie slovenskej mentalite. Slovenská mládež je takto ochudobnená o objektívne videnie sveta.

NA MARGO

Na budove viedenskej opery zaviala koncom novembra čierna zástava a predstavenia sa na znak smútku začínali s miernym oneskorením. Tak si uctili „svojho“ speváka barytonistu svetového mena Dmitrija Chvorostovského, rodáka zo Sibíri. „Po Dimovi zostalo obrovské prázdno,“ povedal riaditeľ viedenskej štátnej opery Dominik Meier. „Zostane v našej pamäti ako človek, ktorý nás obohacoval svojím smiechom, radosťou, srdečnosťou, svojou štedrosťou a vždy pozitívnym postojom.“ Toto dedičstvo popri veľkom umení zanechal Viedni...

Ruskosibírsky Európan

Je to obrovská strata, povedala predstaviteľka madridského Kráľovského divadla. Divadlo La Scala v Miláne prijalo správu o predčasnom odchode len päťdesiatpäťročného umelca s veľkou bolesťou – bol to jeden z najcennejších hlasov vo svete, bol to najcharizmatickejší predstaviteľ operného repertoáru od Verdiho až po Čajkovského a Musorgského. „Všetci žiaľime nad smrťou nášho druhá a kolegu Dmitrija Chvorostovského a v duchu sme s jeho rodinou,“ oznámila londýnska Kráľovská opera. Podobne sa vyjadrila Metropolitan opera v New Yorku.

Senzačný zjav urasteného krásneho muža s bielou hrivou hustých vlasov strhával operných divákov na popredných scénach sveta, pritom doma nebol zo začiatku prorokom. Nad chlapcom zo sibírskej provincie spočiatku Moskva ohŕňala nosom. Až prišlo veľké víťazstvo na európskej súťaži mladých operných spevákov a pred Dmitrijom Chvorostovským sa otvorili brány svetových operných domov. Zostal skromný, pociťoval na sebe pracoval, vybrusoval svoje postavy z predstavenia na predstavenie. Rozdával sa aj na koncertoch, dvakrát bol i na Slovensku – raz v deväťdesiatych rokoch a potom po roku 2010 už ako Chvorostovský. Trápilo ho, že jeho ruské meno nevedia poriadne vo svete vyslovovať a dal svojim agentom súhlas na jeho anglický prepis – a to aj napríklad na Slovensku či na koncerte s účasťou prezidenta Václava Klauza v Českom Krumlove...

Ešte pred desiatimi rokmi som len v pokladnici chýrneho moskovského konzervatória našiel rukou písaný oznam, že listok na recitál Chvorostovského, ten najlacnejší, stojí pätnásťtisíc rubľov, teda päťsto eur. Napokon si naklonil aj Moskvu, položil si ju doslova k nohám. Pri šesťdesiatom výročí Dňa víťazstva pred mnohotisícovým davom spieval 9. mája priamo na Červenom námestí piesne z vojnových čias. Spieval známy text: „Mne sa zdá, že vojaci naši, čo sa nevrátili z krvavých polí bitiek, nezahli tam, ale sa premenili na biele vtáky speváky a vzlietli k nebu...“ A dojal všetkých piesňou vojaka: „Štyri roky sa cez pol Európy vláčime a ešte chvíľku a bude posledný víťazný boj, ešte chvíľku a potom chcem domov, do Ruska, domov, aby som videl mamu.“

Tisíce ruských hrdiel na Červenom námestí spievali s Chvorostovským. Tento ruskosibírsky Európan, žijúci v Londýne s rodinou, v ktorej kruhu i zomrel, bol nielen svetovou hviezdou, ale uznávali ho aj doma. A vedel si udržať odstup od moci, ktorá by sa ním iste rada bola pýšila. Stal sa a zostáva súčasťou prejavu svetovej sily ruskej kultúry.

Dušan D. KERNÝ

Štyridsať rokov večného diela oddaného jazykovedca profesora Jána STANISLAVA Poznanie mu bolo svätenou vodou...

Text a foto: Denisa STANISLAVOVÁ

Už štyri desiatky liet minulí sa so zimami od smutného júlového dňa, keď sa jeho múdre oči zatvorili, aby zo sveta večnosti svietili ako bdelé sviece nášho poznania. Bolo to 29. júla 1977, keď nás opustil symbol slavistiky prof. Ján Stanislav, učenec a oddaný jazykovedec, naša druhá najväčšia slavistická osobnosť po Pavlovi Jozefovi Šafárikovi.

Mapy nových radostí z poznania vznikajú na odkazoch starých majstrov. Dielo prof. Stanislava zanechalo pre mysliteľské púte slavistov celého sveta vyše štyridsať vedeckých pomníkov aj medzníkov. Spomeňme prevažne štyri opera magna: Liptovské nárečia (1932), Slovenský juh v stredoveku I. – III., Dejiny slovenského jazyka v piatich zväzkoch (1956, 1957, 1958, 1973, 1974) a Starosloviensky jazyk (1978, 1983). Spolu vyše šesťtisíc strán závažného vedeckého textu! Pričom chcem pripomenúť, že v čase vydania publikácie Starosloviensky jazyk nebolo možné použiť tvar starosloviensky...

■ DO HLŔBOK VEDY

Univerzitný profesor PhDr. Ján Stanislav, DrSc., sa narodil 12. decembra 1904 v Liptovskom Svätom Jáne. Vyštudoval slovanštinu a románsku filológiu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave (1928). Absolvoval štúdiá v Paríži, Krakove a Ľubľane. Vo vedeckovýskumnej oblasti sa venoval dialektológii, staroslovenčine, výskumu jazykových a kultúrnych pomerov na Veľkej Morave. Zaoberal sa slovenskou historickou gramatikou. Je aj autorom učebnice gramatiky v nemčine Slowakische Grammatik (SPN v Bratislave, 1977). Študoval a zaoberal sa najstaršími dejinami slovenského jazyka a Slovákov, najmä ich osídlením v Panónii. Významne sa zaslúžil o priblíženie témy učencov sv. Cyrila a Metoda v publikáciách o ich účinkovaní a prínose: Osudy Cyrila a Metoda a ich učeníkov v živote Klimentovom (Tatran, 1950; Slovenská akadémia vied a umení, 1945). Po stopách predkov, Slovanskí apoštoli Cyril a Metod a ich činnosť vo Veľkomoravskej ríši

(SPN v Bratislave, 1948), Zo života slov a našich predkov (SPN v Bratislave, 1950), Pribinovi veľmoži (Slovenská učená spoločnosť, 1940), Kultúra starých Slovákov (1944, 2. vydanie, 1997, Kubko Goral Bratislava), Odkryté mená slovenských miest a dedín (1. vyd. Orlovský, Bratislava 1947; 2. vydanie Matica slovenská, 2008), Slovenská liturgia na Slo-

Aj táto momentka z parížskeho bulváru veľa prezrádza o profesorovom zaujatí poznaním.

vensku a sídlo Metodova a Gorazdova (SUS, 1941).

■ SLOVANSKÍ APOŠTOLI

Profesor Ján Stanislav preložil ako prvý do slovenského jazyka za tvorivej asistencie básnika Jána Smreka dielo Životy slovenských apoštolov Cyrila a Metoda v legendách a listoch – Moravsko-panónske legendy. Prvý preklad základného diela vyšiel po prvý raz v lete 1933 v jubilejnom roku 1 100. výročia založenia prvej kresťanskej svätyně na Slovensku. Druhé vydanie nasledovalo v januári 1935. Šesť ilustrácií ku knihe, ako aj štyri iniciály na obálke podľa vzoru starých hlaholských iniciál kreslil akad. maliar Martin Benka. V septembri 1950 napriek nepriazni doby opätovne vyšli Životy slovenských apoštolov, doplnené o text o živote Nauma, v ktorom sa dozvedáme podrobnosti o odchode žiakov Cyrila a Metoda z Veľkej Moravy. Tretie doplnené vydanie vyšlo v Matici slovenskej s ilustráciami akademického maliara Oresta Dubaya.

■ POKORA PRED SLOVOM

Žil a tvoril v skromnosti. Poznanie mu bolo svätenou vodou kropiacou slová, z ktorých spájal nové vize pre múdrejší svet. Môjho starého otca

som nikdy nepoznala, no slová spomienok môjho otca Ivana Stanislava mi vystavali v srdci chrám obdivu k veľkému človekovi. Ctil si slová, inšpiráciu na ich sústredené bádanie nachádzal na každom kroku. Nielen na fakulte, ale i vo voľnom čase na svojich pravidelných prechádzkach pri Dunaji, vo svete i doma na Liptove, v učených textoch, v divadle na obľúbených operných predstaveniach – nielen v opere SND, ale i vo svete. Všade bdel nad slovom, jeho pôvodom v pokore pred jeho silou. Tvoril s veľkou vážnosťou, no oči vedca sa vedeli i smiať, hoc i vo chvíľach, keď sa srdečne pobavil na rakúskej televíznej reklame...

Ako píše prof. Stanislav v úvode publikácie Zo života slov a našich predkov:

„Nezasvätení si často myslia, že jazykoveda je veda suchá, únavná a nezaujímavá a že jej problematika – okrem príručných gramatík, slovníkov a pod. – je neprístupná a vzdialená od života. Nie je to tak. Jazykovedné skúmanie je, pravdaže, únavné a namáhavé a to tak ako každá statočná a dôkladná bádateľská vedecká práca. Vyžaduje si veľké sústredenie a systematickú prácu i veľké osobné obete vedcov a najmä odriekanie sa každodenných radostí zo života.“

Oddanosť vedeckému bádaniu bola alfou a omegou života profesora Jána STANISLAVA.

■ KONTAKTY KULTÚRY

V roku 1957 vyšla vo vydavateľstve SAV publikácia Z rusko-slovenských kultúrnych stykov, v ktorej rozoberá okrem iného aj zaujímavú inšpiráciu a záujem Alexandra Sergejeviča Puškina o slovenskú ľudovú pieseň. Puškin sa zaoberal ľudovou ústnou slovesnosťou. Zbieral vydania národných piesní a rozprávok rozličných národov, vyberal prvky a tvorivo spracúval vo svojich dielach.

Ako Stanislav uvádza, prof. Dr. Frank Wollman poukázal na to, aký veľký význam mali ľudové piesne a rozprávky v Puškinovej tvorbe. V Puškinovej knižnici sa popri iných folklórnych dielach našla aj Sreznovského knižnička Slovačija pesni. Modzalevskij, ktorý urobil katalóg Puškinovej knižnice, poznačil, že táto knižnička bola rozrezaná (pozn. prečítaná), na základe čoho Peter Bogatyrev v článku Byly slovenské písně pramenem Puškinovým? poukázal na to, že Puškin čítal ruské preklady slovenských piesní vo vydaní I. Sreznovského. Profesor Stanislav vyslovuje podrobným štúdiom presvedčenie, že vzťahy veľkého Puškina k našej národnej poézii a k nášmu národu sú nepopierateľné.

■ SLOVENSKÝ STREDOVEK

Výnimočné vedecké dielo Slovenský juh v stredoveku vyšlo po

prvý raz v roku 1948 v Matici slovenskej v Turčianskom Svätom Martine. Profesor Stanislav vedeckým skúmaním odhaľuje, že Slováci sídlia v dunajskej kotline najneskoršie od začiatku 6. storočia. Po Pavlovi Jozefovi Šafárikovi ako prvý poukázal na to, že Slováci bývali aj v Panónii pred príchodom Maďarov. Autor má historické svedectvá o slovanskom osídlení Panónie pred Pribinom a Koceľom, resp. po vyhnaní Avarov. Svojou štúdiou získava Pribinovo a Koceľovo kniežatstvo do slovenských dejín. Podrobným štúdiom toponymie (pôvodu pomenovaní) sa kreslí celkom iný obraz starého slovenského osídlenia, ako ho označujú všetky dovtedajšie mapy slovenského územia od stavu z roku 1773. Zisťuje tiež, že popri Dunaji bolo dostatočne husté slovenské osídlenie. Slovenské bolo i okolie Bratislavy. Objasňuje i otázku Žitného ostrova. Zo Stanislavovho dôkladného štúdia vyplýva, že Slováci boli kedysi veľký národ, ktorý obýval väčšinu dunajskej kotliny. V päťdesiatych rokoch stihla vynikajúce dielo nepriazeň a v konečnom dôsledku bolo zošrotované napriek tomu, že sa stretlo s mimoriadne priaznivým ohlasom v medzinárodných odborných kruhoch a držia si ho v úcte dodnes slavisti z celého sveta. Po zošrotovaní v päťdesiatych rokoch minulého storočia bolo dielo verejnosti neprístupné až do roku 1998, keď vyšiel prvý diel (NLC, 1998). Druhý diel s mapovými prílohami vyšiel v roku 2004 pri príležitosti stého výročia narodenia autora (LIC, 2004).

V súčasnosti je prelomové dielo napriek jeho stálej aktuálnosti opäť nedostupné.

■ ŽIVOTNÁ PÚT

Životnú púť prof. Jána Stanislava zaznamenal v knihe Život v slove PhDr. Ivan Stanislav (Slovenský spisovateľ, 1987). Je výpoveďou syna o osude jedinečného vedca.

Prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič prvého septembra 2005 vyznamenal prof. Jána Stanislava in memoriam Radom Ľudovíta Štúra a od toho istého roka nesie Slavistický ústav jeho meno.

Vedec vždy zachráni kus sveta od pomínelosti a zdroj pocitu našej vďačnosti ostane pre tých po nás nevybádaná záhada. Len veda a kultúra učia nás nastúpiť cestu humanizmu k ušľachtilým činom človeka. Ako ďaleko sme zašli, posúdia tí, ktorým vyládzime cestu. Na počiatku bolo slovo, a tak i dnes vo svete čísel a krehkých stien chrámu ľudskosti nechajme sa jeho krásou vyniesť z okov omylov. Lebo čas má krídla z cností minulosti.

Významný podiel inteligencie pri obnove slovenskej štátnej samostatnosti SKSI Slovakia plus štvrtstoročná

akad. mal. Viliam HORNÁČEK, predseda, Výbory združení slovenskej inteligencie a Rada osobností

V sobotu 2. decembra 2017 – presne v deň dvadsiateho piateho výročia vzniku Stálej konferencie slovenskej inteligencie Slovakia plus, ktorú ako svoj projekt vytvorila Spoločnosť slovenskej inteligencie KORENE na počesť dvojstého výročia založenia Slovenského učeného tovaríšstva – sa v bratislavskom Istropolise stretlo vyše stotridsať zaslúžilých členov a hostí z celého Slovenska aj zo zahraničia na slávnostnej akademii konanej pri príležitosti štvrtstoročnice činnosti najväčšieho združenia národne uvedomelej slovenskej inteligencie v našich dejinách. Tá sa významnou mierou podieľala na znovuzískaní slobody a zvrchovanosti slovenského národa obnovením jeho štátnej samostatnosti a medzinárodno-právnej subjektivity.

Správu o činnosti predniesol predseda Viliam Hornáček, ktorý prítomným pripomenul základné predstavy a hlavné ciele SKSI Slovakia plus vytyčené na pamätnom zakladajúcom zasadnutí slovenskej inteligencie v Častej-Papierničke 30. 11. – 2. 12. 1992. Odvtedy SKSI Slovakia plus spolu s SSI KORENE a Nadáciou KORENE usporiadala vyše tridsať konferencií a sympózií (vrátane medzinárodných) a vydala vyše päťdesiat najmä odborných publikácií a zborníkov. V sále zaplnenej do posledného miesta zároveň účastníkov oboznámil s konkrétnymi faktami a dôkazmi dnes

už historickej skutočnosti, že SKSI Slovakia plus sa spolu s KORENMI aktívne podieľala na všetkých významných štátnotvorných aktoch záverečnej etapy národno-emanipačného zápasu Slovákov.

■ JUBILEJNÁ BILANCIA

V pracovnej časti jubilejného stretnutia zhodnotili doterajšiu činnosť predstavitelia nasledujúcej mladšej generácie pokračovateľov v činnosti stálej konferencie – Margaréta Vyšná, Ľubomír Huďo a Roman Michelko. Za generáciu zakladateľov SKSI Slovakia plus sa hodnotiacim referá-

tom vyjadril politológ Rastislav Tóth. V slávnostnej časti jubilejného zasadnutia už tradične udelili čestné pocty Za zásluhy o slovenský národ a jeho štát. V prvom rade to bolo zosnulým členom „in memoriam“ – básnikovi Milanovi Rúfusovi, archeológovi Belovi Pollovi, sochárovi Viliamovi Schifferovi, novinárovi a športovému komentátorovi Gabovi Zelenayovi, politikovi Bartolomejovi Kuncovi a zakladateľovi slovenskej hokejovej školy Jánovi Mitošinovi. Z celospoločensky najznámejších laureátov spomedzi žijúcich osobností čestnú poctu udelili napríklad geológovi Vladimírovi Bezákovi, vlastenke Sidónii

Predsediectvo slávnostného zasadania SKSI Slovakia Plus v bratislavskom Istropolise.

Bobokovej, primátorovi mesta Partizánske Jozefovi Božikovi, vysokoškolskému pedagógovi a predsedovi SKSI – klub Košice Jánovi Dudášovi, exprezidentovi SR Ivanovi Gašparovičovi, lekárovi, vysokoškolskému pedagógovi a predsedovi OZ Rastic Štefanovi Hrušovskému, exministrovi kultúry SR Ivanovi Hudcovi, komentátorovi a spisovateľovi Ľubomírovi Huďovi, bývalému podpredsedovi SNR a predsedovi KSU Jánovi Klepáčovi, vedeckému pracovníkovi Jozefovi Kollárovi, historikovi Martinovi Lackovi, vlastencovi Stanislavovi Májekovi, slovenskému básnikovi a spisovateľovi žijúcemu v Maďarsku Gregorovi Papučekovi, starostovi obce Stará Bystrica Jánovi Podmanickému, exriaditeľovi Národného archívu SR

Dáriusovi Rusnákovi, čestnému predsedovi SZPKO Arpádovi Tarnóczyemu, kulturológovi Viktorovi Timurovi, Jozefovi kardinálovi Tomkovi, politológovi Rastislavovi Tóthovi, hercovi a recitátorovi Jurajovi Sarvašovi, publicistke Darine Vergesovej, vlastenke a matičiarke Margaréte Vyšnej a ďalším, dovedna dvadsiatim piatim osobnostiam.

Z vyjadrení účastníkov tohto významného mílnika a zároveň sviatku slovenskej inteligencie jednoznačne vyplývalo, že je potrebné pokračovať v činnosti SKSI Slovakia plus aj v budúcnosti. Je však dôležité obohatiť ju aj o nové témy a formy, určiť aktuálne priority a dať jej novú dynamiku. To je však už úloha nastupujúcej novej slovenskej generácie.

Vo Vrbici pribudol nový bod na kultúrnej a spisovateľskej mape

Ožil Rázusovie klub spisovateľov

Text a foto: Igor VÁLEK

Nie tak dávno sme na stránkach SNN – v súvislosti s valným zhromaždením MS – písali o silnom historickom aj aktuálne živom prepojení matičnej myšlienky a činnosti v Liptovskom Mikuláši. V meste prajú aj ďalšej kultúre, a napríklad aj literárnym tradíciám v súčasnom šate.

Primátor Liptovského Mikuláša Ján BLCHÁČ počas sadenia vrbice.

Rázusovský dom s tradíciou ožil plnohodnotným novým životom.

Opäť zákonite a logicky, keď odvek takpovediac hlavné sídlo tejto časti Liptova – Liptovský Svätý Mikuláš – či niekdajší Liptovský Svätý Mikuláš – je úzko spätý s mnohými literárnymi aj „nad-literárnymi“ udalosťami, prepojeniami, súvislosťami a tiež s osobnosťami našej spisby.

■ POTREBNÝ DAR

Kto nedávno prišiel do okrajovej časti mesta Vrbice, bol svedkom nielen dôstojných chvíľ, ale zároveň i doslova zrodu nového bodu na spisovateľskej mape. Nielen mesta a regiónu, ale celého Slovenska. To preto, že súčasťou osláv výročia narodenia bezpochyby najznámejšieho vrbického rodáka – básnika, spisovateľa, kňaza a politika Martina Rázusa (1888 – 1937), bolo zasadanie pamätnej vrbice pri rodnom dome súrodencov Rázusovcov a otvorenie úplne nového klubu spisovateľov. Pred samotným prestavením projektu prejdeme na chvíľu do širších súvislostí...

Spolok slovenských spisovateľov ako naša najstaršia stavovská organizácia ľudí s tvorivým perom v ruke si je vedomý nezastupiteľnej úlohy tzv. regionálnej literatúry, ale aj súčasných autorov a potrieb podmienok na ich činnosť. Myšlienkou vyjadruje podporu i svojoju štruktúrou. Dôkazom sú krajské odbočky združujúce literátov naprieč Slovenskom v krajských mestách a ich okolí. Výnimkou nie je ani žilinská, pod „strechu“ ktorej patrí okrem Považia, Kysúc, Turca a Oravy aj Liptov. Práve Liptovský Mikuláš je v ostatných mesiacoch miestom mimoriadne sympatických aktivít tunajších členov Žilinskej odbočky SSS – Petra Vrlíka, Jozefa Daníka, Štefana Packu... Hlásiacich sa svojou produkciou aj pod pomyselnú matičnú vydavateľskú strechu a pôsobnosť. Prajne sú podporovaní tak širším vedením mesta, ako aj jeho primátorom Jánom Blcháčom. Nespochybniteľným dôkazom všetkého uvedeného bolo i podujatie pri príležitosti 129. výročia narodenia

M. Rázusa, ktoré zorganizovalo tunajšie – pôsobnosťou mestské a obsahom v mnohom literárne – Múzeum Janka Kráľa spolu s mestom Liptovský Mikuláš, Rázusovie klubom spisovateľov a „záštitu“ pridala aj Žilinská odbočka SSS. Účastníci mali možnosť sa započúvať do poézie Rázusovcov, piesní folkového speváka Jána Svetlana Majerčíka i tónov fujary Jána Brosku a či potešiť sa spevom a tancom FS Vrbové prútie. Mali čas popremýšľať nad slovami viacerých rečníkov a neskôr aj ochutnať tradičné domáce koláče, pokochať sa ovocím a zeleninou z vrbických záhrad...

■ MAROŠKOVA ZÁHRADA

Domicil celého popoludnia bol však, pochopiteľne, rýdzo literárny. Zároveň bol totiž slávnostne otvorený Rázusovie klub spisovateľov, ktorý sa viac ako aktívne a oveľa skôr zapojil do organizovania popoludnia.

„Keď sme sa zamýšľali, ako vzdať hold nášmu významnému rodákovi,

okrem iného aj neochvejnému národovcovi Martinovi Rázusovi, ktorý sa narodil práve v tomto domčeku, rozhodli sme sa vydať na nefahkú cestu oživenia jedinečnej expozície,“ povedal nám Jaroslav Hric, riaditeľ Múzea Janka Kráľa. Dodal, že vedenie radnice – ako zriaďovateľ múzea – privítalo iniciatívu rodiaceho sa klubu. Jeho zakladajúcimi členmi sú spomínaní traja spisovatelia. Jeden z nich – Štefan Packa, vysvetlil, že predchádzajúce týždne boli v znamení parkových úprav na priedomí i vo dvore domu. „Priečelie sme ohraničili predzáhradkami, z dvora sme vyviezli orezané konáre stromov a krovín, vykopal sme stodvadsať jám na vysadenie kvetov, ovocných kríkov a stromov. Najväčším ocenením pre nás je znovuzrodenie Maroškovy záhrady, keď sme renovačné práce konzultovali aj s Dušanom Rázusom, ktorý sa tu narodil a prežil značnú časť života,“ netajil sa spokojnosťou Š. Packa, ktorý je známy tiež výtvarnou tvorbou.

FOTORIPOST

V podobnom duchu hovoril i primátor Ján Blcháč: „Toto je dokonalejší príklad aktivistov, ktorí si dokážu vykasat rukávy, ponúknuť pozitívnu inšpiráciu a priložiť ruku k dielu. Prajem im úspech a prejavujem vďaku...“

Príbeh má pozitívne pokračovanie. Jedenásteho novembra (presne v deň spomínanej „valnej hromady MS“ doslova o pár sto metrov ďalej) zástupcovia mesta, klubu a múzea podpísali memorandum o spolupráci. Z neho je zrejmé, že všetci zúčastnení majú snahu rozvíjať tak literárno-historické tradície, ako aj poskytovať si vzájomnú súčinnosť pri navrhovaní a realizácii spoločných projektov. Dôležitý je i fakt, že základným poslaním Rázusovie klubu spisovateľov je združovať všetkých spisovateľov mesta a inšpiratívnymi kultúrnymi podujatiami prispievať k ich aj jeho všestrannému rozvoju. Pripomeňme ešte raz, že rodny dom najznámejšieho Vrbičana stojí v blízkosti Sídlička Aurela Stodolu, ktoré sa rozkladá na území bývalej Vrbice – až do roku 1923 samostatnej obce

v susedstve Liptovského Mikuláša. Od roku 1993 je múzejnou expozíciou. Pôvodné priestory sú venované Martinovi Rázusovi, jeho sestru poetke Márii Rázusovej-Martákovéj i ďalším súrodencom, známym knihtačiarom. Zariadenie, ľudový nábytok prevažne zo začiatku storočia, dopĺňajú fotografie zo života rodiny. Časť expozície je spomienkou na ďalšie slávne osobnosti – rodákov z Vrbice, ktorí prispeli k rozvoju rôznych oblastí života na Slovensku i za jeho hranicami.

■ PRIESTOR AJ PRE MATICU

V roku 2005 pribudla k expozícii pôvodne samostatná výstava Mestečko minulosti, prierez vrbickej histórie od najstarších čias až po dnešok. Prehliadku si návštevníci môžu spestriť premietaním video-nahrávky dokumentu o Martinovi Rázusovi a filmového spracovania jeho románov. Súčasťou expozície je knižnica obsahujúca vydania diel Rázusovcov i základné životopisné publikácie o nich. Pre záujemcov je k dispozícii sprievodca po expozícii. Kniha Zo života zas poetickou formou, prostredníctvom autobiografických básní, úryvkov próz a fotografií zoznámi čitateľa s rázusovskými osudmi. Klub nielen ožil, ale od svojho vzniku aj žije plným životom.

Keď primátor Ján Blcháč prejavil vďaka literátom z mesta, patrí sa spisovateľom tiež poďakovať sa. Vieme totiž, že pripravuje pre nich veľa dobrého, o čom rozprával aj pod rázusovskou strechou na besede 22. novembra. Pred rokom sa spisovatelia zo Žilinského kraja stretli uňho na radnici – symbolicky na Mikuláša v Mikuláši – a po roku s radosťou konštatujú, že stretnutie prináša plody. V decembri môžu do Vrbice prísť na vianočné podujatia, stretnutia s osobnosťami spoločenského života, viacerých umení i športu. Skraja budúceho roka prídajú popoludnie venované matičnému vydavateľstvu, autorom aj knihám, ktoré na jeho pôde vyšli a teraz sa stretnú s pôdou Rázusovie klubu spisovateľov. Azda tak, ako sa svojho času stretal Martin Rázus s Maticou slovenskou. Aktualizovanie symboliky v praxi a posúvanie sa vpred...

Bilancovanie s riaditeľom matičného vydavateľstva S. MUNTÁGOM

Rušný rok s bohatou úrodou vydaní

Zhovárал sa Igor VÁLEK – Foto: archív S. M.

Každoročne, keď sa odchádzajúci rok chystá odovzdať pomyselné žezlo prichádzajúcemu, nastáva čas bilancovania. Výnimkou nie je ani pôsobenie matičného vydavateľského domu. O takpovediac pohľade ponad plece s jeho riaditeľom Stanislavom MUNTÁGOM.

• Pán riaditeľ, ako vnímate rok 2017 z matičného vydavateľského pohľadu?

Končí sa ďalší veľmi rušný rok s bohatou úrodou vydaní. V Matici vyjde dohromady okolo tridsať knižných titulov (k tomu pridáme časopisy aj stolový kalendár...); Vydavateľstvo MS, s. r. o., prispieje do koša tohoročných matičných vydaní ďalšími približne osemnástimi titulmi, takže celkový počet sa blíži k pol stovke. Podstatná je pre nás kvalita a aj to, aby šírili myšlienku a hodnoty Matice slovenskej a tiež obohacovali slovenskú literatúru.

• Vydavateľské portfólio je bohato rozvrstvené aj rozprestreté. Opäť ste venovali veľkú pozornosť osobnostiam a dejom histórie, čo rezonovalo aj na veľtrhu Bibliotéka...

Odkrývanie „bielych miest“ slovenských dejín, dopĺňanie mozaiky informácií o našej minulosti, o výnimočných osobnostiach a významných udalostiach, ktoré spoluutvárali súčasnosť, pokladáme za jednu z našich prioritných úloh. V tomto roku sme do poličky slovenskej historiografie a biografistiky prispeli radom kníh. Viac ste

Riaditeľ matičného vydavateľského domu Stanislav MUNTÁG je so tohoročnou knižnou produkciou a jej kvalitou spokojný.

si mohli prečítať v minulom čísle SNN, teraz spomeniem obsažnú kolektívnu monografiu Slovenské územie – pozoruhodné dielo autorského tímu pod vedením prof. R. Letza, už tretie vydanie diela L. Vrtela Osem storočí slovenskej heraldiky, súbor esejí a štúdií M. Gešpera, novozvoleného predsedu MS, Apoštoli národného ducha... Ale venujeme sa i súčasnosti. V spolupráci s Politologickým odborom a aj so Strediskom národnostných vzťahov

MS sme vydali niekoľko diel reflektujúcich závažné problémy súčasnosti. Spomeniem aspoň publikáciu L. Lysáka Pôda je národné bohatstvo a záruka štátnosti, P. Daubnera Metastázy globálneho kapitalizmu, M. Vyšnej a V. Komoru Slováci na jazykovo zmiešaných územiach SR...

• Tradične ponúkate bohatú náruč kníh pre najmladších čitateľov. Na ktoré tituly by ste chceli

upriamiť pozornosť tých, čo hľadajú vhodný darček pre svoje ratolesti?

Už tradične venujeme veľa pozornosti našej knižnej kolekcii Povestová mapa Slovenska. Aj tento rok sme do nej usilovne zakreslovali ďalšie objavné „trasy“. Mimoriadne si cením Povesti a príbehy z medenej Bystrice z autorskej dielne Ondreja Sliackeho. Majster detskej literatúry s horúcim slovenským srdcom sa touto zbierkou dvadsiatich dvoch povestových príbehov vracia do kraja svojho detstva a oživuje dávne deje i dejateľov zo srdca Slovenska. Ale rovnakú radosť mám z ďalších kvalitných povestových zbierok – Levočské povesti J. Milčáka získali cenu Bibiany, Trenčianske povesti sú vydareným dielom matičiarskeho autorského tandemu J. Skovajsa – P. Mišák. I. Válek skompletizoval svoju „vodnú trilogiu“ zbierkou Povesti o slovenských jazerách, plesách, studniach a studničkách, no a teraz koncom roka privádzame na svet druhé vydanie literárne silných Kysuckých povestí J. Podmanického. Tento rok sa nám vydarili dva moderné návraty k tradičným rozprávkovým klenotom – Rozprávky z pokladu Pavla Dobšínskeho a „interaktívne“ spracovanie rozprávky Starý Bodrík a vlk. Spomeniem ešte dvojicu fantastických diel, ktoré deťom sprístupňujú poklady Slovenska – Myšiak Samuel a jeho cesta okolo Slovenska na bicykli (autorka Z. Šinkovicová) a Záhorácki permonici (Š. Nižňanský).

• Vydavateľstvo Matice slovenskej, s. r. o., sa tento rok opäť sťahovalo a otvorilo v Martine veľkú predajňu. Čo v nej návštevníci nájdu?

Sťahovanie bolo opäť vynútené, prenájomateľa na Škultétyho 1, kde sme boli doteraz, chcel dramaticky zdvihnúť nájom. Rozhodli sme sa, že skúsime urobiť z problému šancu na niečo nové, a našli sme si priestor v obchodnom minicentre, kde je predajňa oveľa viac na očiach verejnosti a s oveľa väčšou predajnou plochou. Záujemcovia nás nájdu na M. R. Štefánika 25/A v Martine v priestoroch bývalej predajnej nábytku Geko. Máme tu štandardné knihkupectvo – aj s úplnou ponukou matičných vydaní, ponúkame rôzne výhody, zľavy, zákaznickú kartu a možnosť objednať si v našom internetovom obchode www.vydavatel.sk za najvhodnejšie ceny, potom knihy vyzdvihnúť a zaplatiť v predajni. Uvidíme, ako sa nám bude dariť, knihkupectvá sa dnes trápia na hrane rentability, mnohé sú v strate a zatvárajú, my by sme chceli ťažiť z našej komplexnosti, zo spojenia vydavateľskej činnosti, distribúcie, internetového predaja a „kamenej“ predajne.

• Bilancovanie je zákonite spojené aj s plánmi do budúcnosti. Prezradte čitateľom niečo priamo knižného – autorov, knižné tituly...?

Do tohoročnej kolekcie vydaní, resp. na prelome rokov, pribudne ešte niekoľko titulov, spomeniem knihu Mikuláš Gacek Päť návratov. Gacekova dcéra M. Zelinová v nej sprítomnila bolestný životný príbeh výnimočnej osobnosti. Inú výraznú osobnosť – Imricha Kružliaka – predstavuje jeho bio-bibliografia, ktorú zostavil Dr. P. Pollák. Do kolekcie detskej literatúry spracúvame napríklad ďalšiu kolekciu Dobšínskeho rozprávok v novom spracovaní a reedíciu Hronského povestovej zbierky.

Pred 130 rokmi sa narodil maliar Zemplína Teodor Jozef MOUSSON

Maliar rozžiarených farieb Zemplína

Maroš M. BANČEJ – Foto: archív autora

Ženy a dievčence v pestrofarebných krojoch, nezameniteľná atmosféra trhovísk, kde predávajúci ponúkajú plody žirnej roviny, tej roviny, ktorá v letnom či jesennom slnku horí zlatými, okrovými či tuhozelenými farbami, niekedy s červenými znamienkami vlčích makov. Zatiašia kvetov s uhrančivou silou, ale aj zimné ulice zabalené do mokvavého snehu. To všetko možno nájsť v maliarskom diele Teodora Jozefa MOUSSONA, výtvarníka, ktorý svoju umeleckú dráhu spojil s východoslovenským Zemplínom a z Michaloviec pravidelne vyrážal na svoje maliarske potulky, pričom mu právom patrí hrdý prívlastok: „Maliar zemplínskeho slnka a ľudu.“

Teodor Jozef Mousson sa narodil 15. decembra 1887 v obci Hőgyész v stredostavovskej rodine. Jeho otec bol riaditeľom miestnej školy a pôsobil aj ako organista, takže mladý Teodor prišiel už v detstve do styku s umením. Mál rád hudbu, literatúru, písal básne, no najväčšmi ho lákali farby a plátno. Základné vzdelanie získal doma v rodine a potom začal študovať na gymnáziu v Szegszárde. V štúdiu pokračoval na učiteľskom ústave v Baji a neskôr sa konečne dostal do Budapešti, kde absolvoval štúdium na tamojšej Akadémii výtvarného umenia.

■ OČARENÝ IMPRESIOU

Učarovali mu postupy impresionistických maliarov, ktorí boli vtedy najmä vo Francúzsku „rešpektovaným“ umeleckým smerom, hoci ďalšie moderné výtvarné smery sa už nástojčivo hlásili o slovo. Zároveň sa u mladého Teodora Moussona prejavil do istej miery aj sociálny aspekt tvorby a na jeho obrazoch z tohto obdobia sa nezriedka objavovali tak trochu pochmúrne scenerie predmestských štvrtí a chudobných dvorov. Aj keď sa podobné obrazy sporadicky objavovali aj v jeho neskoršej tvorbe, predsa len sú v ostrom kontraste s hýrivou farebnosťou a so žiživým až zmyselným zobrazovaním najmä mladých žien a dievčat. Za všetko zrejme mohol príchod mladého maliara na žirne zemplínske roviny ...

Maliarovi Teodorovi Jozefovi MOUSSONOVÍ učarovala zemplínska farebnosť.

Do centra Zemplína Michaloviec prišiel mladý absolvent budapeštianskej akadémie v roku 1911 a začal tu pôsobiť ako učiteľ na tamojšej meštianskej škole. O svojom očarení ľuďmi a krajinou Zemplína neskôr napísal: „Keď som bol v roku 1911 vymenovaný za učiteľa kreslenia na meštiansku školu do Michaloviec, cestoval som vlakom s manželkou z jari, v prvom týždni po Veľkej noci, keď pestré, červené, zelené, belasé škropiny veľkonočných vajícok sa vávali na každej železničnej zastávke. Od Michaloviec sme stretávali na staniach a vo

vlakoch ľudí v typických zemplínskych krojoch. Bolo to pre mňa úplne nové, úchvatné, ani hra so životným kaleidoskopom...“

Prvú výstavu mal umelec v Michalovciach už v roku 1912, ale počas prázdnin sa začal intenzívnejšie venovať maliarstvu na študijných cestách a maliarskych plenéroch. Okrem Sedmohradka, ktoré bolo v tom čase súčasťou Uhorska, navštívil aj Taliansko a z tohto obdobia sú napríklad jeho podmanivé obrazy Benátok. Po vzniku prvej ČSR sa Mousson rozhodol žiť ako slobodný umelec so všetkými neistotami, ktoré takéto povolanie v poľnohospodársky orientovanom mestečku prináša. Šťastena stála pri ňom v podobe jeho obdivovateľa grófa Szarayho. Ten poskytol Moussonovi vilku na malebnom, ale aj tajomnom vršku Hrádok, ktorý sa vypína nad Michalovcami a na vrchole ktorého je sztárayovská rodinná hrobka v pseudogotickú kaplnke.

■ UZAVRETÝ OSUD

Teodor Jozef Mousson túto šancu ponúknúť žiživým šľachtickým mecenášom naplno využil. Vznikli jeho známe obrazy mestských a dedinských trhov, žánrové obrazy krojovaných dievčat, žieničiek i parobkov, zatišia i krajinné scenerie plné hrejivých uhrančivých farieb. Jeho tvorivý rozmach prudko prešla mozgová príhoda, ktorá ho postihla v roku 1942. Starala sa o neho jeho tretia manželka Klára Irmanová, doktorka sociológie, ale choroba bola silnejšia. Po

Pomerne podstatnú časť umeleckej pozostalosti Teodora Jozefa MOUSSONA opatruje Zemplínske múzeum v Michalovciach.

Typický žánrový výjav z trhu v Michalovciach, akých maliar namaľoval desiatky.

oslobodení Michaloviec v roku 1944 sa maliar odsťahoval do Bratislavy a neskôr do Trenčína k synovi Viliamovi. Tam 6. novembra 1946 zomrel a tam je aj pochovaný.

Dieľo Teodora Jozefa Moussona patrí medzi uznávanú klasickú školu slovenského výtvarného umenia. V roku 1967 bola v Zemplínskom múzeu v Michalovciach sprístupnená stála expozícia T. J. Moussona. Jeho

obrazy sa nachádzajú v slovenských i zahraničných múzeách i galériách, ale i v súkromných zbierkach. Moussonovou špecifickou črtou bola žánrová maľba, teplé farby, svetlo, leto. Preslávil sa najmä svojimi juhozemplínskymi motívami z mestských trhov a dedín z okolia Michaloviec, preto mu právom patrí už spomínaný prívlastok „maliar zemplínskeho slnka a ľudu“.

Poslanec Ján PODMANICKÝ delí svoj čas medzi písanie a politiku

Musíme hľadať svoje korene

Zhovárал sa Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Ján PODMANICKÝ vyštudoval Rímskokatolícku cyrilometodskú bohosloveckú fakultu UK a neskôr fakultu práva. Od roku 2003 je starostom obce Stará Bystrica, od roku 2006 poslancom Národnej rady Slovenskej republiky. Knižne debutoval monografiou Stará Bystrica a okolie (1998, s O. Dubovickým). Nasledovali knihy Povesti rieky Kysuca (2000), Za oponou kysuckých dejín (2002), Kysucké povesti (2002) a tohto roku prepracované druhé vydanie Kysuckých povesti vo Vydavateľstve Matice slovenskej.

• Pred vyše dvoma rokmi ste v jednom z rozhovorov povedali: „Citím však potrebu opäť sa vrátiť k literárnej tvorbe.“ Podarilo sa vám naplniť toto predsavzatie? Je kniha Kysucké povesti výsledkom tohto návratu k literatúre?

Priznám sa že len čiastočne. Vzhľadom na moje pracovné povinnosti sa mi darí písať len cez zimné mesiace. V minulom roku vyšla veľká reedícia knihy Stará Bystrica a okolie, v tomto roku Kysucké povesti, vo finále je aj kniha pre turistov o Bystričkej doline na Kysuciach, v ktorej žijem. Chcem sa však vrátiť najmä k umeleckej literatúre a na to sa vyžaduje najmä pokoj – no ten teraz nemám. Postupne sa však k nemu prepracúvam.

• Povesti sú mimoriadne zaujímavý literárny žánr. Čo vás osobne na tomto žánri najviac priťahuje?

Povesti sú čarovné, lebo veľmi zaujímavým spôsobom dopĺňajú oficiálne dejiny. Ja som sa k nim vlastne aj prepracoval pri tom, ako som spolupracoval na knihe o dejinách mojej obce Stará Byst-

STARÁ BYSTRICA zmenila počas richtárčenia Jána PODMANICKÉHO svoj vzhľad – turistickým magnetom je Slovenský orloj s unikátnym astrolábo.

rica. Objavili sme vtedy množstvo materiálov, ktoré nemali celkom jednoznačný historický charakter, ale zaujímavým spôsobom históriu dokresľovali: či už išlo o vysvetlenie pôvodu niektorých názvov, či iná interpretácia historickej udalosti alebo udalost' vzťahujúca sa k neja-

kému zaujímavému miestu. Tieto podklady som si odložil, neskôr doplnil a literárne spracoval do podoby povesti.

• Spomenuli sme kultúrne dedičstvo. To je pevne späté s našou kresťanskou tradíciou, lenže európ-

Poslanec NR SR PhDr. JUDr. Ján PODMANICKÝ, Ph.D., je aj úspešný spisovateľ.

sky trend smeruje k multikultúrnemu a sekularizovanému postojom. Sú vôbec v dnešnej digitálnej dobe národné tradície na niečo dobré?

V súčasnosti sú ešte potrebnejšie ako v minulosti. Ľudia v tomto strašnom informačnom zmätku nevyhnutne začnú skôr či neskôr hľadať svoje korene, múdrosť predkov, ticho prírody, nádherné priestory kresťanstva a vlastných tradícií. Každá akcia vyvoláva reakciu. A tak aj táto pojasnená doba začne tlačiť na ľudí, aby sa vrátili k osvedčeným princípom. Ak chcú nájsť ľudia pokoj mysle a srdca, musia vypnúť televízor, odpojiť internet a nájsť si čas na seba. Poznám mnohých, ktorí to už celkom plánovite robia a nachádzajú v tom sami seba. A to je priestor pre dobrú literatúru, umenie, vieru a v neposlednom rade pre Boha.

• Keď už sme v úvode spomenuli povesti, ktoré patria do ľudovej slovesnosti, prečo sa vymýšľajú rôzne ekonomické viac či menej funkčné modely, keď sme tu na Slovensku už dávno mali rozprávku O troch grošoch?

V tomto úplne s vami súhlasím. Dobré to vidieť povedzme na

dôchodkovom systéme. Pred Bismarckom zabezpečovala dôchodkový systém veľká rodina. Platil princíp troch grošov: tak ako sa rodičia postarali o svoje deti, potom sa deti postarali o svojich rodičov. Fungovala tak medzigeneračná solidarita, budovali sa rodinné väzby. Bohužiaľ, postupne systém troch grošov odumrel a zostal nám tu len poistný dôchodok. Inými slovami, dnes akoby sme starostlivosť o seniorov nechávali len na štát. Ale kde sú vlastné deti? Situácia je však oveľa vážnejšia, lebo vymierame, a tak je v ohrození aj poistný dôchodkový systém. Jediným riešením je vrátiť sa k viacdetyňm rodinám.

• Prírodným protipólom komerčnej kultúry by mali byť verejnoprávne médiá. Aký máte pocit z ich smerovania za ostatných pár rokov.

To je na dlhú debatu. Hoci musím uznať, že verejnoprávne médiá sa z hľadiska profesionalizácie posunuli za ostatné roky ďalej, mne osobne chýbajú formáty, ktoré by viac podporovali národného ducha. Vznikli síce relácie, ako napríklad Zem spieva alebo Milujem Slovensko, ktoré z tohto pohľadu môžem hodnotiť pozitívne, chýba mi však viac kvalitných, ale najmä objektívnych dokumentov o našej histórii, o našich veľikánoch.

• Neláka vás ako autora do budúcnosti próza zo súčasnosti, napríklad z politického prostredia, keďže máte skúsenosti nielen z parlamentnou, ale aj s komunálnou politikou?

Na tieto témy sa veľmi teším. Odkladám si na to poznámky a podklady, a keď príde čas, budem písať.

Slovenská pošta prizdabila päťstoročné jubileá reprezentatívnymi emisiami známk

Levočský oltár a kežmarský organ ako filatelistické lahôdky

Emil SEMANCO – Fotoreprodukcie: autor

Prakticky do konca sedemdesiatych rokov 19. storočia sa o pôvode oltára v levočskom Chráme sv. Jakuba a o jeho autorovi nič bližšie nevedelo. Až kým si prepoš levočskej farnosti Pavol Still nevšimol a nerozlúštil na jednej z náhrobných dosiek tento nápis: „Roku 1621 ja Martin Urbanowitz, sochár, kamenár a murár, občan tohto mesta Levoče svojej najdrahšej manželke Margite, dcére nebohého kamenára a murára Wolganga a Margity, dcéry nebohého pána Pavla, sochára, ktorý vyrezal hlavný oltár tohto kostola, s ktorou som žil 32 rokov, ako svojim najmilším deťom Gašparovi, nenarodenej dcére, Melchiorovi, Baltazárovi a Margite, ktoré všetky zomreli počas moru v roku 1600, taktiež Anne, vydatej za Jána Abscheina, svojej ešte žijúcej dcére, som sám postavil tento náhrobník v 57 roku svojho života...“

Epitaf, ktorý vytesal pre svoju rodinu levočský kamenár Martin Urbanovič, prezrádza, že jeho manželkou bola Margita, vnučka majstra Pavla, tvorcu hlavného levočského oltára... Patrí k svetovým unikátom. Spisovateľ Vladimír Ferko ho s príslouchnou skromnosťou nazýva „iba“ spišským klenotom, ale bezpochyby je drahokamom svetovej gotiky!

„Hlavný oltár v Kostole sv. Jakuba v Levoči meria od dĺžky po najvyšší vrchol 18,62 metra. Pokiaľ to bolo možné zistiť, rozmery prevyšuje všetky zachovalé diela tohto druhu na celom svete.“ dosvedčili bratia Viktor a František Kotrbovci, ktorí sa v rokoch 1952 – 1954 podieľali na jeho generálnej oprave. Vtedy na zadnej strane praveho krídla hlavného oltára objavili aj kriedou načrtnutý hrboľatý nos – možno patrilo majstrovi staviteľovi – a pod ním letopočet 1517, keď bol oltár dokončený.

■ DIELO GÉNIA

V tom čase maľoval Michelangelo hlavnú fresku na stropě Sixtínskej kaplnky so Stvorením Adama – dielo génia, o ktorom vieme takmer všetko. O tvorcovi geniálneho diela na Spiši nevieme s istotou

Slovenská pošta prišla koncom roka so skvelými známkovými realizáciami skutočných majstrov tohto odboru – D. KÁLLAYA, M. ČINOVSKEHO A F. HORNIKA.

skoro nič, iba skromné meno. Levoča v roku 1550 takmer lahla popolom a zhorel aj jej mestský archív, a tak popri náhodnom objave kamenárovej zmienky môžeme už iba predpokladať, že jeden z apoštolov v predele na výjave Poslednej večere, ktorému majster nechal na hlave rezbársku

čiapku, by mohol byť autoportrétom samotného tvorcu...

Historik doc. Ivan Chalupský, ktorý celý život pôsobil v levočskom archíve a tri desaťročia sa venoval hľadaniu stôp a odkazov na majstra levočského oltára, napísal o ňom, že popri svojej monumentálnosti pôsobí ľahko a elegantne. A taká je podľa

mňa aj známka z emisie Umenie, ktorú Slovenská pošta vydala koncom októbra tohto roka k päťstému výročiu vzniku unikátneho diela, ktoré na svetovej výstave v Montreale 1967 chceli Američania kúpiť za dvadsať miliónov dolárov...

FILATELIA

Od výtvarného návrhu až po vyhotovenie rytiny nesie autorský rukopis známeho výtvarníka a rytača poštových známk, čerstvého šesťdesiatnika Františka Horniaka, ktorý je s doc. Martinom Činovským a prof. Dušanom Kállayom formotvornou osobnosťou slovenskej špičky v tomto odbore. Od Grand Prix WIPA z Viedne za prepis Medňanského obrazu Potok za humnami, na brehu, ktorý sa stal v roku 2003 najkrajšou poštovou známkou sveta, aj po ďalších prestížnych oceneniach zo svetových filatelistických prehľadok opäť kandiduje na najvyššie pody.

Prvý článok o tomto skvelom a skromnom umelcovi som napísal v roku 1987 a odvtedy mi dal možnosť viackrát znovu bezprostredne vidieť, ako „premieňa oceľové platničky na zlato“ a ako vysielala „zúbko-

vaných poslov“ o našej vlasti a jej krásach do celého sveta – ako sa korí „kráľovná prvého dňa“ a ako ho ony uznaním odmeňujú. Takto som znova a znova pozoroval, ako mu spod jeho rydiel vyrastá oltár Majstra Pavla, a aj keď to nešlo ľahko, neváham povedať, že to bude ďalší klenot.

■ HUDOBNÝ HOLD

Posledný októbrový deň v roku 1517 pribil na dvere zámockého kostola vo Wittenbergu Dr. Martin Luther deväťdesiatpäť výpovedí proti odpustkom, ktorými kritizoval praktiky stredovekej cirkvi. Tá v tom čase z opravdivého pokánia a Božej milosti robila bohapustý obchod. Tězy vyvolali silné reformáčne hnutie, ktoré poznačili ďalší beh dejín v Nemecku i v celej Európe. Nový myšlienkový prúd mal dosah nielen na cirkev, ale rovnako silno zasiahol politickú, sociálnu aj kultúrnu oblasť. Zmenil sa bohoslužobný rituál aj jeho liturgické stvárnenie, veľký priester v ňom dostala organová hra... To je v kocke libreto, ktoré v emisii slovenskej známky k päťstému výročiu reformácie viedli kreatívne schopnosti majstrov K. Kállaya a M. Činovského k jeho spodobeniu do prenikavého výsledku, ktorým je poštová známka s hudobným skvostom Slovenska – barokovým organom z dreveného artikulárneho kostola v Kežmarku. V odkaze na významné jubileum evanjelikov a ich cirkvi, významne formujúcich slovenské dejiny, reflektuje tiež fakt, že aj samotný Martin Luther mal v mladosti mimoriadne živý vzťah k hudbe, podporený štúdiom na artistickej fakulte v Erfurte, a tiež výborne spieval. Poštová známka vynikajúceho, osvedčeného a oceneniami ovčeneného tvorivého tandemu má takto už teraz zabezpečené všetky atribúty ďalšej úspešnej reprezentácie Slovenska vo svete.

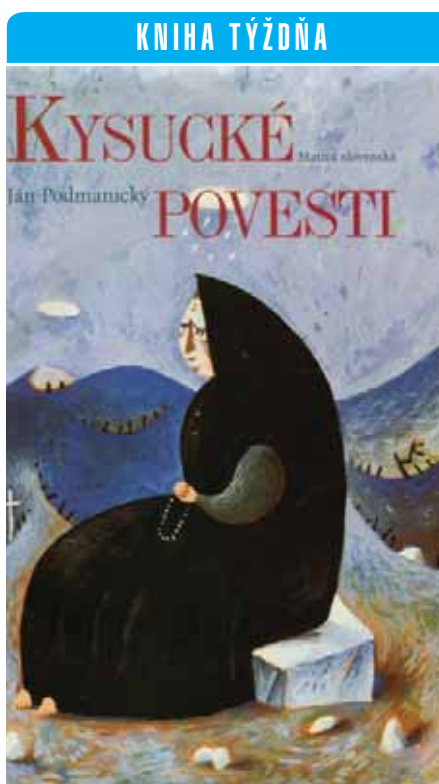
Nové povesti z magického regiónu Kysúc

Ján Podmanický: Kysucké povesti, Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2017

Môžeme s uspokojením konštatovať, že žáner, akým je povest', si začína čoraz viac ziskávať obľubu medzi širokými čitateľskými vrstvami. Nemaľou mierou k tomu prispelo aj Vydavateľstvo Matice slovenskej, ktorého jediný projekt Povest'ová mapa v súlade s názvom doslova mapuje Slovensko od jednej zaujímavej či rázovitej lokality po druhú. Výnimkou nie je ani kniha Jána PODMANICKÉHO Kysucké povesti.

Skutočnosť, že autor svoj rodný kraj – magické Kysuce, veľmi dobre pozná a cíti ich takpovediac pod kožou, je zrejmá. Tento drsný, ale čarokrásny kút Slovenska pozdĺž rieky Kysuce má v sebe schované mnohé bájne tajomstvá a zabudnuté príbehy. Prvým z autorov, ktorí začali zaplňať povest'ovú mapu Kysúc, bol Ján Porod, ktorý vydal svoje povesti v roku 1930. Ďalším autorom je Peter Kubica, ktorý kysucké povesti dokonca zveršoval. Ondrej Zimka ich aj namaľoval. A Ján Podmanický sa s knihou Kysucké povesti, začínajúce sa legendou o deve, čo sa stala riekou, zhostil úlohy propagátora Kysúc tiež so ctou. V druhom upravenom vydaní pozýva čitateľa na prechádzku drsným, ale čarokrásnym krajom pozdĺž rieky Kysuce. Prezradí už spomínané dávne tajomstvo devy, čo sa stala riekou. I ten takmer zabudnutý príbeh, ako svätý Metod navštívil tento kraj a láskavú dcéru krutého Sabora. Aj o kysuckej krásavici vám porozpráva, do ktorej sa tatársky tľmočník zalúbil. O bezcitnom Harádovi, o povestných lúpežných rytieroch Podmanických, o strašných veciach, čo sa pred vekmi udiali na Holom diele. Rozpovie aj legendu o svätom smreku, pošuška, ako krásňanský farár vymenil kostol za kostol, ako Francúz Kysučanovi život zachránil a mnoho ďalších tajomstiev bájnneho kraja. Pôvodné vydanie z roku 2002 získalo cenu Medzinárodného domu umenia Bibiana ako najkrajšia detská kniha roka a všimol si ju aj Slovenský rozhlas, ktorý niektoré časti z knihy zaradil do vysielania. Druhé upravené vydanie vynikajúci pocit z knihy ešte umocňuje. Ide v každom prípade o vydarený vydavateľský počín, a nielen Kysučania môžu byť na bohatstvo našej ľudovej slovesnosti právom hrdí.

Maroš M. BANČEJ

HUMORESKA

My, ktorí už máme nejakých päť a viac krížikov na krížoch, sme v očiach omladiny jednoducho skameneliny, no na strane druhej máme podmienené právo spomínať na časy minulé. No a načo sa lepšie spomína ako na Vianoce? Musím skonštatovať, že vianočné sviatky som prežil vo všetkých možných verziách. V detstve ako konzument, neskôr, keď už sa mi pošťastilo mať vlastných potomkov, ako organizátor. Samozrejme, že sa na človeka nalepili rôzne vianočné tradície. Teda nie, že by sme podľa baľka Dobšinského oväzovali nohy stola reťazou, prípadne dávali oplátku s medom a cesnakom statku.

Jednak mama nemala rada hrdzavé reťaze v kuchyni a jednak komu by sa chcelo pre oplátku buďť na Štedrý večer slipeky. Ale čo sa tradičných jedál týka, zasadacieho poriadku pri stole a trebárs aj krí-

s nákladom kokakoly jednoducho neujde. Aj ja, ktorý sa pomerne úspešne vyhýbam posedávaniu pred televízorom, mám nutkavý pocit, že pokiaľ si hneď nevyberiem vianočný úver a nenakúpim

predstavím nebohého tatka, ako by sa zatváril, keby namiesto s láskou pleteného svetra od mamy dostal pod stromček mastičku na kríže. To by mu potom azda aj tá rybacia kosť zabehla.

ktoré sa na nás v tento čas valia z rádii aj z reproduktorov v obchodných katedrálach. Nielen u nás je pomaly dobrým zvykom, že nejaká speváčka celebrita, uznávaná alebo naopak tak trochu zabudnutá, musí na Vianoce spáchať vianočný hit. A uši si žiadajú ako darček protihlukové zátky. Jedna správa ma však nedávno usadila. To, že sa svadieb domáhajú naše LGBTI menšiny, beriem ako realitu. V anglickom meste Leeds sa však jedna tridsaťročná panička dožaduje svadby zo svojim lustrom, za ktorý zaplatila 452 eur a do ktorého sa ťažko zamilovala. To som zvedavý, ako trávia Vianoce. Luster dostane pod stromček asi nové žiarovky.

Marek DANKO

Vianočná joga a príťažlivý luster

žik do medu namočeným prstom na čelo, všetko bolo, ako sa patrí. Neskôr som sa snažil tieto obyčaje preniesť do tých mnou organizovaných Vianoc. Deti však dorástli a rozvedení našinci ostali napospas, vystavení masívnej tlaku reklamy z médií. Pomaly od konca septembra sa začína „vianočnievať“ a koncom novembra už človek rôznym sobom a bradatým ujom

darčeky, budem za skrachovanca. Ved' mi tie dobré duše počkajú so splátkami celé tri mesiace, takže prípadný exekútor ma navštívi až na jar. Ba valia sa na nás aj iné figle. Reklama nás presviedča, akí šťastní budú naši seniori, keď im dáme pod stromček nejaký ten výživový doplnok na kĺby, prípadne voľajakú multivitaminovú bombu. V duchu si potom vždy

Hitom sú aj rôzne vianočné „zážitkové“ pobyty, wellness a podobné huncústva. Zažitý zvyk, že na Vianoce má každý byť so svojimi blízkymi doma a netrmácať sa po svete, reklamní mágovia akosi neuznávajú. A je toho viac. Napríklad také vianočné pesničky. Nemám teraz na mysli Narodil sa Kristus Pán a podobne. Hovorím o populárnych hitoch,

Malým folkloristom z Dúbravky učaroval Petrohrad a oni si získali Petrohradčanov

Klnka, klnka, dajže nám z tej radosti!

Ludovít ŠTEVKO – Foto: archív folklórneho súboru

Detský folklórny súbor z bratislavskej Dúbravky sa dostal do povedomia širokej slovenskej verejnosti 19. marca 2015, keď jeho zájazd v Tunisku predčasne ukončil brutálny teroristický útok, pri ktorom zahynulo v rubej dráme dvadsať zahraničných turistov. Po deti vtedy priletel do prímorského letoviska Hammamet vládny špeciál. Na letisku v Bratislave sa pred polnocou zvalili s deťmi nielen rozradostení rodičia, ale udalosť zaznamenali aj televízne kamery. Tak sa celé Slovensko dozvedelo, že v Dúbravke jestvuje vynikajúci detský a mládežnícky súbor Klnka, ktorý šíri krásu slovenského folklóru po celom svete.

Tohtoročný zájazd do Petrohradu bol pre Klnkárov mimoriadne úspešný.

Aj malí folkloristi z Dúbravky pochopili, že čím ťažšie na nácvikoch, o to ľahšie na pódiu...

Vedúca súboru Ingrid SAŇKOVÁ s hosťkou súboru v exotickom Mexiku.

Súbor patrí k „matadorom“ na folklórnej scéne a dokáže svoje umenie predviesť aj v improvizovaných podmienkach – povedzme i v uliciach juhoamerických miest...

Vhupnúť z čista-jasna na tréning detí a starších žiakov do kultúrneho domu v tejto odľahlej časti Bratislavy nie je najlepší nápad. Všetko sa tu odohráva na profesionálnej úrovni a každé vyrušenie v práci sa dá vysvetľovať ako nedostatok zmysel pre takt. Vedúca súboru a choreografka Ingrid Saňková ma však s úsmevom poslala za svojim manželom – manažérom súboru Petrom Saňkom, aby sme si v závetrí šatne na lavičke pohovorili o všetkom, čo ma zaujíma. Dozvedám sa, že folklórny súbor Klnka vznikol pred štyridsiatimi rokmi a manželka Saňkovi sa mu venujú popri zamestnaní bezmála tridsať rokov.

■ SRDEČNÁ ZÁLEŽITOSŤ

„Folklór je naša srdečná záležitosť, bez nej by sme túto prácu robiť nemohli,“ hovorí Peter Saňka, ktorý je profesionálnym muzikantom,

hrá na lesnom rohu v kapele ministerstva vnútra a jeho pani – bývalá lúčničiarica – je zároveň pedagogička tanca na Základnej umeleckej škole Eugena Suchoňa v Bratislave. Saňkovci nemajú prakticky voľný čas – tréningy tri- až štyrikrát v týždni, príprava a nácvik choreografií, starostlivosť o kroje, organizovanie vystúpení doma aj zabezpečenie zájazdov v zahraničí si vyžadujú mravčiu prácu, za ktorú je jediná odmena: veľký úspech u divákov a hrejivý pocit, že detvák veľa naučili z rozmanitosti slovenského folklóru – tancovať ako na Šariši, Podpolaní, Liptove, Myjave či v Tekove.

Šatňa súboru – to je množstvo ľudových krojov pre deti od štyroch rokov až po pätnásť- či sedemnášť-ročných chlapcov i dievčatá. Sú tu aj krpce a čižmy rôznych veľkostí – slovom, drahá garderoba, bez ktorej sa nezaobíde ani jedno vystúpenie.

„Odkiaľ na to všetko beriete peniaze?“ pýtam sa. Veď len sviačtočná obuv, čižmy, ktorými sa cvičilo v tanci v mnohých regiónoch Slovenska, musia stáť peknú kôpku peňazí. „Pomáha vám finančne štát?“ Odpoveď je jednoduchá: „Pomáhame si sami. Žijeme z vystúpení, zo sponzorských darov, z podpory rodičov a z dvojpercentného príjmu z daní podnikateľov, ktorí majú radi folklór a našu Klnku.“ Poznámam, že bez rodičov a bez ich výdatnej finančnej podpory sa ich talentované deti nemôžu uplatniť v náročných športoch, ako napríklad hokej či lyžovanie, a zrejme to platí aj o vyspelých amatérskych folklórnych súboroch, ktoré sú ľahňou takého vynikajúceho telesa, akým je Lúčnica.

Konečne sa môžem prizerať, ako v telocvični kultúrneho domu trénuje omladina myjavský tanec s technicky náročnými dvíhačkami. Z reproduk-

tora sa ozýva rezká nôta, dievčatá sa zvrávajú, sukňami víria vzduch a chlapci majú prepotené tričká. Je večer, vonku je poriadna zima, ale tu je horúco. Ingrid, ktorej v súbore tykajú a ktorú volajú Inka aj päťročné deti, mládeži nič neodpúšťa. V Dúbravke sa pripravuje už tradične celovečerný vianočný program – Klnka bude spievať a tancovať pre divákov zo širokého okolia hlavného mesta. Lístky sú dva týždne pred vystúpením vypredané do posledného miesta.

■ TANCUJÚ BOSÉ...

Bude to zážitok vidieť bosé deti v predškolskom veku prepletať nožičkami s náročnými tanečnými prvkami a s veľkou dávkou hravosti. Ako ozajstní veľkí tanečníci a tanečnice – kde sa to len v tých malých berie?!

Saňkovci doteraz precestovali so svojim súborom takmer celý svet. Od roku 1990 sa zúčastnili na vyše

štyridsiatich zájazdov v zahraničí, na súťažných i mimosúťažných festivaloch trebárs v Kanade, Juhoafrickej republike, Rusku, Egypte, Mexiku, Číne, Ománe, na Kanárskych ostrovoch, na exotickom Borneu aj v početných krajinách Európy. Mnohým klnkárom možno najviac utkvela v pamäti Argentína, stretnutie s krajanmi v severnej provincii Chaco pred dvoma rokmi.

„Vystúpenia boli plné emócií aj sĺz,“ spomína Peter Saňka. Slovenské deti a mládež tancovať v prekrásnych krojoch a počúvať slovenské ľudové piesne tu nevideli a nepočuli veľmi dávno – naposledy pred tridsiatimi rokmi, keď bola v Buenos Aires Lúčnica. Tanečníci, hudobníci a speváci súboru vystúpili počas štrnástich dní v mestách Saenz Peña, Castelli, San Bernardo, Coronel du Graty, Berriso, La Plata aj v samotnom Buenos Aires – čo deň to aspoň jedno vystúpenie.

■ DRINA AJ ZÁBAVA

Tento rok bol pre súbor z Dúbravky osobitne zaujímavý – dalo by sa povedať, že mimoriadne úspešný. Zo zahraničných festivalov v Petrohrade a Estónsku si priniesli ako súbor dve veľké ceny a niekoľko prvých cien za jednotlivé tance v detskej i mládežníckej kategórii. Detom učaroval Petrohrad a Petrohradčanom učarovala Klnka. V Mekke baletu a tanca to bol v silnej medzinárodnej konkurencii v doterajšej histórii súboru vari najväčší úspech. Deti si po návrate zatancovali v Bratislave na letisku len tak od radosti, aj keď ich okrem rodičov nečakali kamery ani novinári. Nuž čo, tých malých tanečníkov aspoň nekazí sláva! Oni tancujú, lebo ich tanec baví, lebo okrem ťažkých tréningov zažívajú čosi, o čom sa ich rovesníkom môže iba snívať.

V šatni mi trinásiť-štrnásťroční chlapci rozprávali príbehy, vlastne také malé nočné pubertálne pestvá z posledného „ruského zájazdu“, ako skrývali dievčatá v skrinách, keď ich prišla skontrolovať ich vedúca Inka. Sľúbil som, že ich mená nezverejním, nebolo by to fair, a radšej sa pýtam na to, ako zvyknú oslavovať víťazstvá na festivaloch. Vraj si vypijú, či verím alebo nie, detské šampanské spolu s vedúcimi.

Zájazdy do zahraničia však nemajú iba príjemnú príchuť víťazstva – mnohému sa priučia od domácich súborov, odkukajú niektoré tance, ktoré ich choreografka Inka potom doma vycibíri a zaradí do repertoáru.

Čas beží, na chodbe sa zhromažďujú rodičia, aby si svoje roztancované ratolesť odviezli domov – niektoré do Malaciek, do Stupavy iné do Pezinka či Zálesia... V ušiach mi doznieva tekovský čardáš aj východoslovenská karička a mimovoľne sa vraciam do detských dní, spomínam na Vianoce a uvažujem, len tak naverímboha, že by som týmto dvom – Ingrid a Petrovi Saňkovcom, udelil štátne vyznamenanie – pravda, keby som mal tú moc.

FEJTÓN

Jusko nechodil na Ukrajinu. Mal sice cestovný pas, no zakaždým, keď počul, koľko treba stáť s autom na hranici, prešla ho chuť. Hoci natankovať plnú nádrž za polovičnú cenu a k tomu ešte bandasku do zálohy, to by sa mu veru zišlo. Všetko je vec informácií, doplnil jeho rozjmanie kamarát Peter, ktorý chodil na Ukrajinu zakaždým, keď sa dalo. Aj s partičkou dôchodcov. Kedysi volali aj Juska, ale ten vytrvalo odmietal. Striedali sa, takže zakaždým išlo iné auto a iný šofér. Už malí aj informátora, ktorý im skoro presne povedal, aké budú v ten ktorý deň fronty na hranici. Takmer to vychádzalo, ale párkrát sa aj on sekol, takže partička dôchodcov strávila v aute pred colnicou tri hodiny, ba raz aj päť, to keď sa na sviatky vracali domov Ukrajinci roztrúsení za prácou po celej Európe. Ale to bolo ešte na začiatku ich cestovateľskej vášne.

A čo kupovali? Popri spomínanom benzíne, cukríky a fľaše vína či koňaku. Občas, keď sa dostali na tamojší trh, kúpili aj čučoriedky, borievky či huby. A to všetko často aj za menej ako polovicu toho, čo by za ten sortiment platili u nás. Nehovo-

tešili na ďalšiu výpravu. Pravda, raz za čas, v období chrípok alebo iných vírusových ochorení, niekto vypadol, ale už si na seba zvykli, takže nehľadali zaňho náhradu.

„Ak by si veľmi chcel, prihovril by som sa za teba. Ale to len

lou, skriňou, televízorom, akváriom i malou kuchynkou. Bolo tam ešte dvojce dverí. Za jednými tušil toaletu s prípadným sprchovým kútom a za druhými, kam ho práve viedol kamarát Peter, špajzu. Po otvorení dverí a rozsvietení svetla uvidel Jusko na

„Okrem toho, že z jednej načatej ponúknem svojho kamaráta,“ siahol po fľaši, ktorá bola viac ako do polovice plná a naliahol do kalfičiek, aby si pripili. „A čo bude s tými ostatnými?“ naliehal Jusko. „Nuž, neviem, či ti to mám... Ale keď už si tu. To mám na pohreb, vlastne na kar, keď už tu nebudem. Práve teba by som chcel požiadať, či by si... Pozri, tu je zoznam tých, ktorých pozveš,“ hovoril Peter a dával mu do rúk hácky papierov. Niektoré mená poznal. „Ty nemáš žiadnu rodinu?“ – „Syna v Anglicku. Aj s ním občas telefonujem. Keď sa so mnou niečo stane, vie, kde sú peniaze, aby ma pochoval. Aj na kar mám všetko pripravené. Ty,“ obrátil sa na Juska, „by si dohliadol len na ten koňak, aby sa každému ušlo, aby nikto nemohol povedať, že Peter bol trochár, že sme si na jeho kare ani nevypili.“ Jusko, hoci za iných okolností bol výrečný, tentoraz celkom onemel. Len prikývol hlavou na znak toho, že Peter sa naňho môže celkom spoľahnúť.

Benzín, cukríky a koňaky z Užhorodu...

Marián ŠIMKULIČ

riac o tom, že to bol výlet doslova za hranice všedných dní. Pre dôchodcov to bola totiž popri výhodnosti menového kurzu aj spoločenská udalosť.

Juska ešte na tieto chodníčky nezlákali, ale pravda je, že potom, čo dôchodcovia doplnili svoje počty na päť, ani ho už nepotrebovali, lebo auto bolo plné a oni sa zakaždým

vtedy, ak by niekto chýbal. To vieš, nemôžem rozbiť partiu,“ vravel mu Peter, vedúc ho do svojej garsónky, kde prežíval dni staroby. „Nerob si nijaké starosti, napokon, keby som veľmi chcel, auto i pás mám a azda by som na druhej strane nezablúdil,“ vynašiel sa Jusko v snahe prerušiť diskusiu na túto tému. „Tak tu bývaš,“ rozhladal sa po miestnosti s poste-

regáloch fľaše. Nie zavaranín, ale fľaše koňaku. Mohlo ich tam byť okolo pol stovky...

„Ukrajino, kraju mij...“ zanôtil si Peter a rukou ukázal na fľaše. Podľa nich by sa dalo presne určiť, koľkokrát bol na Ukrajine, keďže z každej cesty si mohol doniesť iba jednu fľašu. „A načože ti je toľko fľaš koňaku?“ vyzvedal sa Jusko.

Maliar Ondrej ZIMKA – vyvierajúca kysucká magma pre Slovensko a svet

Výnimočná osobnosť tvorcu i otca

Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Kysucký rodák Ondrej Zimka, znie to neuveriteľne, sa koncom novembra dožil osemdesiatich rokov. Dožil sa ich v neuveriteľnej tvorivej sile – demonštrovali to výstavy k autorovmu jubileu. Jednou – Záhradou snov – zložil hold rodným Kysuciam v Turzovke a druhou pod názvom Stroj času pripomenul svoju rešpektovanú pozíciu a neutíchajúcu tvorivú magmu v Bratislave na prahu Adventu. Do farbami rozjasených výstavných priestorov opäť nasťahoval fantazijné betlehemy, Narodenie v zimnom ráne, mnohých Anjelov a nekončiaci sa sprievod početných obrazov Madon, ktorými Zimkova tvorba nad ostatných, čo imaginatívne maľujú, tak vyčnieva.

Ondrej Zimka je aj popredný slovenský ilustrátor a autor kreslených filmov či večerníčkov. Ilustroval vyše stovku kníh pre deti. Majstrove diela možno nájsť v galériách a súkromných zbierkach v tridsiatich štátoch, doma a v zahraničí mal vyše dvesto výstav. Vernisáže Zimkových výstav pri jubileách vyzerali ako masové zhromaždenia známych osobností. Aj teraz sa odvíjali v nesmierne pohodovej a príjemnej atmosfére – nerušila ich nijaká televízna kamera a aj cvakajúce fotoaparáty boli len blízkych priateľov...

■ NENAHRADITELNÝ PRÍNOS

Rodák Ondreja Zimku diplomat František Dlhopolček hovorí o „výnimočnom a nenahraditeľnom prínose tvorby, bez ktorej by staré turzovské časy navždy odvíjali vetvy zabudnutia“. Ondrej „nikdy nezabudol na to, odkiaľ pochádza, nezabudol na rozprávky, príbehy, ktoré mu v mladosti vyzrávali starí rodičia, otec a najmä mama. Ondrej vedel všetky turzovské tajomstvá a v tichu ateliéru ich ukryl do svojich obrazov“.

Preto sa František Dlhopolček už pred tromi rokmi rozhodol uvítať osemdesiatiny svojho rodáka tromi výstavami – jednou rovno na turzovské hody v Turzovke, druhou v decembri 2017 v Galérii Silencium a ďalšou v januári 2018 v Štátnej knižnici v Banskej Bystrici. Tú potom prevezie do Zvolena do Galérie na Tehelnej, kde bude do konca februára 2018. Majster Zimka si všetky tie uvedenia a prezentácie počas tých troch rokov pripravil nové diela – po tejto dohode maliar a diplomat sa takto zrodila séria výnimočných, pôvodných zážitkov z nových obrazov. A dôkaz tvorivej životaschopnosti sveta bájných bytostí a príbehov Kysúc. A, samozrejme, Ondreja Zimku.

Pri svojej osemdesiatke sa Ondrej Zimka predstavil aj ako autor výnimočnej Zabudnutej záhrady, publikácie o živote, o Kysuciach; knihy – kroniky dvoch rodov, pôvabného rozprávania v rodnom kysuckom nárečí, sprevádzanom množstvom fotografií nezabudnutého času. Napriek názvu nie je to o zabudnutom čase, o príbehoch, z ktorých autor čerpá nielen silu ako maliar, ale životnú silu príbehov života, v ktorom – ako sám píše – tak ako vtákovi aj človeku „len výšky a hĺbky dávajú životu zmysel“. Poďakovanie autora patrí dvom Máriám – matke Márii a redaktorky, bez ktorej by kniha nevznikla a nevyšla – pani Márii Ščuryovej z vydavateľstva Magma.

Tí, čo sa zhromaždili na jeseň v Turzovke a potom na prahu decembra v Bratislave, sa ponárali do rozmanitosti sveta obrazov, aby si rozfarebnili svoj svet každodennosti a načerpali, doslova nasali z autorových obrazov energiu, potrebu pôvodnosti, ale aj šibalstva, horalského kujonstva.

■ SLOVÁK NA MESIACI

Nikto tak jednoducho a v jednej ľudskej stope nevyjadril spojenie Kysúc s vesmírom a americkým programom letov na Mesiac Apollo ako práve Ondrej Zimka v dare pre Eugena Cernana, Američana s kysuckými koreňmi. Je to obraz odtlačku podošvy astronautovej obuvi v mesačnom prachu. Obraz má práve taký jednoduchý, ako aj všehovieriaci názov – Slovák na Mesiaci. Zimka nám týmto obrazom hovorí nielen

Majster Ondrej ZIMKA v Galérii Silencium pri autogramiáde s predstaviteľkou vydavateľstva Magma Máriou ŠČURYOVOU, ktoré mu k osemdesiatke vydalo Zabudnutú záhradu...

o Cernanovej stope, ale nás núti uvažovať o každej ľudskej stope.

Pri jeho jubileu celá tá masa priateľov a obdivovateľov zároveň s rešpektom a úprimnou žiľivosťou srdečne pozdravovala aj pokračovateľov rodu – výnimočného sochára, žiaka Jozefa Jankoviča, autora monumentálnych diel, štvrtého Ondreja v rode, preto známeho ako Ondrej 4 (1975), a dcéry, osobitej maliarky Miliny (1979), onedlho matky už tretieho dieťaťa.

Medzi gratulantmi nechýbal známy vynikajúci právnik a spisovateľ Kysučan Anton Blaha či viacnásobný veľvyslanec diplomat František Dlhopolček, priateľ a podporovateľ Jozef Markuljak, lekár a spisovateľ Ivan Hudec. A, samozrejme, starší predstaviteľ chýrneho umeleckého tandemu bratov Smolákovcov s Cenou Trebia Galérie MIRO v sprievode kysuckého rodáka spisovateľa Dušana Mikolaja. Množstvo ľudí pozdravovalo, ba vzdávalo hold Ondrejovi Zimkovi. Desaťročia popri ňom doslova ako keby bežali. Nebolo by ani spravodlivé a ani čestné privlastniť si sólo a nepripomenúť si to, čo o ňom povedali iní. Na prvom mieste azda Mária Ščuryová, rodená Kysučanka.

■ LÚKY S LÚČMI

„Najväčnejšie hodnoty nachádzame vo svojom rodisku – v Ondrejových obrazoch sa zastavuje čas, postavy a postavičky, ktorými zaľudňuje svoje obrazy, sú spomienkami na detstvo, na svojich rodákov, na krajinu, kde nezapadá slnko,“ hovorí Mária Ščuryová. A dodáva: „Najvlastnejšími inšpirátormi nielen života, ale aj jeho diela sú rodičia – otec Ondrej a mama Mária, skromní, poznamenaní legendami z Kysúc a najmä späť s prírodou a Kysucami. Vo svojich deťoch otec Ondrej pestoval lásku a hrdosť na svoj domov, na Kysuce.“

Na výstave Stroj času v bratislavskej galérii Silencium si uvedomujeme, ako energia tohto tvorcu nevyžaruje len v obrazoch, ale aj

Dcéra MILINA je už tiež uznávaná maliarka.

jednoduchý. Ty ho ľahučko a s láskou vykresľuješ v najnádhernejších farbách, ako keby nebolo krajšieho miesta na zemi.“ Aj Juraj Štaffa, spisovateľ, politik a manažér, hovorí o „tisícročnej žiari národa v obrazoch Ondreja Zimku – maliara, z ktorého práca vybrúsila ôsmimi desiatimi storočia briliant“. Štaffa vedno s inými „obdivuje náruživosť, s akou maliar bozkáva nohy životu“.

■ NEBOJSA S PALETOU

Helena Záhradníková, rodáčka z Turzovky, ktorá sa zaslúžila spevu ľudových piesní z rodných Kysúc, pripomenula umelcovu výnimočnosť: „Keď pápež Ján Pavol II. počas prvej návštevy Slovenska 22. apríla 1990 odslúžil vo Vajnoroch svätú omšu, ukončil ju legendárnou výzvou: Slováci, nebojte sa! Nevedno, či to inšpirovalo Ondreja Zimku.“ Pani Záhradníková mu však veľmi ďakuje, že jej udelil umeleckú cenu Kysucký nebojsa a na výstave v Turzovke na hody sa mu odváďala clivým spevom v nárečí Keč jo pudzem, mamičko, od vas....

V kolekcií nových majstrových diel je aj táto kysucká zima s pestrofarebnými koledníkmi (detail).

v udalostiach našich nedávnych dejín: spolu s početnou skupinou maliarov sa v prelomových rokoch postavil jasne na slovenskú stranu, na stretnutiach najrozličnejších tvorcov, ale aj hercov, novinárov, politikov sa v ateliéroch rodili petície za zvrchovanosť a samostatnosť a na pôde Matice slovenskej vtedy aj jej umelecký odbor. Ten zohral významnú a výnimočnú úlohu v rozhodujúcich rokoch. A z tých čias je opäť Zimka známy aj ako vynikajúci, britký, ostroumný (a zároveň tak ako v obrazoch), filozoficky prenikavý karikatúrista vo vtedajšom periodiku Slovenská Republika a matičných Slovenských národných novinách. Ján Litecký Šveda o tom povedal, že jeho postavičky v karikatúrach, plné energie, komentovali aktuálny politický vývoj, ale Ondrej Zimka sa nezaplietol s politikou, on iba dával najavo rovný postoj statočného chlapa, ktorý nechcel, aby mu po jeho nenapraviteľnej kysuckej hlave skákali iní....

Kultúrna manažérka, rodená Kysučanka a spoluzakladateľka významných kultúrnych podujatí Magdaléna Hacková o blízkom Ondrejovi povedala: „Neviem, či sa nájde umelec tvojho formátu, ktorý by tak veľmi miloval svoje rodisko. Kysuce sú alfa a omega tvojho života a nevyčerpatelne žriedlo tvojej fantázie, aj keď tu život nikdy nebol

Neodmysliteľným Ondrejovým spoločníkom je priateľ fotograf a ochranár, samozrejme Kysučan, Jaroslav Velička, Prebrázdil s ním rodné Kysuce krížom-krážom. Navštívili takmer všetky kysucké samoty a osady.

„Celé roky sme hľadali svetlonošov, vodníkov, vlkolakov a lesné víly, aby sme sa presvedčili o pravdivosti príbehov, ktoré nám rozprávali naši predkovia, a nikdy netrvalo dlho, než sa všetky výjavy, príbehy a scény objavili na jeho obrazoch. Jeho dielo je založené na hlbokom poznaní rodného kraja a ľudí, ktorí tu žili a žijú. Z Ondrejovej tvorby cítiť, že je na nich a ich tradície hrdý,“ hovorí fotograf.

Prof. ThDr. Jozef Krajčí vložil do laudáčného príspevku spomienku na „vzácného, žiaľ, už nebohého priateľa a spisovateľa Lacka Ťažkého“. Ťažký si vážil hlboko ľudské hodnoty, ktoré sú Zimkovi vlastné a ktoré si preniesol aj do veľkého mesta a nikdy sa nehanbil, že ich do vienka dostal v malej kysuckej starorodičovskej drevenici v Hlinenom pri potoku na okraji Turzovky.

V Zimkovi vidíme magmu – silu regiónu; z mnohých takých sa skladá sila Slovenska ako krajiny i štátu i ako nielen sebavedomej, ale aj sebaistej súčasť Európy. To je Zimkova stoba v našom vesmíre, chápanie zmyslu človeka v jeho živote.

ČRŤA

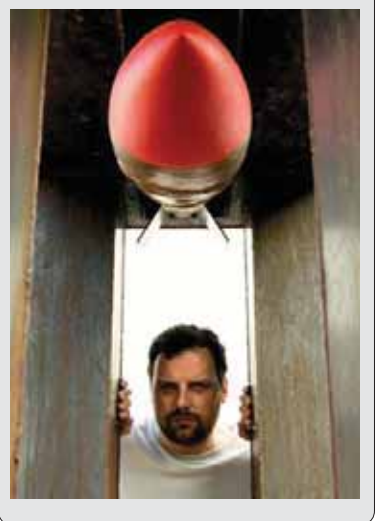
Ondrej Zimka je autor výraznej sochárskej tvorby na verejné priestranstvo. Sú to ojedinelé a výnimočné kompozície, mnohé z nich sú najmä na Kysuciach. Už roky priťahujú pozornosť. Nielen odborná, ale aj laická verejnosť vie, že za umeleckou značkou Ondreja sa skrýva skutočnosť, že je v rode Zimkovcov štvrtý Ondrej v priamom pokolení.

Ondrej4 je Kysučan

Už v roku 1988, keď bol školák ôsmej triedy, na návšteve u otcovho priateľa Andreja Rudavského sa s konečnou platnosťou rozhodol o jeho umeleckej dráhe. V roku 1993 jeho úspešná maturitná práca mala názov Kysucká brána. Na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave vyrastal v ateliéri dnes viac ako legendárneho profesora Jozefa Jankoviča.

Počas prípravy diplomovej práce ho zastihlo bombardovanie Juhoslávie, čo na mladého, formujúceho sa umelca hlboko zapôsobilo, a aj preto vytvoril a vytvára protivojnové diela. Práve bombardovanie Srbska bolo podnetom na prácu Nebeské/po/tvory a potom inšpiráciou diela Deň zatmenia Slnka pre sochársku spoločnosť v Londýne. Uplýnul vyše desaťročie bol Ondrej Zimka známy ako jeden zo spoločnosti Tri kamene, spolu s dvoma priateľmi, generáčnymi druhmi Martinom Palom a Stanislavom Kičom, si vytvorili ateliér v Stupave, mali tam aj zlievareň bronzu – mohli teda na svoje sochy využiť tento ušľachtilý kov a zároveň – ako hovorí autor – aj úzko spolupracovať s veľkánmi slovenskej sochárskej scény. To už ich tvorba mala celospoločenský ohlas; v roku 2012 boli nominovaní na Krištáľové krídlo. Predtým sólovo mal Ondrej4 prvú samostatnú výstavu Venuše atómového veku, za ktorú dostal od mecéna Múzea moderného umenia Danubiana v Bratislave-Čunove cenu Mladý slovenský výtvarník 2005. Nasledoval tvorivý pobyt v Cite international des Arts, skvelej a dlhodobej príležitosti pre slovenských výtvarníkov v Paríži. Bezstarostnosť pobytu v Mekke moderného umenia výtvarník mimoriadne ocenil. Nasledovali výstavy Kapitalistický realizmus v Trnave a /R/evolúcia v Bratislave. V diele autora, ku ktorému sa vrátíme aj obrazom, vidno nielen obdiv k monumentálnym dielam zasadeným do voľnej prírody či do architektúry, ale aj mimoriadnu schopnosť pretaviť svetové impulzy do vlastnej tvorby. Stretnutia s dielom Ondreja4 sú nezabudnuteľné. Uplýnul už rok odvtedy, čo sa natrvalo presťahoval na Kysuce a začal tam stavať svoj sochársky ateliér.

(ddk)

FARBA JE NAŠA VÁŠEŇ

POKROČILÁ TECHNOLOGIA TLAČE V SKÚSENÝCH RUKÁCH

PROJEKT DESAŤROČIA V TLAČIARNI NEOGRAFIA!

Nový unikátny osemfarebný stroj vo formáte B0 s obracačom.
Ešte väčšie kapacity hárkovej tlače a kratšie termíny výroby!

Do strojového parku tlačiarne NEOGRAFIA pribudol ďalší tlačový stroj vo formáte B0 s možnosťou súčasnej tlače na obidve strany háрку. Najnovšie zariadenie posilní strojový park ôsmich hárkových strojov a dvoch rotačiek. Plánovaný začiatok prevádzky stroja - marec 2017.

Viac na www.neografia.sk

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

Matičari v meste pod Zoborom spĺňajú užitočný spomienkový cyklus

Spomienka na slávných zosnulých

Text a foto: Petra KOVÁČIKOVÁ, Dom MS v Nitre

V rámci cyklu Spomienka na slávných zosnulých, ktorý každoročne organizuje Dom Matice slovenskej v Nitre, sa koncom novembra uskutočnilo spomienkové stretnutie venované dvom významným osobnostiam mesta pod Zoborom. Matičari si pripomenuli stoštyridsať rokov od narodenia nedoceneného národného buditeľa Dr. Jozefa Budaya a sto dvadsaťte výročie od narodenia Jozefa Rosinského, hudobného skladateľa, pedagóga a regenschoriho.

Doktor Jozef Buday bol významný národovec, veľprepoš Nitrianskej kapituly kanonikov, spoluzakladateľ a podpredseda Slovenskej ľudovej strany, senátor, publicista a spisovateľ. Svojou prácou pozdvihoval slovenský ľud, keďže jeho pôsobenie malo aj silný sociálny rozmer. Poukazoval na neduhu, usiloval sa proti nim bojovať osvetovými prednáškami, divadelnými predstaveniami, zakladaním svojpomocných potravinových a úverových družstiev či spolkov triezvosti. V čase maďarizácie nepodľahol vládnej ideológii a stal sa predsedom Spolku svätého Vojtecha, ktorý bol akýmsi nástupcom násilne zrušenej Matice

Nitrianski členovia Matice slovenskej pri náhrobniku kanonika Dr. Jozefa BUDAYA.

V Rimavskej Sobote majú sochárske pomníky aj viacerí slovenskí dejatelia

Nové busty v Aleji dejateľov

Elena NEBUSOVÁ, predsedníčka MO MS v Rimavskej Sobote

Po excesoch miestnych zaslepených nacionalistov môžeme z Rimavskej Soboty priniesť aj pozitívnejšiu zvesť. Vďaka finančnému príspevku Banskobystrického samosprávneho kraja, za ktorý treba vysloviť úprimnú vďaku, mohli aktivisti z Miestneho odboru Matice slovenskej v Rimavskej Sobote rozšíriť tamojšiu Aleju dejateľov. Poďakovať sa patrí aj vedeniu mesta, Technickým službám, Kamenárstvu Ulický, s. r. o., aj sponzorovi Blažejovi Zubáčovi za ústretovosť pri obnove poškodených podstavcov.

V minulých dňoch takto k zberateľom ľudových rozprávok a povestí – Pavlovi Dobšinskému a Augustovi Horislavovi Škultétymu a Jonatanovi Dobroslavovi Čipkovi – pribudol do aleje zaslužilých národných dejateľov a osvetárov v Rimavskej Sobote aj sochársky portrét evanjelického kňaza, historika a etnografa, zberateľa ľudovej slovesnosti Samuela Reussa, ktorý bol na začiatku 19. storočia kaplánom a učiteľom v Tisovci, farárom v Kraskove aj v Revúcej, kde je po ňom pomenovaná knižnica, a tiež členom Učenej spoločnosti malohontskej. Bustu

vytvorila akademická sochárka Anna Kišáková. Rimavkosobotskú aleju, ale najmä slovenskú kultúrnu postavu, obohatil aj Jozef Škultéty – učiteľ, literárny vedec, historik a prekladateľ. Pracoval na školskom inšpektoriáte v Rimavskej Sobote. V Martine bol redaktorom Národných novín. Stal sa doživotným správcom Matice slovenskej. Bustu vytvoril akademický sochár Milan Ormandík. Vďaka nim má slovenský národ krásne príbehy, kde dobro vždy zvíťazí. Verme, že to bude platiť aj na verejný život tohto okresného mesta...

slovenskej. Politicky ostal celý život verný Slovenskej ľudovej strane, nepreobliekal kabát tak, ako to robili mnohí iní. Zomrel 15. novembra 1939 v Leopoldove, pochovaný je na Mestskom cintoríne v Nitre.

Na pamiatku významného slovenského hudobného skladateľa, pedagóga a regenschoriho Jozefa Rosinského treba uviesť, že študoval a hudobne pôsobil v Ríme, odkiaľ sa po vzniku prvého štátu Slovákov a Čechov vrátil späť na Slovensko, aby tu pozdvihol hudobný život. Od roku 1926 sa natrvalo usadil v Nitre, kde tvoril a aktívne sa zapájal do spoločenského a hudobného diania v meste. V rámci chrámových koncertov oboznamoval nitriansku verejnosť s hudobnou tvorbou slovenských aj svetových skladateľov. Takisto podporoval miestnych hudobníkov v ich aktivitách. Bol veľmi pracovitý a hudobne plodný skladateľ, usiloval sa zvýšiť všeobecný záujem širokej verejnosti o hudbu, za čo si ho obyvatelia mesta pod Zoborom veľmi vážili a ctili. V súčasnosti je po ňom pomenovaná aj nitrianska ZUŠ. Zomrel 12. novembra 1973 a tiež je pochovaný na Mestskom cintoríne v Nitre.

Rimavkosobotskí matičari pri buste Jozefa Škultétyho.

Súťaž PRO SLAVIS 2017 povzbudzuje nádejných literátov a žurnalistov

Žilinská liaheň talentov vydala úrodu

Katarína KALANKOVÁ, riaditeľka Domu Matice slovenskej v Žiline

Radnica mesta Žilina koncom novembra už po devätnásty raz ožila detským džavotom, príjemnou hudbou a múdrymi vetami v prihovoroch hostí na slávnostnom vyhodnotení celoslovenskej súťaže PRO SLAVIS 2017, čo je súťaž triednych a školských časopisov materských, základných i špeciálnych škôl a školských zariadení, stredných škôl a zahraničných škôl s vyučovacím jazykom slovenským. V tomto roku sa do nej zapojilo takmer 168 škôl s 350 časopismi.

Podujatie nesie názov po významnom historickom dokumente, ktorým kráľ Ľudovít I. pri návšteve mesta v roku 1381 udelil Slovákom privilegium, ktoré ich zrovnoprávňovalo v mestskej rade s dovtedy uprednostňovaným nemeckými usadlíkmi.

V priestoroch radnice, teda na historickej pôde, sa zišli pedagógovia, žiaci a študenti zo všetkých kútov Slovenska. Prišli, aby sa nabažili neopakovateľnej atmosféry podujatia a aby si prevzali ocenenia za svoje nasadenie, úsilie a kreativitu, za ktorú by sa nemuseli hanbiť ani profesionálni novinári. Riaditeľka D MS v Žiline Katarína Kalanková privítala na úvod hostí a prihovorila sa všetkým účastníkom i oceneným. Na slávnostné vyhodnotenie tohto ročníka prišli zástupcovia samosprávy a štátnej správy a kultúrnych zariadení okresu Žilina a, samozrejme, zástupcovia Matice slovenskej. Za mesto Žilina poctil súťaž prítomnosťou zástupcu primátora Ing. Patrik

Predsedníčka odbornej komisie Pro Slavis 2017 Mgr. Mária STRIŠŠOVÁ (vpravo) a riaditeľka D MS v Žiline Katarína KALANKOVÁ so žiakom Patrikom PODOLAYOM zo Špeciálnej základnej školy v Senci, kde vydávajú časopis Senecský raj, ktorý získal v súťaži druhé miesto.

Groma, ktorý odovzdával cenu primátora mesta Žilina, za Maticu slovenskú sa prihovoril riaditeľ

Strediska národnostných vzťahov Viliam Komora, ktorý tiež mal naporúdzi cenu našej inšti-

túcie, za MO MS Žilina Stanislav Kučera, za Okresný úrad Žilina, odbor školstva Ing. Anna Trauerová, za Žilinský samosprávny kraj Ing. Pavol Holeštiak, PhD., a za Krajské kultúrne stredisko jeho riaditeľka PhD. Soňa Řeháková.

Hudobný predel pred odovzdávaním cien zaobstaral mladý talentovaný matičiar akordeonista Martin Sagan a k zážitku z jeho hry pridala pekné verše recitátorka Anna Dubovcová z Turčianskych Teplíc, mnohonásobná víťazka Vansovej Lomničky.

Porota mala tentoraz naozaj čo robiť, aby stihla prečítať a vyhodnotiť najlepšie časopisy. Konštatovala, že ich úroveň z roka na rok rastie, ale našli sa aj také, na ktorých vidieť stagnovanie. Treba veriť, že po hodnotiacich slovách bude tých kvalitných stále pribúdať. Treba preto vysloviť vďaka hodnotiacej komisii, všetkým sponzorom a spoluorganizátorom a v neposlednom rade všetkým žiakom, študentom a pedagógom za zapojenie sa do tejto súťaže. Oceneným patrí gratulácia aj od matičného týždenníka a tým, na ktorých sa nešlo miesto medzi najlepšími, želáme veľa vytrvalosti, sil a chuti v ďalšej práci na skvalitňovaní ich časopisov. Z najpodarenejších a najvynachádzavejších usporiadajú výstavu v priestoroch Domu Matice slovenskej v Žiline, kde si ich môže verejnosť pozrieť a prečítať od 5. decembra 2017 do 8. januára 2018 od 10. do 15. hodiny.

MATIČNÉ DEPEŠE

Výročné ceny časopisu Slovenské pohľady

Slovenské pohľady, najstarší časopis vychádzajúci na Slovensku, udelil v minulých dňoch v Bratislavskom sídle Matice slovenskej výročné ceny za rok 2017 piatim literátom, ktorí do tohto mesačnika v uplynulom roku zaslali príspevky. Ceny si prevzali Andrijan Turan za oblasť poézie, Peter Holka za prózu, v kategórii esej a publicistika Vincent Šabík, za žánr literárnej kritiky a histórie Bohuš Bodacz a za preklad Miroslav Demák. Vianočnú cenu predsedu Matice slovenskej získala redakcia Slovenských pohľadov a prevzal si ju šéfredaktor Bystrík Šíkula. Cena Slovenských pohľadov sa udeľuje od roku 1993.

Koledy v parížskom La Madelaine

Už po pätnásty raz sa v sobotu 16. decembra uskutočnil v Paríži, tentoraz v známej „napoleonovskej“ Katedrále La Madelaine na rovnomennom námestí vo ôsmom obvode tohto svetového megalopolisu, Slovenský vianočný koncert, v ktorom bude hrať (aj spievať) prím najznámejšia slovenská vokálna hudobná skupina Fragile pod vedením Braňa Kostku. Slovenskí umelci tu a cappella uvedú najkrajšie slovenské koledy a svetové vianočné piesne.

Mystérium Vianoc v Dolnom Kubíne

Oravská galéria v Dolnom Kubíne počas adventného i vianočného obdobia opäť ponúkne návštevníkom nahládnutie do svojho bohatého depozitu, keď v cykle Pohľady do zbierok pod názvom Mystérium Vianoc vystaví na obdiv kolekciu betlehemov, ktoré sprezdávali tamojšie pastierske hry a koledníkov s typickým obsadením a inventárom figúr pri jasličkách, ale aj unikátne artefakty počnúc betlehemom z Trstenej z roku 1772 alebo obdivuhodné rezbárske práce známych ľudových majstrov, rozvíjateľov siváňovskej tradície. Kurátorskou koncepciou výstavy sa opäť blysla riaditeľka OG PhDr. Eva Luptáková.

Nakúpili aj z ponuky matičných kníh

Mestská knižnica Hany Zelinovej vo Vrútkach sa usiluje v rámci možnosti aktualizovať sortiment ponúkaných kníh svojim čitateľom. Aj v minulých dňoch vďaka dotácii z Fondu na podporu umenia pribudlo v knižnici 230 nových titulov kníh vydavateľstiev Slovart, Ikar, Premedia, Buvik. Sú medzi nimi aj náučné a faktografické knihy edičných domov Grada a Citadella aj knihy z bohatej ponuky Vydavateľstva Matice slovenskej pre všetky vekové kategórie.

Jánošíka aj s múzeom predávajú

Zvolili sme máličko bulvárny titulok, aby sme upozornili na krivdu, čo sa opäť pácha na slovenskom lude, lebo Vranovský kaštieľ v Palúdzke, ktorý patrí medzi najstaršie zemianske sídla na Liptove a ktorý sa „preslávil“ tým, že tu podľa archívnych dokladov mučili a väznili pred popravou zbojníckeho kapitána Juraja Jánošíka – preto tu aj dlhé desaťročia bola muzeálna expozícia, čo túto skutočnosť dokumentovala – ide na bubon. Potvrdila nám to aj Anna Šmelková, ktorá pred odchodom na dôchodok v múzeu pracovala celé štyri desaťročia. Takže opäť jeden podnet, ktorému sa budeme novinársky venovať...

Pripravil Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Vianočné sviatky sú sviatkami spolupatričnosti a pokoja. V kresťanskom ponímaní patria medzi najväčšie sviatky roka, ktoré si pripomínajú narodenie Ježiša Krista Vykupiteľa. Ten mal na svete dôležitú úlohu – vlastným životom vykúpiť hriechy celého ľudstva. Preto v tridsiatom treťom roku svojho života za dramatických okolností skonal. Tento počin bol historický a väčšina svetovej populácie od Kristovho narodenia počíta letopočet.

Obeta a odpúšťanie. Jednota a spolupatričnosť. Spolupráca a dobro. Aj tieto kresťanské morálne piliere boli základným kameňom vzniku Matice slovenskej v roku 1863. Jej kresťanský princíp – teda aj odkaz Božieho syna – naši zakladatelia potvrdili tým, že Matica vznikla pri výročí tisíc rokov od príchodu Cyrila a Metoda na Slovensko, teda od príchodu kresťanstva do rodin našich starých predkov. Ustanovili ako Jednotu milovníkov národa slovenského. A všetky tieto morálne princípy matiční zakladatelia dodržiavali.

Matica slovenská od svojho vzniku prežila ťažké historické milníky. Zrušenie uhorskou vládou v roku 1875, čechoslovakistickú politiku počas prvej republiky, tlaky na členskú základňu za Slovenského štátu 1939 – 1945 a komunistické úsilie o jej zrušenie. Vždy to však prekonala. Vďaka morálnym princípom, ktoré zasiai jej zakladatelia, a jednote.

Až v súčasnosti – v moderných slovenských politických dejinách – akoby zabudla na svoje poslanie. Po tom, keď aktívne vstupovala po nežnej revolúcii do zápasu o slovenskú štátnosť, ako keby zabudla na svoju úlohu. Už počas demokratického fungovania slovenskej štátnosti si asi naši predchodcovia mysleli, že nemusia ďalej vyvíjať matiční činnosť. Venovali sa podnikaniu, politikárčeni a Maticu zabalzamovali do vákua nedotknuteľnosti. A to sa nevyplatilo. V posledných rokoch sa dokonca ocitla nad priepasťou opodstatnenosti. Štát začal uvažovať, či bude Maticu podporovať účelovou dotáciou aj naďalej. Nastali vnútorné finančné problémy. Vážne bolo ohrozené jej pôsobenie.

Ekonomická kríza je už zažehnaná. Na sklonku odchádzajúceho roka si matičiari zvolili nové vedenie. Verme, že budúci rok 2018 bude ten správny štartovní aj na duchovnú reinkarnáciu našej matky národa – Matice slovenskej.

Maroš SMOLEC,
správca Matice slovenskej

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Krásne životné jubileum aktívneho matičného funkcionára a dejateľa v Šariši

Ladislav Matisko osemdesiatročný

Sláva JURKOVÁ, riaditeľka D MS v Prešove

Dlhoročný aktívny matičiar PhDr. Ladislav Matisko dovŕšil osemdesiat rokov života. Jubilant pôsobil ako predseda Miestneho odboru MS, predseda Krajskej rady i predseda Oblastnej rady Matice slovenskej v Prešove. Dlhé roky pracoval aj ako pedagóg na Gymnáziu na Konštantínovej ulici v Prešove i na Súkromnej strednej škole ELBA. Jeho rukami prešlo veľké množstvo študentov, z ktorých sú dnes veľmi úspešní jedinci na naozaj vysokých postoch.

Pre Maticu slovenskú, nielen v Prešove, dokázal tento jedinečný človek naozaj veľa. Z jeho iniciatívy vznikli a najmä dodnes trvajú súťaže venované rôznym oblastiam, ako napríklad Za krásu slova – súťaž v rétorike, Kytička domovine – spevácka súťaž žiakov základných škôl, Slovenské slnko, Hviezdoslavov Prešov, Pribinove poklady, folklórny festival Folklor Prešov, športové súťaže, ekumenické podujatia a mnohé iné. Bol iniciátorom odhalenia viacerých pamätných tabulí v metropole Šariša, zväčša významným osobnostiam našich dejín a významným udalostiam histórie Slovenska. Jeho životným krédom bolo viesť mladých, ale i dospelých k udržiavaniu materinského jazyka, slovenských tradícií,

Autorský organizátorský podpis Dr. Ladislava MATISKA niesli v metropole Šariša mnohé podujatia a matičné akcie.

podpore umenia a literatúry. Vďaka obetavej činnosti pre národ si právom vyslúžil mnoho uznání i významných ocenení Matice slovenskej (bronzová, strieborná i zlatá medaila Matice slovenskej, pamätné medaily, medaila predsedu MS a i.). Najčerstvejším ocenením jeho dlhoročnej práce s mládežou v pedagogickej oblasti, ale najmä v matičnej činnosti, bola Cena mesta Prešov, ktorú si prevzal z rúk primátorky A. Turčanovej. Predovšetkým však jeho práca svedčí o tom, ako veľmi mal a má matičnú i pedagogickú prácu rád a ako oddane jej obetoval celý svoj život.

Vzácnemu človekovi a jubilantovi želáme ešte mnoho minimálne takých úspešných rokov, akými boli tie doterajšie!

Škola, ktorá vracia slovenskú mládež k historickým koreňom

Stredoškooláci v škole hlaholiky

Miloš KÁZIK – Foto: Alexandra CHORVÁTOVÁ

„Každé ľudské srdce na zemi dážd' Božích písmen potrebuje pre seba...“

Slová našej prvej básne - Konštantínovho Proglasu - boli koncom novembra adresované predovšetkým zástupcom súčasnej mladej generácie. V tento deň sa v Kongresovej sále Úradu Žilinského samosprávneho kraja uskutočnil druhý ročník edukačno-súťažného podujatia Staroslovenská škola hlaholiky.

Na tomto užitočnom podujatí, ktoré vracia slovenskú mládež k našim historickým koreňom a k hrdosti na ne, organizovanej pod záštitou riaditeľa Úradu ŽSK Pavla Holeštiaka, zúčastnilo sa vyše sedemdesiat stredoškoolákov. Pre účastníkov školy hlaholiky pripravili lektori z Hlaholskej akadémie pri Dome Matice slovenskej v Bratislave zaujímavý program. Okrem už spomenutého slávnostného prednesu básne Proglas, v podaní majstra Jozefa Šimonoviča, mohli študenti z celého Žilinského kraja absolvovať minikurz hlaholiky a zároveň dostať fundované informácie o historických hlaholských prameňoch. Vyvrcholením celého podujatia boli súťaže, v ktorých mali súťažiaci možnosť prejať svoje vedomosti o histórii Veľkej Moravy a zároveň aj kreativitu pri tvorbe diel inšpirovaných písmenami hlaholiky.

O tom, že tajomná šifra svätého Cyrila hlaholika môže zaujať aj súčasných mladých ľudí, svedčia názory účastníkov druhého ročníka Staroslovenskej školy hlaholiky žiakov Spojenej školy v Nižnej: „Páčilo sa mi, že po úvodnej prednáške sme si mohli vyskúšať napísať zopár hlaholských písmen, a tak sme sa niečo nové aj naučili,“ konštatoval Samuel Furto a jeho rovesníčka Bianka Ivanová doplnila: „Myslím si, že sme sa naučili veľa zaujímavých informácií o našom prvom písme. Alexandra Chorvátová, ktorá podujatie fotograficky dokumentovala: „Tento workshop v Žiline bol pre mňa ako Slovenku, ale aj ako človeka, ktorý sa zaujíma o umenie, veľmi poučný. Hlaholiku možno brať aj ako nový

Hlaholské písmená píše tak, ako sa písali pred vyše tisícročí rokmi Bianka IVANOVÁ.

druh fontu a spojij' ju s umením.“ Patrika Piknu a Patrika Sameliaka stretnutie s našimi dejinami a jej veľkými osobnosťami tak zaujalo, že vyjadrili túžbu zúčastniť sa na takomto type podujatia aj v budúcnosti.

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajú telefonicky:
043 / 3812 838
0918 / 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk
cez formulár: www.snn.sk/index.php/predplatne

poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné: 26,- €
Polročné predplatné: 13,- €
Štvrťročné predplatné: 6,50 €

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V Slovenských národných novinách č. 48 sme sa vás, vážení čitateľa, pýtali, v ktorom roku získali Košice prestížne označenie Európske hlavné mesto kultúry. Správne odpovedali tí, čo napísali, že to bolo v roku 2013. Vyžrebovali sme týchto výhercov matičných darčiek: Irma Čierna, Krškany; Dana Sláviková, Ložín; Jozef Pánik, Levice.

• OTÁZKA: Napíšte nám meno významného sociológa i politika a osobného priateľa Alexandra Dubčeka, ktorý sa v týchto dňoch dožil významného životného jubilea 85. rokov. Vaše odpovede očakávame na redakčnej adrese do 12. januára 2018.

Redakcia SNN

PRIPOMÍNAME SI

16. decembra
– osemdesiatpäťky sa dožíva ovocinár a spisovateľ Jozef Blaha

17. decembra
– tridsať rokov, čo sa G. Husák vzdal funkcie gen. tajomníka ÚV KSČ a zostal len prezidentom (1987)

18. decembra
– pred tridsiatimi rokmi zomrela dlhoročná členka SND Beta Poničanová (1908 – 1987)

– tvorca kníh pre deti, člen Spolku slovenských spisovateľov Jozef Zrnec má sedemdesiat
– rovnaký vek dosiahol nezabudnuteľný futbalista Karol Dobiáš

19. decembra
– stoosemdesiatpäť rokov, čo uhorský snem v Bratislave vyhlásil maďarčinu za jediný jazyk v styku s úradmi a so súdmi (1832)

20. decembra
– päť rokov od úmrtia herca Bronislava Križana (1941 – 2012)

21. decembra
– pred osemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil skladateľ Ilja Zeljenka (1932 – 2007)

– sedemdesiate výročie smrti národného umelca architekta Dušana Jurkoviča, (1868 – 1947)

– v roku 1972 umrela režimom zdeptaná prekladateľka Zora Jesenská (1909 – 1972); 45. výročie

– pred desiatimi rokmi sme sa stali členmi schengenského bezpečného priestoru (2007)

22. decembra
– osemdesiat rokov premáva lanovka z Tatranskej Lomnice na Skalnaté pleso (1937)

– štyridsaťpäť rokov, čo na Mesiac štartoval americký kozmonaut slovenského pôvodu E. Cernan

– pred pätnástimi rokmi nás opustil najproduktívnejší prekladateľ a esejista Blahoslav Hečko (1915 – 2002)

24. decembra
– pred osemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil novinár a humorista Kolo-man Uhrík (1932 – 2015)

– pred štyridsiatimi piatimi rokmi spustili v Jaslovských Bohuniciach našu prvú atómovú elektrárňu (1972)
– v roku 1992 umrel sochár Ludwik Korško (1928 – 1992); 25 rokov

25. decembra
– sedemdesiate piate výročie smrti vynálezcu, profesora Žürišskej technickej univerzity Aurela Stodolu (1859 – 1942)

26. decembra
– pred sto dvadsiatimi piatimi rokmi sa narodil literárny historik a básnik Štefan Krčméry (1892 – 1955)

27. decembra
– v roku 1847 sa začalo prvé telegrafické spojenie v monarchii medzi Bratislavou a Viedňou; 170. výročie

28. decembra
– hokejista Tomáš Jurčo má dvadsaťpäť rokov

29. decembra
– pätnásť rokov od smrti Jula Satinského (1941 – 2002)

– poetka Jana Kuzmová, členka SSS, má okružle životné jubileum

30. decembra
– v roku 1977 pápež Pavol VI. vyhlásil Slovensko za samostatnú cirkevnú provinciu s metropolitným sídlom v Trnave; 40. výročie
– univ. prof. Natália Muránska, literárna vedkyňa, má jubileum

31. decembra
– v roku 1992 zanikol štátny útvar ČSFR; 25. výročie

(jč)

elko min

Kam so starým elektrospotrebičom?
Viac na www.elkomin.eu

R - 2017050